

PAMĚTI POLICEJNÍHO SERŽANTA

MANUEL ANTÔNIO DE ALMEIDA

(1831—1861)

autor jednoho z nejvýznamnějších děl starší brazilské literatury, narodil se v Rio de Janeiru v chudé rodině portugalského původu; vystudoval medicínu, ale až do své tragické smrti při ztroskotání parníku pracoval jako redaktor a literát. Z jeho skrovné umělecké tvorby vysoko vyniká pestré, vtípné až rozverně vyprávění „Paměti policejního seržanta“ (Memórias de um sargento de milícias), po prvé otiskované na pokračování v letech 1852—1853 v literární příloze listu „Correio Mercantil“. Toto dílko je tak naplněno smyslem pro konkrétní společenskou skutečnost a takovou strhující životností, že se stalo jedním ze základních kamenů brazilského realistického románu a dodnes patří ke skvostům svého národního písemnictví.

Manuel Antônio de Almeida

PAMĚTI
POLICEJNÍHO SERŽANTA

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ
KRÁSNÉ LITERATURY, HUDBY A UMĚNÍ

Praha 1960

PŘEDCHŮDCE BRAZILSKÉHO
REALISTICKÉHO ROMÁNU

Kdybychom prohlíželi plán Rio de Janeiro z počátku minulého století, našli bychom v předměstských končinách úzkou, špinavou, neosvětlenou a zanedbanou ulici Propósito, kde se r. 1831 narodil poručík Antóniu de Almeidovi a jeho manželce Josefíně Marii, původem Portugalcům, syn, jemuž dali jméno Manuel Antônio. Po brzké smrti otce, jehož skrovné služné sotva stačilo uživit početnou rodinu, připadl úkol živitelky čtyř dětí matce, jež statečně zápolila s nesnázemi a byla Manuelu Antóniovu nejpevnější životní oporou. Chlapec měl být původně určen asi k duchovnímu stavu, avšak později z tohoto úmyslu sešlo, a tak jej po dokončení středoškolských studií a krátkém neúspěšném pokusu obstát na akademii výtvarných umění zastihujeme na lékařské fakultě jeho rodného města. Jelikož se však mladému vysokoškolákovi nedostávalo ani nejnezbytnějších prostředků k studiu, začíná si přivydělávat překlady a články, otiskovanými v literárních časopisech.

Horlivá publicistická činnost mladého medika ještě zintenzivněla po matčině předčasné smrti, jelikož naň byli od té chvíle odkázáni všichni jeho sourozenci. Místo novináře nespadlo však Almeidovi do klína; je sice pravda, že jej básník Muniz Barreto vřele uvítal v redakci svého liberálního deníku „Correio Mercantil“, jenž byl tehdy nejvýznamnějším časopisem hlav-

ního města, ale úkoly, které nového člena redakce čekaly, byly jen ryze výpomocné a podřadné. I za takových podmínek projevil však Manuel Antônio nesporné schopnosti, které záhy mohl ještě lépe uplatnit v příloze listu, zvané „A Pacotilha“ (Zmetek), téměř tři roky děsící politické odpůrce svými satirickými šlehy. „A Pacotilha“ zaujímá dnes nesporně významné místo v dějinách brazilských politických bojů z let 1852—55, ale památnou se stala především tím, že tam od 27. června 1852 do 31. června roku následujícího vycházel anonymně na pokračování Almeidův román „Paměti policejního seržanta“.

Podnět k napsání románu dal Portugalec jménem Antônio César Ramos, jenž sloužil u policie pod majorem Vidigalem, proslulým svou neúprosnou přísností. Tento bodrý muž rád vyprávěl o svém pestrém životě, bohatém na zajímavá dobrodružství. Své historky uměl vykládat tak poutavou formou a s tak neodolatelným smyslem pro jiskřivý humor, že mu jedenadvacetiletý Almeida, plný mladistvého vzletu, celé hodiny napjatě naslouchal a nakonec se rozhodl vyprávění zpracovat také literárně.

Historie vzniku románu je pohnutá, uvážíme-li, že byl psán v prostředí studentské koleje za ustavičného prozpěvování a pokřikování Almeidových kolegů, kteří netušili, jaké dílo se pracně rodí v jejich hlučné společnosti. Není proto divu, že sám autor nepřisuzoval svému dílu valný význam, takže nebyl ani příliš rozčarován malým zájmem čtenářů jak o časopisecké, tak i o knižní vydání románu, uveřejněné v letech 1854—55 pod pseudonymem „Brazilec“.

Jestliže čtenáři věnovali knize malou pozornost, přešla jí literární kritika s ledovou nevšímavostí; dokonce ani v listě „Correio Mercantil“, v jehož redakci

byl romanopisec zaměstnán, nepadla o něm jediná zmínka. Ani dochované soudy Almeidových přátel nejsou jeho románu nijak příznivé. Nikdo za autorova života ani dlouho po jeho smrti nechápal význam díla, které se stalo předchůdcem brazilského realistického románu v době, kdy většina brazilských spisovatelů setrvala v okouzlení francouzským romantismem, jehož díla epigonsky napodobovala. A přesto je Almeidaovou nepopiratelnou zásluhou, že „odvážně prolomil hradbu vládnoucí konvenčnosti a po prvé přinesl něco nového a původního do naší (tj. brazilské) literatury“ (Marques Rebelo). Již to, že alfou a omegou románu je zdravý humor, patrný na každé stránce a provázející desítky nejrůznějších postav i ve svízelných situacích, odlišuje toto dílo od většinou nezáživých výtvorů Almeidových současníků. I líčením obtížnosti života a toho, jak jim jednotlivé postavy, v nichž není nic strojeného a nepřirozeného, čelí, kontrastuje Almeidaův román s tvorbou jeho vrstevníků. K téměř dokumentárnímu poznání života, zvyků a psychologie lidu v době brazilského království (tj. v letech 1815 až 1822, kdy ještě byla Brazílie součástí portugalského království v čele s královským regentem) jsou tyto vzpomínky policejního seržanta cennější než kterékoliv národopisné pojednání. Mezi literárními díly Almeidaovy doby, zobrazujícími povětšinou vysněné, až fantastické prostředí, je střízlivá kniha tohoto spisovatele, připomínající španělský pikareskní román nebo Lesageova „Gil Blase“, skutečnou výjimkou.

Po ukončení vysokoškolských studií zamýšlel Almeida opustit redakci, která mu škýtala jen skromné prostředky k obživě, a zařadit si lékařskou praxi. Když se mu to však nezdařilo, jednak pro intriky, tehdy běžné v lékařských kruzích, jednak pro nedůvěru, jakou

u kolegů vzbuzovaly jeho básnické sklony, rozhodl se nadále strádat u redakčního stolu.

V té době již „A Pacotilha“ nevyházela; byla nahrazena jinou přílohou, do níž Almeida napsal články o fyziologii hlasu, báseň „Dětská láska“ a několik fejetonů. Z nich je nejzávažnější „Berle Sixta V.“, jež prozrazuje spisovatelovu dokonalou znalost politických poměrů i lidských povah a snese srovnání s nejpůvabnějšími stránkami jeho románu.

V téže literární příloze založil Almeida bibliografickou rubriku, v níž otiskoval „své spíše zpravodajské než kritické stati“ o knižních novinách. V nich se zřetelně projevovala jeho láska k pravdě, která spisovatele nejednou přiměla k tomu, aby vystoupil i proti uznávaným literárním veličinám. Nejurputnější potyčku svedl s vlivným básníkem Munizem Barretem, o jehož jedné básnické sbírce se odvážil napsat, že jde o „pouhé zboží“, které básník předkládá k prodeji. Odpověď uraženého Munize Barreta na Almeidovy kritické výtky rozvířila polemiku, která vyvolala živou odezvu v tehdejších literárních kruzích.

Roku 1858 jmenovala císařská vláda Manuela Antônia de Almeidu správcem Národní tiskárny, ale i tam ho nuzný plat stěžil zachraňoval před hladem. Ani tyto pokračující sužující životní podmínky neutlumily však v Almeidovi jeho hluboké lidské city, jež se nejvýrazněji projeví v tom, jak obětavě držel ochrannou ruku nad vyhladovělým a otrhaným sazečským učněm, kterým nebyl nikdo jiný než pozdější slavný brazilský spisovatel J. M. Machado de Assis. Almeida již tehdy rozpoznal jeho literární nadání a seznámil jej s vlivnými osobnostmi, které mu pak dopomohly k zdárnému debutu.

Jen jediný rok setrval Almeida v novém zaměstnání.

Roku 1859 byl přezazen na ministerstvo financí a pověřen vypracováním spisu o hospodářské politice brazilského státu. Od literární činnosti jej však ani tento vyčerpávající úkol neodvrátil. Spolu se čtyřmi spolupracovníky přeložil v té době knihu Charlese Ribeyrollese a Victora Fronda „Malebná Brazílie“ a později vydal svůj samostatný překlad šestidílného románu Paula Févala „Kráľ žebračů“.

Krátce před smrtí byl Almeida ustanoven ředitelem Císařské akademie národní opery. Tímto honosným názvem se pyšnila skromná instituce, která se měla starat o mladé pěvecké talenty a propagovat hudební umění. Ježto však umělecká činnost akademie nedosahovala patřičných výsledků, rozhodl se Almeida přispět k jejímu repertoáru vlastním dílem. Na námět slavné Byronovy básně „Korsár“ napsal libreto k tříaktové opeře „Dvě lásky“, k níž hudbu složila učitelka hudby hraběnka Rafaela de Rozwadowska. Opera však propadla a pro své umělecké nedostatky byla odmítnuta hudební kritikou.

Roku 1861 bylo Almeidovi nabídnuto, aby kandidoval do provinčního Národního shromáždění. Mladý spisovatel nabídku přijal, neboť doufal, že tím unikne stále bídě. Na doporučení přátel se vypravil do sergipského města Camposu, aby seznámil voliče se svým programem. Avšak parník, na němž se plavil, narazil na útes a ztroskotal. Mezi třiceti sedmi oběti tragédie byl i Manuel Antônio de Almeida.

Almeidovu předčasnou smrt přežil jen jeho román „Paměti policejního seržanta.“ Dodnes nepozbylo toto půvabné dílo své svěžesti, a jadrný lidový tón mu přes jeho některé kompoziční nedostatky získává v Brazílii nové a nové obdivovatele jak mezi čtenáři, tak i mezi spisovateli, kteří jej v nedávné anketě

označili za jedno z deseti nejvýznamnějších prozaických děl domácího písemnictví. Snad i první český překlad ve světě dosud málo známého dílka získá příznivce originálnímu spisovateli, jenž stál u kolébky brazilského národního románu.

Zdeněk Hampejs

ČÁST PRVNÍ

KAPITOLA I

Původ, narození a křest

Bylo to za časů královských.

Jednomu ze čtyř nároží, jež tvoří křižovatku Soudní ulice a ulice V kotcích, říkalo se tenkrát „nároží soudních vykonavatelů“; a toto jméno mu sedělo, neboť to bylo oblíbené místo schůzek všech příslušníků této vrstvy, jež požívala tehdy nemalé vážnosti. Dnešní soudní vykonavatelé jsou toliko karikaturou, toliko stínem soudních vykonavatelů z doby království; tenkrát to byli lidé vzbuzující obavu a obávaní, úctyhodní a uctívání; představovali jeden konec strašlivého justičního řetězu, jenž obepínal celé Rio de Janeiro v době, kdy pře byly součástí našeho života; na jeho druhém konci stáli soudní radové. Nu, protivy se přitahují, a když se tyto konce spojily, vznikal kruh, v němž se odehrávaly strašlivé potyčky spojené s obří silami, protokoly, hlavními a konečnými argumenty a všemi soudními kejklady, kterým se říká *proces*.

Odtud morální vliv soudních vykonavatelů.

Měli však ještě jiný vliv — a právě ten jejich dnešním kolegům chybí; vliv, jenž se zakládal na jejich fyzickém vzhledu. Dnešní soudní vykonavatelé jsou lidé jako všichni ostatní; nemají nic imponujícího ani v obličejí, ani na svém oblečení, člověk by je pokládal za nějakého prokurátora, písaře z notářství nebo kancelářského sluhu. Zato soudní vykonavatelé oněch krásných dob, ti byli nezaměnitelní; byli originální, byly to typy. Z jejich obličejů vyzářovala jakási soudní velebnost, jejich vypočítavé a lstivé oči vyjadřovaly prohnanost. Nosili přísný černý redingot, krátké kalhoty i punčochy téže barvy, střevíce na

přezku, po levém boku šlechtický kord a na pravé straně bílý kruh, o němž nevíme, co měl znamenat, a to vše korunoval důstojný dvourohý klobouk. Spoléhaje se na svůj tak výhodně důležitý zjev, využíval a zneužíval soudní vykonavatel svého postavení. Bylo to něco hrozného, když se občan zahýbající za roh nebo vycházející ráno z domova srazil s některou z těch slavnostně vyhlízejících postav, která mu rozprostřela před nosem list papíru a začala jej tajemně číst! V takovém případě se nedalo dělat nic jiného než zašeptat ono strašlivé: „Beru na vědomí, že jsem předvolán.“ Nikdo si nedoveče představit, jak osudový a krutý význam mělo těch několik slov! Byl to rozsudek k věčnému putování, který člověk vyřkl sám nad sebou, znamenalo to, že začínala dlouhá a únavná cesta, jejímž vzdáleným cílem byla pokladna zemského soudu a během níž bylo třeba na nesčetných místech platit jízdné; advokát, prokurátor, vyšetřující soudce, písař, soudce, tito neúprosní Charónové stáli u vchodu s nastavenou dlaní a nikdo se nedostal dál, dokud tam nezanechal nikoliv jen svůj obolus, nýbrž celý obsah svých kapes, ba i poslední špetku trpělivosti.

Vratme se však k nároží. Každý, kdo by šel kolem v kterýkoliv všední den oné pozechnané doby, viděl by, jak na tehdy užívaných nízkých kožených židličkách, jimž se říkalo polní, sedí více či méně početná skupina oněch vznešených lidí, přetrásajících pokojně vše, co se dalo: život šlechticů, zprávy z království a Vidi-galovy policejní vychytralosti. Mezi sčítanci, z nichž sestával úhrn těchto soudních vykonavatelů, přilepených k nároží, byla jedna konstanta: Leonardo-Měďák. Tak se říkalo otlé bělovlasé osobě, tlusté jako bečka, s červenými odulými tvářemi, jež byla doyenem společnosti, totiž nejstarším z tehdejších soudních vykona-

vatelů. V stáří ztěžkopádněl a zlhostejněl; svou liknavostí zdržoval jednání stran, a poněvadž ho proto nevyhledávaly, nehnul se od nároží; proseděl tam celé dny na své židličce, s nohama nataženými a bradou opřenou o tlustou hůl, která mu od padesátky byla nerozlučnou družkou. Jeho přezdívka vznikla podle jeho zvyku naříkat v jednom kuse na to, že mu za jeho předvolání platí skrovnou částku 320 reálů.

Na jeho historii není nic zvláštního. Leonardo byl příručí konfekčního závodu ve svém rodišti — Lisaboně; když ho obchod omrzel, vypravil se do Brazílie. Tam zásluhou čísi protekce dosáhl úřadu, v kterém ho vidíme dnes a jež zastával, jak jsme řekli, ode dávna. Na téže lodi přijela s ním — kdoví proč — jistá Maria da Hortaliça, lisabonská trhovkyně, tlustá, ale dost vzhledná venkovanka. Leonardo, abychom mu nekrivdili, v mládí nebyl ošklivý, a zvláště vynikal prohnaností. Když vyplouvali z ústí Teja, stála Maria opřena o zábradlí lodi; Leonardo jakoby roztržitě šel kolem ní a okovanou botou jí vši silou šlápl na pravou nohu. Maria, jak se zdálo, čekala jen na to; usmála se, jako by se styděla za ten šprým, a také jakoby nic strašlivě štípla Leonarda do hřbetu levé ruky. Podle zvyklostí země to bylo vyznání odpovídající všem pravidlům; po zbytek dne spolu horlivě flirtovali; za soumraku se odehrála táž scéna se šlápnutím a štípnutím, s tím rozdílem, že tentokrát to bylo trochu silnější. A nazítří byli oba na sebe tak něžní a důvěrní, jako by byli milenci už bůhvíkolik let.

Když se vylodili, počalo být Marii špatně; ubytovali se pohromadě. A za měsíc se jasně projevil účinek šlápnutí a štípnutí; sedm měsíců poté povila Maria dítě — statného kluka, skoro tři pídě dlouhého, tlustého a červenolícího, vlasatého, mrskaajícího nožkama

a ubřečeného; ten hned poté, co přišel na svět, celé dvě hodiny sál, aniž pustil mateřský prs. A toto narození je ze všeho, o čem jsme povídali, pro nás jistě to nejzajímavější, poněvadž zmíněný chlapec je hrdinou našeho příběhu.

Nastal den chlapcových křtin; kmotrou byla porodní bába; pokud jde o kmotra, nebyli zajedno: Leonardo chtěl, aby jím byl pan soudce, ale musel ustoupit naléhání Marie a kmotry, které navrhovaly holiče odnaproti, což bylo posléze přijato. Toho dne se v domě ovšem konala veselice; hosté pána domu, všichni zamořští, vyzývali se vzájemně zpěvem, jak bylo zvykem; hosté kmotry, kteří byli všichni domáci, tančili fado. Holič přinesl housle, jež jsou, jak známo, oblíbeným nástrojem příslušníků tohoto povolání. Leonardo chtěl, aby oslava měla zpočátku aristokratický ráz, a navrhl tančit menuet jako na královském dvoře. Myšlenka byla přijata, i když se těžko sháněly taneční páry. Konečně se však zvedla zavalitá, malá matróna, žena jednoho hosta, dále pak jedna její družka s postavou úplně opačnou, než měla ta první, poté Leonardův drobný, malinký kolega, vypadající na darebáka, a kostelník z katedrály, vytáhlý, hubený muž, který ze sebe dělal elegána. Kmotr zahrál na housle menuet; a kmotřenec, ležící na Mariině klíně, doprovázel každý tah smyčce jekotem a komfáním nožiček. To způsobilo, že kmotr chvíli co chvíli ztratil rytmus a musel začínat znovu.

Po menuetu obřadnost vyprchávala, a jak se tehdy říkalo, veselost nabývala vrchu. Objevilo se tam několik chlapců s kytarou a Leonardo se po naléhání dam rozhodl zahájit lyrickou část zábavy. Sedl si na stoličku v odlehlém koutě pokoje a vzal do ruky kytaru. Bylo neodolatelně komické, když v šatech,

jež nosil do práce — redingot, kalhoty a kord —, doprovázel jednotvárným drnkáním na strunách nástroje trylky národní písně. Inspiraci k svému zpěvu nacházel ve stesku po rodné zemi, což u dobrého Portugalce, jakým on byl, bylo přirozené. Píseň zněla takto:

*Na šťastné dni tam v otčině
se těžko zapomíná,
tam ve dne v noci zpíval jsem,
před sebou sklenku vína.*

Výkon byl pozorný a potlesk nadšený; jedině děcko, jak se zdálo, píseň náležitě neoceňovalo; chovalo se kotci stejně, jako se chovalo ke kmotrovi, udávajíc takt vřestěním a kopáním. Marie se zarudlýma očima vzdychala.

Leonardův zpěv mocně rozohnil hosty a definitivně skoncoval s obřadností. Všechno poté bylo samý křik, z něhož se rychle vyvinul povyk a ještě rychleji hulákání, jež nevedlo dál jen proto, že žaluziemi ve dveřích a oknech bylo občas vidět jistě postavy, prozrazující, že je nablízku Vidigal.

Veselice skončila pozdě; poslední odešla kmotra, když předtím požeňkala kmotřenci a položila mu na povíjan kytici routy.

KAPITOLA II

První trampoty

Preskočme léta po narození a křtu našeho hrdiny a shledejme se s ním, až mu bude sedm let. Řekněme jenom, že se během celé té doby chlapec nezapřel. Projíjeval se stejně, jako když přišel na svět: stále

mučil okolí vřestivým pláčem, vztekal se a obzvláště měl spadeno na kmotru, kterou nemohl vystát. Vyváděl prostě až běda.

Jakmile začal chodit a mluvit, stal se z něho kazisvět: rozbíjel a trhal všechno, co mu padlo do rány. Náruživě si oblíbil Leonardův dvourohý klobouk, a jestliže mu ho majitel nechal ze zapomnětlivosti někde na dosah, oprašoval jím veškerý nábytek, strkal do něho všechno, nač přišel, drhl jím stěny a nakonec i zametal byt, dokud mu Maria, zoufalá nad tím, že by si to mohly odnést jak její uši, tak i její hřbet, nevyrvala nešťastnou obět z rukou. Byl to nejen uličník, ale i velký jedlík; když neprováděl čertoviny, jedl. Maria mu neodpouštěla: pořádně mu masírovala jistou část těla, avšak on byl nenapravitelný, neboť jeho vlastností byla i tvrdohlavost; a tak klukoviny začínaly znova, sotva přešla bolest po výplatě.

Takto dosáhl věku sedmi let.

Maria byla přece jen venkovská holka, a Leonardo začal vážně litovat všeho, co pro ni a s ní dělal. A věděl proč; vždyť — povězme to hned a bez okolků — od jisté doby měl oprávněné pochyby o její věrnosti. Už několik měsíců sledoval, jak jistý seržant obchází často kolem jeho dveří a zvědavě nahlíží dovnitř žaluziemi; když se jednou vracel domů, zdálo se mu, že ho vidí opírat se o okno. To však brzo přešlo.

Potom začal s údivem pozorovat, že za ním dochází domů kvůli úředním záležitostem jistý jeho kolega, a to vždy v podivnou dobu; avšak i to brzy pominulo. Posléze se mu stalo, že se párkrát srazil u domu s kapitánem lodi, jíž přijel z Lisabonu, a to mu dělalo těžkou hlavu. Když se jednou dopoledne nečekaně vrátil domů, někdo v pokoji otevřel při jeho příchodu překotně okno, vyskočil na ulici a zmizel.

To rozptýlilo všechny pochybnosti a ubožák, zalepený žárlivostí, jak se říká, ztratil hlavu. Spisy, jež nesl v podpaží, odhodil na lavici a se zatatými pěstmi se vyřítit k Marii.

„Ty jedna . . .!“

Nadávka, kterou měl na jazyku, byla tak ostrá, že se mu vzpříčila v hrdle . . . Roztrásl se přitom po celém těle.

Maria ustoupila o dva kroky. Byla ve střehu, neboť nepatřila k těm, jež se dají jen tak zastrašit.

„Táhni odtud, Leonardo!“

„Nevolej už na mne jménem, nevolej už na mne jménem . . . nebo ti zacpu hubu pěstí . . .“

„Marš odtud! Kdo ti o to říkal, abys mě obletoval na palubě?“

To Leonarda dopálilo do morku kostí; vzpomínka na lásku rozjitřila jeho bolest, způsobenou nevěrou, a žárlivost a hněv, jež ho posedly, se proměnily v krupobití ran, které plačící a křičící Marii po marném pokusu o odpor obrátily na útěk:

„Ach . . . ach . . . Pomoc, pane kmotře . . . Pane kmotře . . .“

Avšak kmotr mydlil zrovna zákazníka a nemohl ho nechat jen tak být. A tak Maria draze a pěkně najednou za všechno zaplatila. Schoulila se pak do koutka a poplakávala.

Chlapec sledoval tu scénu s klidnou chladnokrevností; zatím co Maria „platila“ a Leonardo si vyléval zlost, klidně vytrhával listy ze spisů, jež otec odložil na lavici, a stácel si z nich velkou sbírku kornoutů.

Když zchladl jeho hněv, nabyl Leonardo smyslu i pro něco jiného, než byla jeho žárlivost, a všiml si záslužné práce, kterou se zabýval chlapec. To ho znovu rozzuřilo, vyzvedl chlapce za uši, ve vzduchu

s ním udělal půlobrat, vymrštil pravou nohu a nakopil ho rovnou do zadku, takže dítě odlétlo čtyři lokte odtud.

„Ty ses narodil jen díky tomu dupnutí a štípnutí! Zasloužíš si tedy, aby tě člověk nakopil a vyrazil z tebe duši.“

Chlapec snášel všechno s mučednickým hrdinstvím, jenom trochu otevřel pusku, když visel za uši ve vzduchu. Jakmile dopadl na zem, zvedl se, vyřítit se ze dveří, jako střela vnikl do kmotrova krámu a chytil se jeho nohavic. Kmotr držel zrovna nad zákazníkovo hlavou holicí misku, kterou měl předtím u jeho brady; nárazem se miska naklonila a zákazník zažil křest mýdlovou vodou.

„No tak, mistře, co to má být? ...“

„Pane,“ vykřikl holič, „... tím je vinen tehle spratek... Co je ti, kluku?“

Chlapec ani nemukl, jenom se vyděšenýma očima zahleděl ven a třesoucí se rukou ukázal k domovu.

Kmotr se tam též podíval, a zbystřiv sluch, uslyšel Mariiny vzlyky.

„Hm!“ zamumlal. „Už vím, kolik uhodilo... vždyť jsem to říkal... už je to tady! ...“

A omluviv se zákazníkovi, vyběhl z krámu podívat se, co se děje.

Z těchto slov je patrné, že něco tušil; a věz, čtenáři, že ho tušení nezklamalo.

Špehovat někoho, vyzvídat u služebnictva, co se děje v té či oné domácnosti, bylo tehdy tak běžné a zakořeněné, že se dodnes, po tolika letech, uchovávají hluboké stopy tohoto chvályhodného zvyku. Když sedával v krámě, předstíral, že brousí holicí náčiní, a zatím sledoval seržantovo obcházení kolem Leonardových oken, nevhodné návštěvy jeho kolegy a ko-

něčně pokusy lodního kapitána. Proto počítal, že jednou dojde k tomu, co se právě teď stalo.

Sotva přešel přes ulici, strčil do žaluzie, kterou chovajícimu se ještě nepřátelsky.

„Kmotře,“ řekl, „pozbyl jste rozumu?“

„Rozumu ne,“ prohlásil Leonardo dramatickým tónem, „ale cti! ...“

Maria, cítící oporu v kmotrově přítomnosti, si dodala znovu odvahy a povýšeně, výsměšně řekla: „Cti! ... Cti soudního vykonavatele... Pch!“

Vulkán hněvu, jež Mariiny slzy přitlumlily, se znovu rozsoptil při této urážce nejenom Leonarda samého, nýbrž i všech ostatních jeho kolegů. Opět zaplavila Marii směsice urážek a úderů pěstí z Leonardových rukou i úst. Z nedopatření jich dostal pár i kmotr, jenž se do toho vložil; odstoupil tedy raději trochu stranou a popuzen tím, že ztroskotaly jeho smířovací pokusy, bručel si:

„Čest soudního vykonavatele a věrnost vesnické husy, to je prašť jako uhoď!“

Nakonec se bouře utišila; Maria si sedla do kouta, plakala tam a proklínala hodinu svého narození, den, kdy po prvé spatřila Leonarda, šlápnutí na nohu a štípnutí, jímž začaly námluvy na palubě, a všechno ostatní, co se jí vybavovalo v mysli bolestí z utrpených ran.

Leonardo po chvíli klidu dostal znovu záchvat vzteku, zatal zuby a s rukama v kapsách a se zarudlýma očima a nadutými tvářemi se jal prudce klátit pravou nohou. Potom, jakoby definitivně rozhodnut, shromáždil rozptýlené listy akt, které chlapec vytrhal, nasadil si na stranu dvourohý klobouk, uchopil hůl, a prásknuv dveřmi, odešel.

„Aby to čert vzal!...“ vykřikl ještě.

„Však on to vezme... však on to vezme...“ zvolala Maria už zase sebejistě, s rukama založenými v bok. „Protože takhle to nemůže zůstat, aby na mě vztahoval ruce!... Tak to zase ne!... Půjdu s tím k soudu!...“

„Ale kmotro...“

„Žádné ale, kmotře... Půjdu s tím k soudu, a at je tenhle soudní vykonavatel sebevětší šejdíř, na mne si nepřijde.“

„Od toho raději dál, kmotro... Člověk nikdy neví, jak to dopadne, když si začne něco se soudy... kmotr je jejich úředník a ty budou jistě hájit své lidi.“

Mariiny výhrůžky bylo jen chvastounství, které zrodil hněv, a tak stačilo trochu kmotrových domluv, aby ustoupila a doma zase zavládl mír. Mezi oběma se rozpředl dlouhý rozhovor, po jehož skončení kmotr odešel se slovy:

„On se vrátí... to je jenom ta jeho prchlivost... to přejde, a když ne, jak jsem řekl: vezmu si chlapce k sobě.“

To Marii stačilo k spokojenosti. Její rozhodnutí už uzrálo (snad dříve, snad až teď), a proto se ve zmíněné rozmluvě snažila navnadit kmotra, aby jí slíbil, že si v případě nějakého nesouladu vezme synka k sobě a bude o něj pečovat. Tento nesoulad vyvolala ona, ale kmotr věřil, že jej způsobil Leonardo; čtenář však uvidí, že ubohý ten muž byl shovívavý a že Maria věděla, proč zesměšňuje čest soudního vykonavatele.

Celá tato scéna, kterou jsme právě popsali, se odehrála ráno. K večeru vstoupil do kmotrova krámu zkormoučený a smutný Leonardo. Chlapec na lavici se zachvěl, připomínaje si vzdušnou procházku, na

ktehou ho ráno poslal tátův kopanec. Kmotr mu vyšel vstříc a se smírlivým úsměvem řekl:

„Co bylo, bylo. Pojdme za ní... ona toho lituje... je to jen mladistvá ztřeštěnost... už to jakživa neudělá...“

Leonardo neodpověděl a jal se procházet po krámě s rukama za zády, pod šosem redingotu. Jeho obličej však napovídal, že vítá kmotrova slova a že by je byl pronesl sám, kdyby jej holič nebyl předešel.

„Pojdme tam,“ opakoval kmotr, „a bude po všem! Chudinka... byla celá uplakaná.“

„Tak pojdme,“ svolil Leonardo.

Na prahu se zastavil, jako by si umínil, že dovnitř nepůjde; ve skutečnosti však čekal, že ho kmotr začne prosit. Až to Maria uslyší, přesvědčí se, že tam byl dovlečen násilím a nepřišel tedy z vlastní vůle. Kmotr to pochopil a vyhověl Leonardově myšlenému přání slovy:

„Jen pojdte dál, člověče... už je dost té dětinskosti... co se stalo, stalo se.“

Vstoupili dovnitř. V pokoji nebyl nikdo; Leonardo si sedl ke stolu a podepřel si obličej rukou; dvourohý klobouk měl stále šikmo na hlavě, což působilo dojmem zpoila komickým, zpoila melancholickým.

„Kmotro,“ pravil hlasitě smířčí soudce, „už je po všem; pojdte sem...“

Nikdo neodpověděl.

„Asi někde v koutě pláče,“ vysvětlil holič.

A začal ji hledat po celém domě.

Ten nebyl příliš veliký, takže ho za chvíli proběhl a byl krutě zklamán, když Marii nenašel. Zpoila sklíčen, zpoila zděšen, vrátil se do pokoje.

Leonardo, předpokládající, že Marii našel a bezpochyby ji přivádí za ruku zarmoucenou a pokořenou,

chtěl si dodat důležitosti. Vstal a s rukama v kapsách se obrátil zády k místu, odkud kmotr přicházel.

„Příteli!“ zvolal holič, přibližuje se k němu.

„Nic!“ vskočil mu do řeči Leonardo, aniž se otočil.

„Odvolávám svá slova... rozmyslel jsem si to!...“

„Podívejte, člověče...“

„Nic, nic... je konec...“

Jak to Leonardo říkal, stále se obracel zády ke kmotrovi, jenž se pokoušel stoupnout si před něho.

„Člověče, poslyšte... podívejte, vždyť kmotra...“

„Nechci o ní ani slyšet... Všemu je konec, už jsem řekl...“

„Vždyť ona je pryč... člověče... vždyť ona je pryč,“ vykřikl kmotr netrpělivě.

Při těchto slovech do Leonarda jako když blesk uhodí. Celý rozechvěný se obrátil, a když Marii neviděl, dal se do pláče.

„Tak vida,“ řekl vzlykaje, „už je po všem... sbohem, kmotře!“

„Ale podívejte se, vždyť máte chlapce...“ přerušil jej holič.

Leonardo bez odpovědi spěšně odešel.

Kmotr se dovtípil; viděl, že Leonardo opustil syna, když ho předtím opustila matka, a posunkem jako by chtěl naznačit: Dobrá, tak tedy... ponese me to břímě my.

Nazítří už všichni sousedé věděli, že Leonardova žena utekla s kapitánem lodi, jež večer předtím odplula do Portugalska.

„Ach!“ povzdychl si kmotr s potměšilým úsměvem, když se to dověděl, „zastesklo se jí po vlasti!“

KAPITOLA III

Je konec rozpustilostem

Leonardo opustil navždy osudný dům, kde ho stihlo tak kruté neštěstí. Už do těch končin ani nevskočil, takže ho kmotr dlouho neviděl.

Chlapec se z počátku choval u kmotra naprosto rozumně a vážně, ale ledva se s novým prostředím víc obeznámil, začal vystrkovat růžky. Přesto si však získal kmotrovu hlubokou náklonnost, jež rostla den ode dne, až se z ní zakrátko vyvinulo bezmezně slepé a vášnivé přátelství. I chlapcovými, většinou zlomyslnými rozpustilostmi se ten dobrý muž bavil a v celé čtvrti nebylo podle něho hodnějšího dítěte. Neúnavně vyprávěl sousedstvu všechno, co chlapec říkal a dělal. Někdy to byly skutečné nezpůsoby, které on pokládal za projevy důvtipu a živosti, jindy zase výroky, jež prozrazovaly velké darebáctví na jeho věk, ale které se kmotrovi zdály nevinné jako lilie.

U člověka, jenž vedl takový život jako on, to bylo přirozené. Ačkoliv mu bylo přes padesát, nikdy k nikomu nepojal náklonnost, žil stále sám, v ústraní, a byl zatvrzelým přívržencem důsledného celibátu. A tak se při první náklonnosti, kterou k někomu pocítil, celý rozplýval a jeho láska k chlapci hraničila úplně se zaslepeností. Chlapec ovšem využíval beztrestnosti, které se z toho důvodu těšil, a dělal si, co ho napadlo.

Někdy seděl v krámě a bavil se tím, že se šklebil na zákazníky, které kmotr právě holil. Jedni se nad tím rozčilovali, jiní se bezděčně smáli a výsledkem toho bylo, že k chlapcově velké radosti, ale ke kmotrově ostudě odcházeli často pořežání. Jindy schoval někam do kouta kmotrovu nejnabroušenější břitvu a zákazník,

ač byl jak na skřípci, musel dlouho čekat s namydlenou tváří, než ji kmotr našel, zatím co viník se potají zlo-
myslně hihňal. Nic v domě dlouho neobstálo, chlapec
obracel všechno vzhůru nohama, na zahradě házel
kamením po střechách sousedů nebo sedával ve dveřích
krámu a hádal se s kolemjdoucími i s těmi, kdo byli
v oknech, takže ho tam nikdo neměl rád. Kmotr však
dělal jakoby nic a i nadále ho nezměrně miloval. Celé
noci trávil někdy tím, že stavěl vzdušné zámky; snil
o jeho velkém bohatství a vysokém postavení a snažil
se zkoumat prostředky, kterými by chlapec tohoto cíle
dosáhl. Uvažoval asi takto: V otcově zaměstnání...
(přemýšlel) se sice dají vydělat peníze, když je člověk
šikovný, ale lidé budou pořád říkat: hele, soudní vy-
konavatel!... Raději tedy nic... touhle cestou ne...
Pokud jde o moje řemeslo... pravda, já jsem se
protloukl (toto „protloukl jsem se“ má historii, kterou
ještě vylíčíme), ale nechci, aby otročil pro pár šestáků
spropitného... Snad by bylo dobré dát ho na stu-
die... ale, hrome, nač to, studovat? Zdá se sice, že má
dobrou paměť, takže bych ho mohl poslat později
do Coimby... Ano, to by šlo... našetřil jsem si pár
haléřů, sám jsem už starý, děti ani příbuzné nemám...
ale co bude k čertu v té Coimbře dělat? Bakalářem
nebude, z toho nic nekouká, advokátem, to je dobré...
ano, advokátem... ale raději ani to ne; jsem na štůru
s těmi, kdo mě zavalují lejstry a žalobami... A co
bohoslovec... Hm, bohoslovec, to je ono... z toho
je seriózní zaměstnání... hodně vynáší... a jednoho
dne by se mohl stát farářem. Dobrá, bude farářem...
no ano, bude jím; ještě ho jednou ke své radosti uvi-
dím, jak slouží mši... jak káže v katedrále, a pak vši
té chátře v sousedství, které je trnem v očích, ukážu,
že ho mám mít proč rád. Ještě je maličký, ale udělám

vše možné, aby se tady trochu otesal, a jak mu bude
dvanáct nebo čtrnáct, šupajdy s ním do školy.

Když se hodně napřemítal o svém záměru, zavolal
si jednou chlapce a řekl mu:

„Pojď sem, hochu, už je z tebe muž (bylo mu devět
let), musíš se učit, abys to jednoho dne někam dotáhl;
od pondělka (byla středa) tě začnu učit číst a psát.
Do konce týdne se můžeš ještě vydovádět.“

Chlapec vyslechl proslov zpoila udiveně, zpoila zne-
chuceně, a odpověděl:

„Tak to už nebudu smět chodit na zahradu ani si
hrát u dveří?“

„V neděli po mši...“

„Když já ale nemám mši rád.“

Kmotrovi se odpověď nelíbila; tak přece nesmí
mluvit člověk, který má jít na kněze; ale ani proto
se nevzdal naděje.

Chlapec si vzal k srdci kmotrova slova: „Do konce
týdne se můžeš ještě vydovádět“, vykládaje si je tak,
že ve zbývající době volna je mu plně dovoleno tropit
špatné i dobré kousky, jaké ho napadnou. Celý den
tedy hrozně dováděl. Dvakrát nebo třikrát ho kmotr
přistihl, jak sedí obkročmo na zdi, jež oddělovala jeho
zahradu od sousedovy, a vystavuje se vážnému ne-
bezpečí, že spadne.

Když večer seděl před krámem, spařil v dálce na
konci ulice průvod osvětlený lucernami a svíčkami
a uslyšel modlící se kněze. Zachvěl se při tom radostí
a vymrštil se. Byla to křížová cesta.

Ještě nedávno byly někde v ulicích našeho města tu
a tam na zdech černé kříže.

Každou středu i jiné dny v týdnu vycházelo z chrá-
mu Srdce Ježíšova i z jiných kostelů jakési procesí,
složené z několika páterů, nesoucích krucifix, příslu-

níků různých bratrstev se svítilnami a velkého množství lidu. Kněží odříkávali modlitby a dav je po nich opakoval. U každého kříže se průvod zastavil, všichni poklekli a dlouho se modlili. Toto počínání, jež plně uspokojovalo zbožné věřící, zavdávalo podnět a příležitost k všeobecnému výsměchu a nemravnostem, jaké jen napadly tehdejší kluky, z nichž jsou teď už dospělí, horlivě brojící proti neuctivosti dnešních chlapců. Chodili v zástupu za procesím a přerušovali litanie hlasitými, někdy vtípnými, jindy neslušnými průpovídkami; tahali za sebou dlouhé motouzy, na jejichž koncích byly připevněny bachraté voskové kuličky; jestliže se jim dostal do rány nešťastník, kterému lety vypadaly vlasy, postavili se do patřičné vzdálenosti, a schovávajíce se jeden za druhého, vrhli střelu tak, aby dopadla přímo na pleš věřícího; poté rychle strhli provázek zpět, takže nikdo nepřišel na to, odkud rána vyšla. Tyto i jiné scény vyvolávaly pokřik a smích davu.

Tomu se v oněch „zbožných“ dobách říkávalo chodit na křížovou cestu.

Jak jsme už řekli, zachvěl se chlapec radostí, když si všiml, že se blíží procesí. Sešel potajmu s prahu, a aniž ho kmotr viděl, stoupl si na špičky ke stěně mezi dvojí dveře krámu, aby lépe viděl.

Jak se průvod přibližoval, byl chlapec blahem celý bez sebe. Když zástup došel až přede dveře, hoch si rozechvěn radostí uvědomil kmotrova slova: „Do konce týdne se můžeš ještě vydovádet.“ Nahlédl do krámu, a jakmile viděl, že kmotr je zaneprázdňen, jedním skokem se připojil k davu, posiluje smíchem a křikem jeho povyk. Cítil, že ho zaplavuje horečná radost; zapomněl na všechno, hopsal, poskakoval, křičel, modlil se, zpíval a jenom to nedělal, co bylo

nad jeho síly. Tam se hned spolčil s dvěma jinými, stejně starými chlapci, kteří šli také v zástupu, a než se nadál, ocitl se s křížovou cestou opět v kostele Srdce Ježíšova.

KAPITOLA IV

Hádání osudu

Zatím co zarmoucený holič hledá všude chlapce a nikdo mu nemůže dát o něm zprávu, podívejme se, kam se poděl Leonardo a jakou pěknou šlamastiku si zase nadrobil.

Na bahnitém břehu Nového města stála vedle kaluže ohyzná chatrč s doškovou střechou a s průčelím tak špinavým a spodní svou částí tak zablácenou, že se nedalo soudit na velkou čistotu uvnitř. Tvořila ji světnička a ložnice; jediným zařízením byly tři dřevěné židle, několik rohoží pohozených v koutě a ohromná dřevěná bedna, která sloužila k mnoha účelům: jako jídelní stůl, postel, prádelník a polička. Ježto bylo skoro pořád obydli zavřeno, bylo obestřeno jistou tajemností. Ponuré stavení obývala osoba tak odporná, že si odpornější nelze představit: starý mestic se škaředou a nečistou tváří, oblečený do hadrů. Budeš proto jistě, čtenáři, překvapen, že jeho zaměstnáním bylo *hádat osud!*

Tehdy se takovým věcem hodně věřilo a těm, kdo podobné zaměstnání vykonávali, byla prokazována jakási pověrečná úcta. Jen si představte, jaký zlatý důl to byl pro šikovné lidi!

A v čáry nevěřil jenom drobný lid; vypráví se, že si i mnoho příslušníků tehdejší smetánky chodilo kupo-

vat osud za skrovnou cenu několika nemorálních a pověřivých obřadů.

Nuže, i náš přítel Leonardo si vzal do hlavy, že si koupí osud. Příčinou toho byly trampoty s novou láskou, ze které se mu teď točila hlava.

Šlo o jednu cikánku. Leonardo ji spatřil krátce po Mariině útěku, a z ještě doutnajících popele zhrzené lásky vyšlehla jiná, ale stejně málo opěťovaná. Leonardo byl však romantik, jak se říká dnes, a vrták, jak se říkalo tehdy; bez nějaké té lásky se nemohl obejít. Ježto dost vydělával a byl proto stále při penězích, snadno dívky svého srdce dobyl; avšak jeho duše prahla po věrnosti a výlučném postavení v lásce, a toho nemohla dosáhnout; cikánka byla více méně ze stejného těsta jako ta předchozí. Všude se naskytnou seržanti, jiní soudní vykonavatelé a lodní kapitáni; i tato dívka ho několikrát podvedla a nakonec mu také ukázala paty. Jelikož však tentokrát neutekla ze stesku po vlasti, rozhodl se Leonardo, že své milé dobuďe jakýmikoliv prostředky zpět. Docela snadno ji našel, a když mu nárek, žadonění a hrozby nebyly nic platné, odhodlal se usilovat pomocí nadpřirozených sil o to, čeho se mu nemohlo dostat přirozenou cestou.

Tělem i duší se tedy upjal k míšenci z domu u bahníka, nejslavnějšímu ze všech lidí tohoto zaměstnání. Podrobil se už nekonečnému množství pokusů, začínajících vždy vyplacením určité částky, ale ničeho ještě nedosáhl; dal se už vykuřovat dusivými bylinami, pil odporné nápoje, znal nazpaměť tisíce tajemných modliteb, které musel mnohokrát denně opakovat, skoro noc co noc skládal na určená místa peníze a předměty, aby si, jak říkal míšenec, přivolal pomoc, naklonil božstva, a přesto cikánka čarám odolávala. Posléze se rozhodl, že podstoupí poslední pokus, jenž

byl stanoven přesně na půlnoc v domě nám již známém. Leonardo tam přišel v určenou hodinu. Na prahu se srazil s odporným černokněžníkem, jenž mu nedovolil vstoupit tak, jak byl, a donutil ho svléci se do roucha Adamova, poté ho zahalil do nečistého pláště, jež nesl, a teprve pak ho pustil dovnitř.

Pokoj byl směšně a ponuře vybaven, ale jeho popisem se nebudeme namáhat; mezi jinými věcmi, jejichž význam znali jenom ti, kdo byli zasvěceni do míšencových tajemství, hořela tam uprostřed hranička.

Na počátku obřadu musel Leonardo poklekávat ve všech koutech pokoje a odříkávat modlitby, jež už znal, a některé jiné, jimž se musel při té příležitosti naučit. Potom se šel modlit k hořícímu roští. V té chvíli se vynořily z druhého pokoje tři nové postavy, aby se zúčastnily obřadu, a za doprovodu nejvyššího kněze spustily kolem Leonarda ďábelský tanec. Pojednou však bylo slyšet, jak někdo lehce klepe na dveře a klidný hlas venku říká:

„Otevřte!“

„Vidigal!“ zašeptali všichni jednohlasně v nevyřetelné hrůze.

KAPITOLA V

Vidigal

Tón hlasu, jenž řekl: „Otevřte!“, nahnal přítomným, jak jsme pověděli, strach a hrůzu. A ne bezdůvodně; bylo to jako zvěst velké pohromy, z které nevybřednou. Tenkrát nebyla městská policie ještě organizována, lépe řečeno: byla organizována v souladu s dobovými tendencemi a ideami. Svrchovaný král, nejvyšší soudce ve všem, co se týkalo tohoto správního

odvětví, byl major Vidigal; byl to soudce, který soudil a uděloval tresty, a zároveň biřic, jenž honil zločince; u případů, jež spadaly do jeho pravomoci, nebylo svědků, důkazů, argumentů, procesu, všechno bylo soustředěno v jeho osobě; jeho „spravedlnost“ byla neomylná, proti jeho rozhodnutí nebylo odvolání; dělal si, co chtěl, a nikomu se nemusel zodpovídat. Vykonával tedy jakousi policejní inkvisici. Avšak — všechna čest — vezmeme-li v úvahu myšlení té doby, své moci ve skutečnosti příliš nezneužíval, ba v některých případech ji uplatňoval přímo znamenitě.

Vidigal byl vysoký, nepřilíš tlustý muž, působící dojmem lenocha; díval se stále k zemi, měl pomalé pohyby a klidný, nasládlý hlas. Přes tento krotký vzhled nebyl by se jistě našel člověk vhodnější k onomu úřadu, jež zastával způsobem svrchu popsáním.

Vidigalova setnina, složená obvykle z granátníků, někdy však i z jiných vojáků, jež si sám velitel vybíral v oddílech přebývajících ve městě a kteří byli vesměs vyzbrojeni tlustými pendreký, vykonávala službu v noci a plnila funkce policie i ve dne. Nebylo slepé nebo boční uličky, třídy či náměstí, které by nebyly zažily hrdinné snažení pana majora, aby dopadl darebáka nebo ulovil tuláka. Jeho bystrost byla příslovecná, a proto již samo jeho jméno nahánělo panický strach všem, kdo neměli klidné svědomí a čisté ruce.

Jestliže se uprostřed povyku při nějakém pravém fadu, kdy se nebral příliš ohled na slušnost a na nervy sousedů, ozvalo: „Je tady Vidigal“, okamžitě se scéna změnila, všechno se v mžiku uklidnilo a veselice dostala hned seriózní tvář. Když některý tehdejší výtržník (jenž byl proslulý malou činorodostí a pracovitostí) byl v noci, kdy šel s pláštěm přes záda a kytarou přes rameno do nějaké bujaré společnosti, přistižen

jemným hlasem, jenž mu prostince říkal: „Pojď sem! Kam jdeš?“, nezbývalo mu, pokud to ještě šlo, než vzít nohy na ramena, poněvadž jinak by jistě neunikl několikadennímu vězení nebo alespoň strážnici u katedrály, anebo by poznal jako nutný následek setkání šleh bičíku na zádech.

Rozumí se tedy samo sebou, že se naši kouzelníci a jejich nešťastná oběť rozutekli, jakmile poznali po hlase, kdo k nim jde. Chtěli uniknout zadním vchodem, ale ten obklíčili granátníci, v jejichž rukou bylo vidět výše zmíněnou zbraň. Dveře se bez velkého odporu otevřely a major Vidigal (neboť to byl skutečně on) se svými granátníky je přistihl přímo při činu — při černokněžnictví, neboť ještě hořela hrnice a obětní předměty.

„Och!“ řekl, „tady se pokouší osud . . .“

„Pane majore, proboha vás prosím . . .“

„Chtěl bych vidět, jak to vypadá. Pokračujte! Jen žádné okolky a hezky do toho!“

Nešťastníci trochu zaváhali, ale když viděli, že by jim odpor nebyl nic platný, opakovali obřad od začátku. Vojáci se tomu uchichtávali, neboť asi tušili, jak to dopadne. Leonardo se div nepropadl studem, a to tím spíš, že ho znali, a hleděl se proto co nejpečlivěji zahalit do svého špinavého pláště. Skoro ztěžka poklekl znovu na téměř místě a opět začal kolem něho tanec, je muž major přihlížel se založenýma rukama a netečným výrazem. Když se čarodějové v domnění, že se tady už dost natančili, pokusili přestat, vyběhl je major jemně:

„Jen pokračujte!“

Po dlouhé době chtěli toho nechat znovu.

„Jen pokračujte!“ řekl zase major.

Pokračovali ještě půl hodiny; poté k smrti unaveni chtěli poznovu skončit.

„Ještě ne! Pokračujte!“

Tančili nekonečně dlouho a byli už tak vyčerpáni, že dál nemohli; našemu Leonardovi, jenž klečel vedle hranice, se pot lil v potůčkách. Teprve tehdy byl major spokojen; dal příkaz, aby přestali, a aniž hnul brvou, zvolna a jemně řekl vojákům:

„Tak do toho, granátníci!“

Při těchto slovech se zvedly biče, prudce začaly dopadat na záda oněch „počestných“ lidí a ještě na chvíli je přiměly k tanci.

„Dost!“ zavelel major po dobré čtvrt hodině.

Každému účastníku pak začal číst levity; při tom vyslovil své politování, že to muselo dojít tak daleko. Nakonec vždy skončil otázkou:

„Čím jste?“

Nikdo neuměl odpovědět. Major se usmíval a se škodolibým úsměvem vždy dodával:

„No dobrá!“

Pak přišel na řadu Leonardo.

„No člověče, vy jako soudní úředník byste měl jít příkladem.“

„Pane majore,“ odpověděl Leonardo stíněným hlasem, „k tomu všemu mě dohnala ta zatracená holka; já už nevím, co dělat...“

„Tak se z toho musíte vyléčit! Pojdme na strážnici.“

Toto rozhodnutí přivedlo Leonarda na pokraj zoufalství. Beze všeho by odpustil rány, jež utřžil, pokud by byly uchovány v tajnosti; jít však na strážnici a odtud snad do vězení... to nemohl přenést přes srdce. Prosil majora, aby jej toho ušetřil, avšak major byl neoblomný. Aby se pomstil za svou hanbu, jal se spílat cikánce, která mu způsobila takové utrpení.

Strážnice stála na náměstí u katedrály; byla to jakási záchytká, kam se odváděli ti, kdo byli zatčeni

v noci, než jim určili něco vhodnějšího. Je pochopitelné, že tam ráno chodívali lidé, kteří sháněli drby, a snadno se tam dozvídali vše, co se přes noc zběhlo.

Leonardo tam strávil zbytek noci a velkou část dopoledne, vystaven na odiv zvědavcům. Měl takovou smůlu, že náhodou šel kolem jeden kolega, a sotva ho spatřil, vkročil dovnitř a dal se s ním do řeči. Proto zanedlouho celá vznešená korporace městských soudních vykonavatelů věděla, co se stalo s Leonardem, a už se chystala udělit mu slavnostní důtku. Najednou se však všechno změnilo — Leonarda vsadili do vězení.

Jeho kolegové byli tím naoko zarmoucení, ale v duchu tu jeho smůlu vítali, poněvadž Leonardo měl hodně zákazníků, kteří po dobu jeho věznění budou vyhledávat je.

KAPITOLA VI

První noc mimo domov

Sotva si kmotr povšiml, že kmotrěnc zmlzel, zmocnil se ho hluboký zármutek; ztropil poplach mezi sousedstvem, hledal, pátral, ale nikde nebylo po něm ani vidu ani slechu. Tu si vzpomněl na křížovou cestu a vytušil, že chlapec šel asi s procesím; proběhl tedy ulicemi, jimiž průvod procházel, a zkormouceně se ptal všech kolemjdoucích na drahocennou pokladnici svých nadějí; nenacházejce stopu, došel až k Srdci Ježíšovu, kde mu řekli, že viděli, jak odtud kostelník vyhodil tři chlapce, kteří dělali své divy, když procesí vcházelo do chrámu.

To bylo jediné, čeho se mohl holič dopátrat.

Dlouho se potuloval po ulici a teprve pozdě v noci se vrátil domů. Když přistoupil k domovním dveřím,

otevřelo se okénko u sousední žaluzie a ženský hlas se otázel:

„Tak co, sousede? Nic?“

„Nic sousedko,“ odpověděl kmotr skleslým hlasem.

„Však vám říkám, že ten kluk je zloduch...“

„To mi neříkejte, sousedko...“

„Budu to říkat a opakovat, že to je zloduch... Ne-dej Bůh, ale tohle může špatně skončit...“

„Ale paní,“ odpověděl kmotr rozhorleně, „proč se pletete, do čeho vám nic není? Hleďte si svého, sta-řejte se o své krajky a paličky, a cizí lidi nechte na pokoji!“

Pak vešel do domu pobroukávaje si:

„Já s tou ženskou jednou zatočím! Pořád vede svou, pořád jenom sýčkuje!“

Celou noc ten nebohý muž oka nezamhouřil přemýšleje, jak chlapce najít; ukul tisíce plánů a nakonec si řekl:

„V nejhorším půjdu za majorem Vidigalem.“

A čekal, až se rozední, aby mohl pokračovat v pá-trání.

My mezitím uspokojíme čtenáře, který je už možná zvědav, kam se vlastně chlapec poděl.

S portugalskými přistěhovalci dostala se do Brazílie také metla zvaná cikáni. Jelikož nepracovali a neměli svědomí, vydobyli si zasloužené úcty nejvybranějších ničemů. Kdo měl rozum, nic si s nimi nezačínal, poněvadž by jistě od nich nevyvázl se zdravou kůží. Poezii svých obyčejů a svého přesvědčení, o nichž se tolik mluví, nechali na druhé straně oceánu a do Brazílie si přinesli jenom špatné zvyky, prohnanosť a darebáctví. Kdo nevěří, ať se zeptá našeho Leonarda. Za celičkový den zpravidla ani stébla nepřeložili, ale nebylo večera, aby něco neoslavovali. Bydleli obvykle

trochu stranou uliček na předměstí a požívali plné svobody. Ženy se na své poměry strojily skoro přepychově; nosily hodně krajek a mašli, měly v oblíbě vše, co bylo rudé, a žádná z nich si neodpustila aspoň zlatý řetízek na krku. Muži se vyznačovali jen jistým nápadným výrazem ve tváři.

Oba kluci, s nimiž se mladý uprchlík skamarádil, byli z jedné cikánské rodiny, bydlící na náměstí Rocio — v místě, kterému se proto až do nedávna říkalo „cikánský tábor“. Byli, jak jsme řekli, přibližně stejně staří jako náš hrdina, ale poněvadž vedli potulný život, znali celé město, a aniž si z toho jejich rodiče něco dělali, sami se v něm potloukali; ani jedno procesí, ani jiné podobné příležitosti se bez nich neobešly. Když se tehdy večer, jak již čtenáři vědí, setkali s budoucím bohoslovcem, přidali se k němu a odvěkli ho k svým rodičům, u nichž se podle zvyku konala cikánská slavnost (tento zvyk se dodnes udržuje); jak jsme říkali, veselili se cikáni dnes a denně, ale vždycky si k tomu našli důvod. Dnes to byly křtiny, zítra svatba, teď narozeniny jednoho, pak zase druhého, nebo svátek toho či onoho světce. Tehdy večer tam byl postaven domácí oltář a oslavoval se jeden jejich patron, jehož jméno neznáme.

Cestou hryzaly chlapce trochu výčitky svědomí a chtěl se vrátit, ale druzí mu vylíčili, co uvidí, půjde-li s nimi, takže se rozhodl následovat je, kamkoliv budou chtít.

Když dorazili k domu, byla už slavnost v plném proudu.

Na levé straně pokoje stál oltář, jež na stole s prostřeným bílým ubrusem ozařovalo několik voskových svíček. Zadní stěnu tvořila kartounová pokrývka s náběrami. Kolem dokola byly v místnosti rozesta-

veny všemožné stoličky, lavice, židle apod., na nichž seděli hosté, nikoliv nepočtení. Byli to cikáni a starousedlíci. Měli na sobě nejrůznější „toalety“, od snesitelných až po hrozné. Veselili se a zřejmě chtěli příjemně strávit noc.

Chlapci vstoupili, aniž si jich kdo všiml, a postavili se k oltáři.

Za chvílku začalo fado.

Všichni víte, co to je fado — ten tak smyslný a pestrý tanec, jenž jako by se zrodil z nejvytříbenějšího uměleckého studia. Více než jakýkoliv jiný nástroj se k němu hodí obyčejná kytara.

Fado má rozličné podoby a jedna je originálnější než druhá. Někdy tančí chvíli uprostřed místnosti jediná osoba, muž či žena, dělá přitom velmi obtížné figury a zaujímá nejpůsobnější postoje, doprovázejíc to všechno luskáním prstů a ponenáhlu se blížíc k tomu, kdo se jí zalíbil; postaví se před něho, ustoupí o krok, zakrouží několikrát piruetu a nakonec zatlaská na znamení, že si toho dotyčného vybrala, aby nastoupil na její místo.

Tak to pokračuje dokola, až se všichni vystřídají. Jindy spolu tančí muž a žena. S co největší přesností zachovávají rytmus hudby a pomalými či rychlými kroky tančí podle ní, pak se od sebe vzdálí a nato se opět přiblíží; muž někdy drobnými krůčky kráčí za ženou, zatím co ona, pohupujíc nepatrně tělem a rukama, zvolna ustupuje, jindy ona kráčí za mužem a ustupuje zase on, až se nakonec znovu setkají a tančí spolu.

Někdy tančí kolo i více osob, přerušujících občas rytmus tleskáním a dupotem, často hřmotným a dlouhým, jindy zase tlumenějším a kratším, ale pořád stejným a jednoznačným.

Kromě toho se vyskytují ještě jiné podoby, o nichž mluvit nebudeme. Hudba je pro každou z nich jiná, ale vždycky se hraje na kytaru. Často sám hudebník v jistém rytmu doprovází píseň, jejíž slova vyjadřují vskutku básnickou myšlenku.

Jakmile jednou fado začne, těžko s ním přestat; končívá vždy až ráno, netrvali nepřetržitě celé dny a noci.

Chlapec, jenž v radosti na všechno zapomněl, přihlížel veselici, pokud mu síly stačily. Když ho však potom začal zmáhat spánek, zalezl spolu se svými dvěma druhy do kouta a tam všichni usnuli, ukolébávání kytarou a dupotem.

Za svítání se s úlekem probudil, vyburcoval jednoho ze svých kumpánů a požádal ho, aby jej dovedl domů.

Kmotr byl zrovna na odchodu, neboť chtěl zahájit pátrání, když se s ním srazil.

„Setsakramentský kluke . . . kdes to vězel? . . .“

„Šel jsem se podívat na jeden oltář . . . Copak vy sám neříkáte, že se mám stát knězem?“

Kmotr se naň dlouze zadíval a nakonec, když už nemohl odolat jeho naivnímu výrazu ve tváři, dal se do smíchu a odvedl si jej domů, už úplně uklidněn.

KAPITOLA VII

Kmotra

Teď musíme říci něco o jedné osobě, která v tomto příběhu sehraje důležitou úlohu, ale již bude čtenář sotva znát, poněvadž jsme se o ní zmínili jen letmo v první kapitole; je to porodní bába, která — jak jsme řekli — byla kmotrou našemu hrdinovi.

Byla to žena malé postavy, neobyčejně tlustá, dob-
rácká, naivní, ba poněkud i hloupá, ale v jistém
smyslu i lstivá. Živila se jednak tím, že pomáhala při
porodu, kteréžto zaměstnání si zvolila ze zvědavosti,
jednak tím, že zažehnávala uhranutí; všichni ji znali
jako hluboce zbožnou ženu a nejhorlivější modlitku
ve městě. Byla zcela přesný kalendář všech církevních
slavností, které se tam konaly, znala nazpaměť dny,
kdy se v tom či onom kostele slouží mše, jakož i ho-
dinu a dokonce jméno kněze; byla přesná při litaniích,
růženci, devítidenní či sedmidenní pobožnosti; nepro-
pásla ani jednu křížovou cestu, ani jedno procesí či
kázání; měla tak šikovně rozdělen čas, že se jí nikdy
nestalo, aby přišla do kostela po začátku mše. Zrána
začínala mši v chrámu Panny Marie V jeskyni; po
jejím skončení se odebrala do katedrály na mši o osmé,
a když odtud odešla, chytla ještě v devět mši u Sv.
Antonína. Jako ženské jejího stavu nosila sukni
z černé lilské látky, kterou si brala k jakékoliv blůze,
a bílé, hodně tuhé a naškrobené šátky — jeden na krku
a jiný na hlavě —, růženec u pasu, routovou snítku
za uchem, a to všechno zahaleno klasickou mantilou,
na které měla u krajkového lemu připíchnutý zlatý
nebo kostěný amuletek. O hlavních svátcích měla
místo šátku účes, jenž byl upevněn hřebenem, vy-
kládaným pestrobarevnými kameny.

Tím, že nosila mantilu, napodobovala španělské
zvyky. Pokud jsme však slyšeli, je španělská mantila
něco poetického, co obestírá ženy jistou tajemností
a stupňuje jejich krásu. S mantilou u našich žen
tomu tak není; byla to nejprozaičtější věc, jakou
si je možno představit, zvláště když ji nosily podsadité
ženy jako kmotra. Nejskvostnější církevní slavnost
(a ty byly tehdy hojně navštěvovány) obestřela ponu-

rost, jakmile se kostel zaplnil oněmi postavami v čer-
ných mantilách, tulícími se a naklánějícími se k sobě
a ustavičně si šeptajícími.

Přesto byla mantila oděv, jenž nejlépe odpovídal
mravům doby; jelikož jednání druhých nejvíce kaž-
dého zajímalo, bylo třeba vidět a nebýt přitom viděn.
Mantila u žen byla jako žaluzie u domů; byla obser-
vatoří, odkud se dali pozorovat druzí. Život, jež
kmotra vedla, byl hodně vzrušený a bohatý na události.
Byla porodní bábov, modlitkou a léčila uhranutí,
takže měla málo času na návštěvy a vyhledávání přátel
a známých. Proto ani k Leonardovi často nechodila.
Dlouho byla beze zpráv o něm, o Marii i o kmotrenci,
když tu jednoho dne v katedrále zaslechla, jak si dvě
zbožné ženy v mantile povídají:

„Já vám říkám, že v té venkovské huse ďáblí se-
dělí.“

„A vypadala jako svatoušek . . . a co jí udělal Leo-
nardo?“

„No, zmlátil ji, ale to jen urychlilo její útěk s ka-
pitánem . . . No ale správně si nepočínala. Leonardo
je chlap, vydělává pěkné peníze a jednal s ní jako
s dámou! . . .“

„A co ten kluk . . . tak malý a už takový rošťák . . .“

„Toho se ujal kmotr. Má ho hrozně rád . . . ten
chudák je blázen; říká, že z chlapce bude jistě kněz . . .
ale jakýpak páter, když má čerta v těle?“

V té chvíli započalo pozdvihování; obě pobožnůst-
kářky přerušily rozhovor a byly se v prsa.

Jednou z nich byla holičova sousedka, jež chlapi
předpovídala špatný konec a již kmotr slíbil, že s ní
zatočí; ta druhá byla z těch, které se zúčastnily
oslavy křtín.

Sotva to kmotra vyslechla, vypravila se za holičem;

ať si však nikdo nemyslí, že ji tam vedl jiný zájem než zvědavost; chtěla znát ten případ do nejmenších podrobností, neboť jí dodá hodně látky k rozhovorům v kostele i k rozptylování rodiček, které se svěří její péči. Vkročila do holičství a spustila, sotva kmotra spatřila.

„Tak ta ženská nám vytřela zrak, co? No, to je ale pitomost, udělat něco takového Leonardovi, člověku v tak dobrém postavení, královskému úředníkovi...“

„Stýskalo se jí po vlasti,“ prohodil kmotr se zlomyšlným úsměvem.

„Po pekle horoucím se jí stýskalo! Podívejme se na tu mrchu... A vám, mistře, hodili teď to břemeno na bedra...“

„Břemeno ne... já mám chlapce rád, on je moc hodný...“

Kmotra se pak začala dopodrobna vyptávat, co se přihodilo v Leonardově domě; přitom jeden druhému vylili svá srdce. Poté kmotr, aniž byl tázán, vylíčil všechny kmotřencovy dobré vlastnosti a vysvětlil, jaké s ním má záměry. Kmotra s nimi nesouhlasila, což nebylo kmotrovi vhod. Nezdálo se jí, že by se chlapec hodil na kněze; podle jejího mínění by bylo lepší poslat ho do školy Svatého početí, aby se vyučil nějakému řemeslu. Kmotr však trval na svém, neboť se kojil nadějí, že se jeho úmysly dají uskutečnit. Posléze se kmotra vzdálila.

Cestou opakovala čerstvou novinku všem známým, jež potkala, a bez výčitek svědomí si ledacos přidávala, aby se obraz jevil barvitější.

Mezitím se kmotr pustil do uskutečňování svých záměrů a začal chlapce učit abecedu. První mrzutostí však bylo, že hoch uvízl u „f“ a za nic na světě se nemohl dostat dál.

Kmotra k nim i nadále docházela z důvodu, jenž vyjde najevo později.

Zatím budeme vyprávět o tom, co se dál stalo s Leonardem.

KAPITOLA VIII

Dvůr plesnivců

Na nádvoří císařského paláce, jenž se v době, kdy se odehrává tento příběh, nazýval palácem královským, se dodnes zachoval pokojík, kterému výrostci a s nimi i lid říkali DVŮR PLESNIVCŮ. Takto jej pokřtili vzhledem k tomu, jaký tehdy plnil účel: jak byl rok dlouhý, pobývali tam totiž tři nebo čtyři staršíci vysokí důstojníci, kteří, ač neschopní pro válku a neužiteční v míru, byli v královských službách, přičemž není známo, zda jim z toho plynul vyšší žold nebo jenom čest, že je zaměstnává král. Zřídka kdy se stalo, že by jim bylo královským rozkazem něco přikázáno, takže trávili celičky den v naprosté nečinnosti, chvíli mlčky a zamýšleně, chvíli tlachajíce o starých časech a kritizujíce různé věci, ke kterým se právem už nehlásili, neboť žádnému nebylo pod šedesát. Někdy všichni najednou usnuli, a tu jak chraptivě dýchali chřípím zacpaným tabákem, vznikal koncert k nezaplacení, jež důstojníci a vojáci ve stráži, lokajové i jiní náhodní návštěvníci chodili poslouchat za dveře. Často se ti ubozí muži stávali obětmi posměšků, které byly v oné bezstarostné době jediným zaměstnáním mnoha lidí.

Když je někdo přistihl, jak spí, přistoupil ke dveřím a vykřikl:

„Pane podplukovníku, volá vás pan král!“

Jakmile některý z nich vyděšeně procitl, nasadil si dvouhý klobouk a závěsník na kord (často nakřivo klobouk nebo kord na pravou stranu) a takto běžel ke králi.

„Rozkaz, Vaše Veličenstvo,“ ohlásil se, ještě zívaje.

Král, jenž se dovtípl, dal se do smíchu a poslal ho pryč.

Když se ubohý muž vrátil na své místo, všichni přítomní se ho se smrtelně vážnou tváří vyptávali, co mu král chtěl.

Takových i podobných věcí se jim naprováděli, a často se zanedlouho dali napálit znovu!

Představíme čtenáři jednoho z těch „aktivních“ vojáků, jenž též vstupuje do naší historie.

Byl starý jako jeho kolegové, ale jméno, které se dávalo pokoji, jistě nebylo podle něho; jeho rysy i v stáří měly ještě jistou pravidelnost, což dosvědčovalo, že se k němu v mládí příroda, pokud jde o krásu, nezachovala macešsky. Z vlasů, které stářím vypadaly, zbývalo mu na skráních a šíji jenom několik stříbrných kadeří; ostatek zabírala vznešená a impozantní pleš. Býval to chrabrý muž a svými skutky si vysloužil podplukovnické výločky. Pocházel z Portugalska, a do Brazílie přijel v králově průvodu.

Tyto vlastnosti ho však nechránily před žerty šprýmařů, které musel podstupovat jako jeho kolegové.

A tak když ho jednoho dne vyhledala jakási žena v mantile a chvíli s ním stranou hovořila, chodili čtvěrací postupně kolem, odplivovali si u dveří a nejrůznějším způsobem vtípkovali.

„Stará láska nerezaví,“ poznamenal jeden.

„Bravo! Já jsem rád, že jsou oni rádi,“ podotkl jiný.

Ženu v mantile známe, neboť to nebyl nikdo jiný než kmotra. Zajímá nás i důvod její návštěvy, neboť

jím bylo propuštění ubohého Leonarda. Poslechněte si tedy, čtenáři, jejich rozhovor:

„Pane podplukovníku,“ spustila kmotra, sotva přišla, „jdu k vám o pomoc. Můj kmotr Leonardo je za mřížemi!“

„Leonardo? A proč?“

„Ale — kvůli hlouposti!“

A přistoupila k starci a šeptem mu vysvětlila příčinu Leonardova uvěznění.

Podplukovník se dal do smíchu.

„Dobře no tak! . . .“ prohodil.

„No dobrá, ale teď bych chtěla, abyste se za toho chudáka laskavě přimluvil u majora Vidigala, který jej zatkl. Je to ostuda, ale on je nenapravitelný!“

A tajuplně kmotra dále vypravovala (jako předtím všem svým známým) celou historii Leonardovy nešťastné lásky k Marii i všechny rošťárny chlapce, jež ona opustila a kterého se ujal holič. Poté se jala vykládat všechno, co se zběhlo s cikánkou, a znovu zopakovala historku s uvězněním, kterou vykládala už aspoň po dvacáté, při čemž neopomněla sebedodružnější okolnost. Nakonec znovu vyslovila svou prosbu, které stařec slíbil vyhovět, a pak odešla, doprovázena pozdravy a zlomyslnými úsměvy mnoha lidí na dvorku. O dveře, z nichž vyšla, se opíral nějaký kadet, jenž jí řekl:

„Doufám, že jste si přišla na své; ne abyste na nás zapomněla, až budou křtiny!“

„Jdi do háje!“ byla její jediná odpověď, než odtud odešla.

Jak to, že podplukovník znal kmotru i Leonarda a proč se o něho zajímal, dozví se čtenář později.

Znali se už dávno, a sotva se Leonardo ocitl ve vězení, vzpomněl si, že by mu v tak těžké chvíli mohl

stařec podat pomocnou ruku. Vzkázal po jednom kolegovi pro kmotru a tu pak pověřil, aby zašla za důstojníkem — což ona ráda udělala a čehož se, jak jsme viděli, zdárně zhostila.

Sotva kmotra odešla, nasadil si stařec dvourohý klobouk, opásal se mečem a odešel, když předtím svým druhům vylíčil, co se stane člověku, jenž se uchýlí ke kouzlům. Jeden z nich, nadšeně důvěřující čarám, byl tím případem trpce rozhořčen a slíbil, že i on se za Leonarda přimluví.

A tak čtenář vidí, že ta věc byla na dobré cestě, a zakrátko se dozví, jak to všechno dopadlo.

KAPITOLA IX

Holičovo „Protloukl jsem se“

Čtenáři si jistě vzpomenu na to, co holič říkal, když si stavěl vzdušné zámky, pokud šlo o kmotřence, a když pomýšlel na to, vyučit ho svému řemeslu, totiž na větu: „protloukl jsem se“, již jsme slíbili vyložit. Teď tedy slib splníme.

Kdyby se někdo zeptal kmotra na jeho rodinu a příbuzné či na jeho narození, nevypáčil by z něho odpověď, protože o tom kmotr nic nevěděl. Jeho vzpomínky na vlastní život byly velmi kusé. Když začínal rozum brát, byl už u jistého holiče, který se o něho staral, ale nikdy mu neřekl, zda je či není jeho otcem či příbuzným, ani mu nevyložil, proč vlastně o něho pečuje. Jemu to ostatně nikdy nedělalo těžkou hlavu a ani ho nenapadlo, aby po tom pátral.

Ten muž ho naučil svému řemeslu a neslýchaným zázrakem i číst a psát. Dokud byl učedníkem, vedl

u svého . . . řeckně: mistra život, jenž připomínal jednak život sluhy, jednak syna nebo společníka, ale nebyl konec konců ničím jiným než životem nalezence, jímž — jak se už čtenář jistě dovítí — učedník skutečně byl. Hoch tam byl jen za byt a stravu, čímž byl holič odškodněn za to, co pro něho udělal.

Když se stal z chlapce jinoc a naučil se už slušně holit i pouštět žilou, byl nucen žít se sám a platit si byt ze svých „přesčasů“, protože výtěžek normální práce připadal mistrovi. Tomu se podrobil, ale oni chtěli ještě víc: vyžadovali, aby vykonával i domácí práce. To však pocitoval jako něco pod svou důstojnost. Je přece už tovaryš, a nechce ostouzet své řemeslo. Postavil si tedy hlavu a bez skrupulí a výčitek svědomí utekl z domu. Dobře věděl, že si jsou „kvit“: vychovali ho a — on jim zato sloužil. Proto se k tomu rozhodl s klidným svědomím.

Sotva měl chlapec po prvním záchvatu čas přemýšlet, div že svého rozhodnutí nelitoval. Nevěděl totiž, co si počít. Octl se na ulici a kam teď? Jeho jediným jméním byla holicí miska v podpaží a dvě břitvy a dvě lancety v kapse. Pravda, ten, kdo měl u sebe toto náčiní, vlastnil tím i znak a uniformu řemesla; avšak ubohému chlapci, jenž byl na holičkách, to nestačilo.

První noc přespal u jednoho svého kolegy a nazítří ráno sebral svých pět švestek a šel si hledat práci na ten den i zaměstnání pro budoucnost.

Našel obojí — jedno přineslo druhé.

Na náměstí u paláce ho zavolal jakýsi námořník, jenž seděl na kameni u moře; chtěl oholit. Pustil se hned do práce, neboť věděl, že už toho dne hlady nezemře.

Každý holič je mluvka, zvláště když má málo co

dělat. A tak se dal s námořníkem do řeči. To byla jeho spása i štěstí.

Loď, na níž námořník patřil, plula k africkým břehům a byla určena k obchodu s černochoy; náležela do konvoje, jenž je dovážel do Valonga. Chystala se už k odjezdu.

„Mistře,“ zeptal se námořník mezi řečí, „nejste vy také felčar?“

„Ano, jsem . . .“

„No, pak byste tedy udělal dobře, kdybyste mohl jet s námi . . . abyste léčil lidi na palubě; tam se umírá, až jde z toho člověku hlava kolem.“

„Ale já toho z medicíny moc neznám.“

„Neříkal jste, že umíte také pouštět žilou?“

„To ano . . .“

„Pak toho umíte až moc.“

Příštího dne byl náš hrdina už na širém moři: Štětěnína mu podala ruku, teď bylo třeba se jí chopit. Z holičského tovaryše se prudkým přemetem stal „lékař“ otrokářské lodi. Záleželo nyní na něm, jak bude z nového postavení těžit.

Šťastnou náhodou hned v prvních dnech plavby onemocněli dva námořníci; zavolali lékaře a ten udělal, co uměl — pustil jim žilou; nemocní byli zakrátko zdrávi jak ryby. Tím si holič získal nesmírnou úctu a začal požívat všeobecné vážnosti.

Dopluli šťastně k cíli, naložili tam černochoy a vrátili se do Rio de Janeiro. Díky lancetě našeho hrdiny ani jeden otrok nezemřel, čímž stoupla jeho vážnost jako člověka, jenž se vyzná v medicíně.

Několik dní před přistáním v Riu onemocněl lodní kapitán; zpočátku on ani nikdo jiný nikterak nepochyboval, že se hned po prvním puštění žilou uzdraví, jenže náhle se mu přitížilo, a ani třetí a čtvrtý zásah

nepomohl. Po čtyřech dnech byli všichni včetně kapitána přesvědčeni, že nadešla jeho poslední hodinka. Ani tehdy však nesváděli vinu na našeho hrdinu.

„Žádné puštění žilou ho nezachrání,“ říkalo se, „je v posledním tažení . . . už je s ním amen.“

Kapitán byl nucen pořídit poslední vůli, a jelikož si lékař, jak jsme řekli, získal jeho přátelství a důvěru, vybral si ho, aby ji vykonal.

Zavolal si ho stranou, potají mu světil kožený pás a dřevěnou kasetu, plné zlatáků a stříbrňáků, a požádal ho, aby to, hned jak přistanou, poctivě odevzdal jeho dceři, o níž mu také řekl, kde bydlí. Kromě toho mu uložil, aby vybral jeho plat za onu cestu a naložil s ním právě tak. To byla jeho jediná, poslední přání, jejichž splněním ho pověřil, prohlašuje přitom, že se bude z onoho světa dívat, jak jsou uváděna ve skutek.

Několik hodin poté vydechl naposledy.

Od té doby se už ani jeden nemocný neuzdravil, poněvadž „lékař“ již tolik nepouštěl žilou; měl plnou hlavu starostí, byl roztržitý a tak to bylo pořád, dokud nepřistáli u pevniny.

Sotva vystoupil, prohlásil, že mu moře nedělalo dobře a že se už proto nehodlá nalodit.

Pokud jde o kapitánovu poslední vůli . . . to je toho! Kdo by ho mohl pohanět k odpovědnosti? Nikdo u toho nebyl, nikdo nic nevěděl. Něco tušit mohli jedině námořníci, ale ti co nevidět odjedou znovu k africkým břehům.

Kymotr se tedy rozhodl ustanovit sám sebe kapitánovným dědicem, a skutečně to učinil.

Tak se vysvětluje ono „protloukl jsem se“ a tak se vysvětlí i mnohé jiné případy, s kterými se na světě setkáváme.

Vysvětlování

Ač byl starý podplukovník ctnostný a hodný, přece jen měl na svědomí pěkných pár hříchů, takových, kterým se říká tělesné, jenže se už o nich ani nevědělo; nespáchal je totiž dnes, kdy byl sešlostí věku nevybojný, nýbrž v mládí. Následkem jednoho z nich byl syn, jež zanechal v Lisaboně — plod poslední lásky, kterou měl v šestatřiceti letech. Jako za trest se v ničem nepodobal otci, a ani jeho rady, poučování či vzor ho nepřivedly na cestu pravosti. Když se dal ve dvaceti letech na vojnu, stal se z něho nespořádaný kadet, karbaník a nejvzpornější voják pluku. Často udělal ostudu ubohému otci, jenž si vždy dával záležet na tom, aby všemi prostředky utajil mladíkovy vady a napravil jeho lumpárny tím, že buď zaň platil dluhy, do nichž upadl v hazardních hrách, anebo zakrýval jeho nezřízenost a zlatem zaceloval šrámy, které on zanechával na hlavách svých protivníků. Jednou však okolnosti a sama povaha případu znemožnily jakoukoliv nápravu. Když se pár dní před odjezdem do Brazílie v králově průvodu chystal nešťastný otec na cestu, viděl, jak k němu vchází stařena nízké postavy, tlustá, růžolící, oblečená na způsob žen z nejnižších vrstev do modré keprové sukně a kartounové halenky, s bílým šátkem na hlavě, přeloženým do trojúhelníku a uvázaným pod bradou, a s hrubými střevíci na nohou. Jak se zdálo, byla silně vzrušena a rozhněvána; její modrá očka jiskřila v důlcích, jež se stářím propadly, její brunátné tváře se leskly, tenké, svraštělé rty byly násilím zafaty, jako by chtěly zadržovat proud nadávek, a bradu měla ještě ostřeji zašpičatělou a poněkud nadzdviženou.

Sotva se ocitla tváří v tvář kapitánovi (tuto hodnost tenkrát stařec zastával), energicky a rozlíceně k němu přistoupila. Kapitán mimoděk ustoupil o krok.

„Ach, pane kapitáne!“ vyrazila ze sebe posléze. Ruce měla založeny v bok, ústa blízko jeho tváře a vztekle potřásala hlavou. „Takhle to nejde... Div že se mi z toho hlava nerozskočí... Krev mi vře v žilách... A já puknu... slyšíte?...“

„Ale co se děje, ženská?... Ani vás neznám...“

„Nechci už nic vědět... Už jsem vám řekla, že takhle to nejde... Já z toho puknu...“

„Ale proč?... Co se vám stalo?... To mi musíte říci...“

„Nic nemusím říkat... Jenom to, že puknu, a to jsem vám už, pane kapitáne, řekla!...“

„Tak si tedy pro mne za mne pukněte! Ale aspoň mi řekněte proč!“

„Co bych vám říkala... už jsem řekla... člověk má z toho hlavu v pejru. Kdo to jakživ viděl... Šel tam jako svatoušek nakupovat ovoce...“

„Kdo, ženská? Tak vy to tedy jasně nevysvětlíte?“

„Vysvětlovat, vysvětlovat! Mně, staré ženské, která už přestala lpět na životě, a jí, té ubohé hloupé, zvidavé holce přijde on něco nabulíkovat, a jí se ještě dotkne nejchoulostivějšího místa...“

„Ale kdo vám i jí co nabulíkoval? A o koho vlastně jde?“

„Jako byste o ničem nevěděl,“ pokračovala žena zoufale. „Copak jste, pane kapitáne, sám nesvolil k sňatku?...“

„K jakému sňatku? S kým?“

„Ach, hlava se mi z toho rozskočí... Copak vy, pane kapitáne, nevíte, že máte syna?“

„To vím,“ odpověděl a začínal už do té záhady vidět.

„A to také víte, že je to kus holomka?“

Věděl, ale nezmohl se na kladnou odpověď a jenom se zeptal:

„A co dále?“

„A víte i to, že já mám dceru, kterou jsem si přivedla z Lumiaru — Mařenku . . .“

„Jak bych to mohl vědět, když vás ani neznám? . . .“

„Víte, to je moc poctivá holka . . . a ten kadet, ten prozluklý váš syn, za ní dlouho pálil. Jen samé cukrování, dárečky, sliby . . . a nakonec . . . prásk . . . Tak co vy na to?“

Kapitána brali všichni čerti.

„Dokonce jí slíbil, že si ji vezme, a pan kapitán prý k sňatku svolil . . . No, mně je jasné, že ani ona nebyla tak úplně bez viny, vždyt i já byla mladá . . . To já zas vím, že když s někým čerti šijí, je s ním amen. Člověka to ale přivádí do varu, poněvadž mohla holka udělat štěstí.“

Kapitánovi bylo už vše jasné a z několika dalších výkladů vycítil, že se zase octl v úzkých. Tentokrát byla synova klukovina neodčinitelná. Právo bylo na ženině straně, ale oženit syna s dcerou nějaké hokynářky . . . to zase ne! Kromě toho nemá synovi co odkázat, a on z pouhého kadetského žoldu nemůže uživit ženu a vydržovat domácnost. Nebylo ostatně ani jisté, bude-li si ji chtít vzít nebo ne . . .

Pak se se stařenou rozloučil, když jí předtím slíbil, že učiní patřičná opatření.

„Pamatujte si,“ řekla stařena na odchodu, „že jestli se ta věc nevyřídí, tak to nepřezíju! . . .“

Ubohý muž byl v tísní; šel za tou pohaněnou, a nabízeje jí, že jí přilepší na věno, snažil se jí přimět k mlčení a k tomu, aby upustila od svých nároků; dívka se zprvu stavěla na odpor, ale nakonec na radu

matky, která se jistě bála, aby nepukla, na všechno přistoupila. Takto byl ten případ trochu napraven, i když svědomí tak čestného muže, jako byl kapitán, nebylo ani potom klidné. Čas však víc nedovoloval; nadešel okamžik, kdy musel doprovázet krále, a tak odjel, svěřiv syna péči všech svých přátel. Léta uplynula, a když se toho nejméně nadál, dozvěděl se, že do Ria přibyla v Leonardově společnosti jistá Mařenka, kterou byla naše Maria, dobře známá čtenářům. Snažil se pro ni, ale ovšem tajně, udělat, co jen mohl, aby uklidnil počestné otcovské svědomí. Zašel za kmotrou, kterou už tehdy znal, a uložil jí, aby ho upozornila, kdykoliv by Maria něco potřebovala. Nikdy se mu však nenaskytla příležitost projevit dobrou vůli přímo jí. Jenom Leonardovi mohl prokázat nějakou drobnou laskavost, když se dostal do úzkých kvůli nesrovnalostem ve spisech, jež se přičítaly na jeho vrub; tehdy mu kmotra poradila, aby vyhledal podplukovníka, i když ho nezná, jelikož je to prý moc hodný člověk, přátelský a úslužný ke všem.

Proto se Leonardo, když na tom byl po druhé bledě, obrátil prostřednictvím kmotry na starého podplukovníka; a proto starý voják slíbil, že se za něj přimluví, což se vskutku snažil dodržet.

Už jsme řekli, že jakmile se kmotra odporoučela, odešel on též, aby jednal o Leonardově propuštění. Zamířil nejdříve do vězení, aby získal veškeré informace přímo od Leonarda; přitom se mohl přesvědčit, že zprávy, které mu poskytla kmotra, jsou zcela přesné a že jí neunikla ani sebemenší podrobnost. Zmatený a zahanbený Leonardo opakoval a přiznal všechno, co jeho host už věděl; a když se stařec loučil, požádal ho:

„Pane podplukovníku, vy jste mě už jednou vytáhl z bryndy, do které jsem se dostal ne svou vinou; po-

mozte mi i tentokrát... Považte, že je v sázce moje čest...“

Leonardo zřejmě zapomínal na Mariinu teorii.

„Čest ne,“ odpověděl stařec, „jestliže je něco v sázce, je to váš rozum; každý řekne (a já první), že jste se pomátl.“

„Unikl jsem venkovance a padl do rukou cikánce. . . máte pravdu! . . .“

Stařec odešel s úsměvem. Z vězení se vydal k svému příteli, jenž byl královým oblíbencem, aby jeho prostřednictvím vymohl Leonardovo propuštění. Tento šlechtic bydlel v jedné z nejužších městských uliček, v prvním poschodí s balkónem, kde byly dřevěné žaluzie opatřeny malými okénky, jež se potají otvírala, aniž se z ulice dalo vidět, kdo k nim přistupuje.

Prach nahromaděný na šňůrách u žaluzií a zdi užpiněné nepohodou vtiskovalo domu smutný zevní vzhled; pokud šlo o vnitřek, bylo tomu zrovna tak. Pokoj byl malý a nízký, a nábytek, vesměs z palisandrového dřeva, odpovídal starobylému vkusu; všechny kusy byly ohromné, těžké: židle a pohovka se zprohýbanýma nohama a hodně vysokými opěradly byly kožené, což bylo módou na přechodu mezi nábytkem čalouněným a proutěným. Kdo by si chtěl udělat přesnou představu o tomto nábytku, ať se podívá do konsistoře nějakého starého mnišského řádu, kde jsme pár takových kusů viděli.

Stěny byly vyzdobeny tuctem obrazů, nebo spíše zasklených bedniček, v nichž bylo vidět krajinky a květiny složené z pestrobarevných mušlí; nebyly sice v pravém slova smyslu ošklivé, ale jistě neměly vysokou hodnotu, která se jim tehdy přisuzovala. Po pravé straně místnosti stál na stole ohromný domácí oltář ve stejném stylu jako nábytek.

V jednom rohu byla pak svěcená palmová větévka, taková, jaké se rozdávají na Květnou neděli; a jestliže si čtenář domyslí, že na tom všem ležela tlustá vrstva prachu, bude mít přesně před očima místo, v němž byl přijat starý podplukovník a které se příliš nelišilo od tehdejších bohatých domů. Proto jsme se tak dlouho zabývali jeho popisem.

Domácí pán nedal na sebe dlouho čekat; byl to již starý muž s poněkud nepřívětivou tváří. Přišel naboso v pantoflích a s vyhrnutými rukávy u košile, s vlněnou kostičkovanou šálou přes ramena, v ruce s tabatěrkou na šňupavý tabák a s rudým kapesníkem.

Podplukovník mu několika slovy vyložil celý případ a požádal ho, aby u krále ztratil slovo za Leonarda.

Hostitel měl zprvu jisté pochybnosti:

„Člověče, to mám jít do královského paláce kvůli nějakému soudnímu vykonavateli? Král se mému chráněnci vysměje.“

Když se však host začal dovolávat jeho přátelství, všechno slíbil. Podplukovník se spokojeně rozloučil a běžel s novinou k Leonardovi, jenž nad tím zajásal. Po několika dnech došel propouštěcí dekret. Když se Leonardo ocitl na svobodě, doufal, že má nejhorší muka už za sebou, ale nesnesitelné utrpení podstoupil právě v den, kdy opustil vězení; výsměch, úšklebky, smích jeho kolegů ho ustavičně a trýznivě pronásledovaly několik dní.

KAPITOLA XI

Pokrok a zaostalost

Po výkladu, jež jsme podali v předešlé kapitole, vraťme se k našemu hrdinovi, na nějž jsme skoro za-

pomněli. Spěšně sdělme čtenáři dobrou zprávu: chlapec už zdolal „f“ a dostal se až po „p“, ale tam nešťastnou náhodou uvízl znovu. Kmotr však jásá nad tímto pokrokem a vidí, jak mu znova svítají naděje; energicky prohlašuje, že jakživ neviděl chlapce, jenž by měl lepší paměť, a každá lekce, kterou si kmotřenec do čtyř dnů osvojí, je pro něho pravý triumf. Jedno ho však při tom všem rmoutí: chlapec má hluboký odpor k modlení a vůbec ke všemu, co se týká náboženství. Nedá na domluvy, aby se křižoval odleva doprava, pořád to dělá zprava doleva, a přes veškerou trpělivost a dobrou vůli se kmotrovi nepodařilo dosáhnout toho, aby odříkával bez chyby alespoň polovinu Otčenáše; místo „přiď království tvé“ říká stále „přiď chléb náš vezdejší“. Jít na mši nebo na kázání znamená pro toho výrostka nejhorší muka, takže kmotr je z toho někdy zoufalý a bezmála začíná sdílet kmotřin názor, že se chlapec na kněze nehodí. Avšak to jsou jenom přehánky; vždycky se najde něco, co obrodí všechny jeho naděje, a holič zase povzbuzen pokračuje ve svém díle.

Kromě něho však nikdo v chlapce nevěřil a všichni v něm viděli jen prvotřídního hejska, hlavně holičova sousedka, ta, o které říkal, že pořád sýčkuje. Ta sousedka byla jednou z žen, jimž se říká kolohnát. Byla nebojácná, domýšlivá a (jak se sama chlubil) nedávala si servítek před ústa. Byla to vdova a někoho obtěžovala opěvováním ctností svého nebožtíka manžela. Byla dotěrná a svárlivá, a proto si nedala ujít jedinou příležitost, kdy mohla kalit naděje, jež soused vkládal do kmotřence, prohlašujíc, že se podle jejího názoru nehodí k ničemu, že by svému dítěti nepřála, aby tak špatně skončilo jako on, a že by bylo nejlepší poslat ho někam jako plavčíka nebo mu

pořádně natřít páteř. Holiče to rozčilovalo; dlouho se držel, ale jednoho dne se už neovládl a se sousedkou se pohádal. Když totiž jednou vstupoval do dveří svého krámu, řekla mu sousedka u okna posměšným hlasem:

„Tak co, sousede, jak se vede důstojnému pánovi?“

Jistý stařec, jenž bydlel naproti a díval se též z okna, se otázce zasmál.

Kmotr se rozlítl, sraštil čelo, pleš mu zbrunátněla, ale dělal, že neslyší. Sousedka, jež si povšimla holičova vzteku, se též dala do smíchu a dodala:

„Pěkný páter, když má rád fado, jen co je pravda . . . Kdy půjde zase k cikánům? . . .“

Stařec se smál ještě víc. Sousedka pokračovala:

„Tak už odříkává Otčenáš, jako když bičem praská?“

To vystupňovalo kmotrův hněv. Hledaje nějakou peprnou urážku, kterou by jí vmetl do tváře, řekl nakonec:

„Už, už, paní všetečko . . . už umí Otčenáš, a večer co večer se musí modlit za vašeho nebožtíka manžela, toho, co sebou teď mrská v pekle!“ . . .

„Cože? . . . Co to říkáte, vy odřívouse? Vy se budete o někoho otírat?“ vychrlila ze sebe sousedka, planouc hněvem. „Heleďte, ten, o kterém mluvíte, nebyl žádný ranhojič ani se neživil šhubáním vlasů . . . Nechte mě na pokoji, nebo s vámi zatočím a provětrám to vaše špinavé prádlo na ulici . . . Mrská sebou v pekle!!! To jistě, takový světec a bude sebou mrskat v pekle . . . Tak abyste věděl — já si nikdy nedávám servítek před pusou — ten váš kmotřenec je pěkný spratek a jistě udělá tomu, kdo ho vychoval, pořádnou ostudu . . . A není divu, vždyť má zkaženou krev . . . Slyšel jste? A se mnou si nezačínajte! . . .“

„A co vy,“ odpověděl kmotr, zatím co sousedka

nabírala dech, „proč vy si všímáte, do čeho vám nic není?“

Ona nato:

„Proč bych si nevšimala, to je moje věc! Vy mě nemáte co poučovat, na vás já stejně kašlu . . .“

„Ale co máte proti nevinnému děcku, které vám jakživo neublížilo?“

„Pěkně nevinné děcko, když mi hází kamení na střechu, šklebí se na mne, sotva mě spatří v okně, a chová se ke mně, jako bych byla nějaká hokynářka nebo holičova žena . . . Říkám vám a znova to opakuji: je to zloduch a špatně to s ním dopadne.“

„Tak dobrá, paní,“ odpověděl kmotr, jenž byl povahově mírný a dal se strhnout hněvem jen z lásky ke kmotřenci. „Už se nehádejme, musíme brát ohled na sousedstvo.“

„Copak sousedstvo, to by se rádo toho raracha zbavilo . . .“

V té chvíli přiběhl chlapec ke dveřím, postavil se na špičky, natáhl krk, a kroutě jím jako sousedka, opakoval jejím hlasem:

„To by se rádo toho raracha zbavilo . . .“

Kmotrovi se to tak zalíbilo, že se cítil pomstěn a propukl v smích.

„No počkej,“ zvolala sousedka, „máš co děkovat mé dobrotě, ty rarachu v rouše klukovském; ty vinen nejси; vinen je ten, kdo ti dodává odvahy . . .“

„Vinen je ten, kdo ti dodává odvahy . . .“ opakoval chlapec jako papoušek.

Kmotr se smál, až se za břicho popadal.

Sousedka ze vzteku přibouchla okno a poodstoupila od něho, ale ještě dlouho si povídala pro sebe, takže všichni sousedé slyšeli, jak častuje holiče i kluka nejhoršími nadávkami, jaké ji napadly.

„Z toho kluka mám radost,“ říkal si holič v duchu, „pomstil mě. Teď si to ještě vypije ten dědek odnaproti, co se s ním smál. Však ona se už příležitost naskytne.“

Zapomněli jsme říci, že holič, ač věděl, že je Leonardo ve vězení, pramálo si z toho dělal. S narážkou na příčinu jeho neštěstí řekl pouze:

„Dobře mu tak, aspoň přestane být chytlavý na každou ženskou sukni.“

Nešel za ním do vězení, ani tam nedovedl syna pro otcovské požehnání, což mu kmotra, sotva se to dozvěděla, vytkla.

Když starý podplukovník, jenž byl dopodrobna informován, jak čtenář ví, od kmotry o Mariině osudu, dostal Leonarda na svobodu, rozhodl se vzít si chlapce pod svou ochranu. Byl toho domnění, že kdyby se mu podařilo učinit ho šťastným, smazal by hřích svého syna, jenž zneuctil Marii. Kmotřiným prostřednictvím sdělil holiči své rozhodnutí a navrhl mu, aby dovolil chlapci žít s ním. Kmotr však o tom nechtěl ani slyšet, a dokonce jen na kmotřino naléhání slíbil, že v případě potřeby přijme podplukovníkovu ochranu.

„Nechci,“ říkal, „aby mě připravili o radost z toho, že jsem ho mohl vychovat; dílo jsem začal, a dílo dokončím.“

„Člověče,“ opáčila kmotra, „děláte chybu! Uvědomte si, že ten stařec má vliv! Než by pět napočítal, dostal Leonarda na svobodu.“

„Ne, tu radost já tady té chamradi sousedské neudělám. Všechno provedu já, vlastnoručně. Pokud bude chtít pro něho podplukovník něco udělat, dobrá, ale vzít mi ho, to ne! To jsem si usmyslil a to prosadím!“

Vstup do školy

Třeba teď přejít mlčením pár let života našeho hrdiny, abychom neunavovali líčením tisíců jeho klukovin, podobných těm, které jsou čtenáři už známy; byly to všemožné rošťárny, jež sousedku přiváděly v zoufalství, kmotru znechutily, ale holičovu lásku ke kmotřenci nijak nezchladily; ta naopak, je-li to vůbec možné, stále sílila, stávala se slepější, a s ní vzrůstaly i jeho důvěra v chlapcovu skvělou budoucnost, a to tím spíše, že jeho svěřenec během té doby udělal jakýsi pokrok: jakž takž už hláskoval a naučil se přisluhovat při mši, což byl neslýchaný triumf holičovy trpělivosti. Když se mu to po prvé slušně a správně podařilo, kmotr zajásal; byl to slavný a radostný den, první krok na cestě, po které Leonarda vedl.

„A to mi budou namlouvat, že se nehodí na kněze,“ pomyslel si. „Naopak, jdu po správné cestě, dobře jsem uhlodl jeho záliby. On je k tomu jak stvořený, bude z něho páter každým coulem. Budu se snažit poslat ho do školy a potom . . . Uvidíme.“

Skutečně se pustil do práce a zašel za učitelem, aby chlapce přijal. Učitel obýval temný domek v ulici U příkopu.

Holič byl přijat v místnosti, jejíž zařízení sestávalo ze čtyř nebo pěti dlouhých borových lavic, již ošoupaných, ze stolku pro učitele a jiného, většího, na němž psali žáci, plného důlků na kalamáře; na stěnách i se stropu viselo ohromné množství klecí všech velikostí a tvarů, v nichž hopsali a prozpěvovali nejružnější ptáčci; to byl pedagogův koníček.

Byl to člověk miniaturních rozměrů, drobounký,

hubeňoučkový, s úzkou, vyzáblou tvářičkou, úplně plešatý; nosil brýle, dělal ze sebe latiníka a rozdával svým žákům při sebemenším poklesku rány. Proto patřil k nejváženějším ve městě. Holič tam vešel v doprovodu kmotřence, jež hned sám vzhled školy trochu znechutil, poněvadž si ji představoval jinak. Byla sobota; v lavicích bylo chlapců jako smetí, skoro všichni měli na sobě hrubou soukennou kazajku, tmavé kalhoty z plachtoviny a ohromnou koženou anebo kartonovou brašnu, přehozenou na provázku přes rameno. Přišli právě v hodině počtů. Bylo to cosi jako litanie čísel, jaké se tehdy ve školách ozývaly v podobě jakési jednotvárné, nesnesitelné melodie, kterou však děti měly velice rády.

Hlasy chlapců spolu se zpěvem ptactva tropily takový povyk, že sluch přecházel; učitel, jenž tomu byl zvyklý, naslouchal lhostejně, třímaje v ruce ohromnou metlu, a ani sebemenší chyba, jíž se některý žák dopustil, mu v tom hluku neunikla; přerušoval v takovém případě zpěv, zavolal nešťastníka, zazpíval mu, jak správně mělo znít chybné místo, a přinejmenším šestkrát ho šlehl přes ruce. Byl dirigentem orchestru a učil udávat takt. V tomto hluku vyložil kmotr důvod své návštěvy a představil chlapce učiteli.

„Má výbornou paměť. Umí už trochu číst, a moc práce vám nepřidá,“ poznamenal pyšně.

„A i kdyby mi chtěl přidat, mám tady lék: Sancta ferula!“* podotkl učitel, mávaje rákoskou.

Kmotr se usmál, snaže se dát najevo, že porozuměl latině.

„Pravda. Dělá svaté i ze šelmy,“ přeložil větu.

* Latinsky: svatá metla; šelma se řekne lat. fera (pozn. překl.).

Učitel se usmál překladu.

„Ale doufám, že jí nebude zapotřebí,“ dodal holič.

Chlapec pochopil smysl toho všeho a netajil se nelibostí.

„Od pondělka sem začne chodit, a prosím vás, abyste na něj nebral žádné ohledy,“ připomněl posléze kmotr při loučení. Ohlížel se po chlapci a viděl ho už u domovních dveří, jak se chystá k odchodu, poněvadž tam nebyl ve své kůži.

„Tak co, chlapče, ty jdeš pryč bez učitelova požehnání?“

Chlapec se s těžkým srdcem obrátil, z dálky si dal požehnat a pak odešli.

V pondělí se tam chlapec dostavil s náležitou brašnou přes rameno, s břidlicovou tabulkou na psaní a s kalamářem z parohu. Kmotr jej doprovodil až ke dveřím. Hned toho dne se choval tak, že mu učitel chtěl nechtě musel našlehat, což chlapci zkazilo veškerou radost, s níž tam přišel; od té chvíle vyhlásil škole nemilosrdnou válku. Když si pro něho v poledne kmotr přišel, první, co mu chlapec řekl, bylo, že tam už nazítří, ba ani odpoledne nepůjde.

„Ty nevíš, že je třeba se učit? . . .“

„Ale není třeba dostávat bití . . .“

„Copak tys už dostal bití?“

„Bylo to pro nic za nic: kvůli tomu, že jsem polil inkoustem kalhoty klukovi, co seděl vedle mne. Učitel mě za to pokáral a já se dal do smíchu . . .“

„Tak ty se směješ, když tě učitel kárá . . .“

To holiče zamrzelo víc než co jiného. To by bylo, hrome, něco pro tu zlořečenou sousedku, kdyby se dozvěděla, že byl chlapec hned první den ve škole bit . . . Nebylo však důvodu k stížnostem — učitel si počínal správně. Kmotr se pořádně zapotil, než chlapce donu-

til, aby šel odpoledne do školy. Dosáhl toho jen se slibem, že promluví s učitelem, aby ho už netloukl. Něco takového ovšem nemohl udělat — byla to jenom lest, jak tam chlapce dovléci. Ten vkročil do školy celý zamračený a ani za nic nechtěl být v lavici tiše a mlčet; učitel si ho tedy zavolal a Leonardo si musel kleknout pár kroků od něho. Za chvíli se učitel roztržitě obrátil a přistihl ho, jak zvedá ruku, aby po něm hodil papírovou kuličku. Znovu si ho tedy zavolal a uštědřil mu tučet ran.

„Hned první den,“ řekl, „ses pěkně vybarvil . . .“

Chlapec ho v duchu počastoval všemožnými nadávkami, jež znal.

Když si pro něj kmotr znovu přišel, shledal, že je pevně rozhodnut nedat se znovu oklamat; ani párem koní ho tam nedostanou. Ubohý muž byl z toho celý pryč.

„Hned první den! . . .“ řekl si. „To ho jistě uhranula ta zlořečená souseдка . . . Ale já nepovolím, a uvidíme kdo s koho.“

KAPITOLA XIII

Životní změna

S obrovskou námahou, velkým vypětím sil a zvláště svatou trpělivostí dosáhl holič toho, že chlapec chodil dva roky do školy a naučil se jakž takž číst a ještě hůř psát. Za celou tu dobu nebylo dne, aby nestržil větší nebo menší příděl ran; a i když učitel požíval pověsti člověka krutého a nespravedlivého, třeba přiznat, že jím málokdy byl k tomuto svému žáku; ten měl sklon k darebáctví, a ježto mu kmotr všechno povoloval, byla výsledkem taková nevychovanost, že si větší

nelze představit. Pravou rozkoší bylo pro něho nedbat ničeho z toho, co se mu nařizovalo; chtělo-li se na něm, aby byl vážný, s chutí se smál, až se za boky popadal; chtělo-li se na něm, aby se choval klidně, zdálo se, že mu v tom brání nějaká skrytá pružina, jež ho nutí, aby vzbuzoval dojem jakéhosi perpetua mobile. Brašna, kalamář, tabulka nikdy v jeho ruce neobstály déle než čtrnáct dní; platil ve škole za darebáka, jakému není rovno; prodával spolužákům všechno, co mu padlo do rukou, všechny předměty, jež mohly mít nějakou cenu; ať byly jeho nebo cizí: tužka, pero, poznámky, všechno se mu hodilo; s vybranými penězi naložil vždy co nejhůře. Za pět dní prohlásil kmotrovi, že cestu do školy už zná, takže tam může chodit sám; avšak hned první den, kdy ho kmotr nechal jít samotného, šel za školu; tento zvyk se mu zalíbil a zakrátko platil mezi kamarády za největšího ulejšváka, což také znamenalo, že vždy dostával největší počet ran.

Jedním z míst, kde nejčastěji vesele trávil dopoledne i odpoledne, kdy utekl ze školy, byla katedrála. Čtenář jistě dobře chápe, že to naprosto nebylo vlivem náboženských sklonů; v katedrále se na bohoslužbách, ba i mimo ně scházeli lidé, zvláště ženy v mantilách, na které měl chlapec obzvláště spadenou pro jejich podobnost s kmotrou; přítomnost davu vítal, poněvadž tam mezi vcházejícími a vycházejícími nepozorovaně proklouzl a měl přitom jistotu, že ho tam jen tak snadno nenajdou, budou-li po něm pátrat.

Za častých návštěv kostela se seznámil a důvěrně spřátelil s malým ministrantem, jenž byl — mimochodem řečeno — stejný ptáček jako on; když se uviděli, byl přítel ještě vázán svými povinnostmi v kostele, a tak na sebe jen významně mrkli; jakmile však

mše skončila a ty pravé pobožnůstkárky se vzdálily, sešli se oba a začali si vykládat své nejčerstvější klukoviny a kout tisíce dalších plánů. Aby se mu zalíbil, nebo spíše na důkaz pevného přátelství, svěřil ministrant našemu pobudovi tyč na rozsvěcování a zhasínání svíček a spolu pak vykonávali své povinnosti i lumpačiny; jejich nejnevinnější lumpárnou bylo to, že chodili od oltáře k oltáři a vyzunkávali obsah všech nádobek na víno, což jim dodávalo ještě větší chuti vyvádět.

Takhle si počínal dlouho; nakonec však bylo toho lajdačení už tolik, že jej kmotr musel zase denně doprovázet do školy, což chlapcům zhatilo všechny plány. Mnohokrát si náš budoucí bohoslovec pomyslel, jak by bylo příjemné, kdyby byl oblečen jako jeho kamarád do sutany a alby a dělal též ministranta, měl stále k dispozici, kolik tyčí by chtěl, a měl celý kostel pro sebe, mohl o svátečních dnech mávat kadidelnicí a halit do mračen kouře tvář stařeny, klečící nejbliže u oltáře. Och, kolik to bylo snů o štěstí! Jelikož od chvíle, kdy ho kmotr doprovázel, přicházel o část rozkoší, jimž holdoval ve dnech, kdy mohl chodit za školu, začalo se mu po nich stýskat, a tak se svému kmotrovi svěřil, že nejráději ze všeho má kostel a že pro službu v chrámu — jak říkal — se cítí jako stvořen. To holiče velice potěšilo, poněvadž v chlapcově nové zálibě viděl stupínek k uskutečnění svých záměrů.

„Já to říkal...“ jásal v duchu, „není pochyby, dělám pokroky; mám z toho chlapce radost.“

Nakonec se chlapec jednoho dne definitivně rozhodl a navrhl kmotrovi, aby ho dal na ministranta.

„To by bylo něco! Zvykal bych si na to, až budu jednou knězem!“

Myšlenka kmotra zprvu oslnila; když si to však rozmyslel, usoudil, že by chlapce ponížil a dal všanc jeho důstojnou budoucnost. Nakonec byl však pod tlakem jeho prosb a důvodů nucen ustoupit. Chlapec tím zabil dvě mouchy jednou ranou: vyplnila se mu jeho přání a přestal chodit do školy, čímž si ušetřil denní dávky ran.

„Dobrá,“ řekl si kmotr pro sebe, „trochu číst a psát už umí: ať je po jeho, nechám ho nějakou dobu v katedrále, aby se mu ten život ještě víc zalíbil, a potom, jakmile se trochu umoudří, zařídím další.“

Zašel tedy za kostelníkem do katedrály, právě tím, jenž na křtinách tančil menuet a jímž nebyl nikdo jiný než otec malého ministranta, se kterým se náš chlapec skamarádil. Přál si, aby se o kmotrěnce postaral, neboť ten do jiného kostela než do katedrály nechtěl. Na štěstí mohl být přijat; vzhledem k praxi, které nabyl ve dnech, kdy nechodil do školy, osvojil si více méně celý obřad, jež musí ministrant znát; přísluhovat při mši už uměl, v ostatních věcech se zakrátko zdokonalil.

Několik dní se připravoval a jednoho krásného jitra se v náležitě sutaně a albě vydal z domova nastoupit zaměstnání. Sotva ho spatřila sousedka, která mu nevěstila nic dobrého, vyjekla zprvu překvapením předpokládajíc, že je to nějaká kmotrova hloupost. Když se však zadívala pozorněji, pochopila, oč jde, a od plic se zasmála.

„Podívejme se! . . . Požehnej vám Pánbůh, důstojný pane,“ uklonila se na pozdrav.

Chlapec jí změřil kosým pohledem a procedil skrze zuby:

„Já jsem páter a dám ti po páteři . . .“

Sliboval jí tím pomstu.

„No tohle!“ pokračovala sousedka pro sebe. „Něco takového v kostele, to je hřích!“

Když chlapec vkročil do katedrály, byl jako v sedmém nebi, neboť mu sutana připadala jako královské roucho. Naštěstí se toho dne konaly dvojí křtiny a svatba, takže se mohl hned plně ujmout úřadu; počínal si v něm nadmíru důstojně, ale již příštího dne vzalo všechno nový obrat a taškářské kousky znovu začaly.

První se udál na zpívané mši. Chlapci připadlo držet svíce a jeho kamarádovi kadidelnici vedle oltáře.

Holičova sousedka, které chlapec slíbil dát *po páteři*, se ke své smůle bezděky postavila k oltáři vedle obou ministrantů. Sotva ji spatřil, pošeptal nový ministrant cosi svému kumpánovi a mrkl směrem k ženě. Poněnáhlu se k ní nenápadně přiblížili do vhodné vzdálenosti, a to tak, že si jeden stoupl před ni a druhý za ni. Oba pak přikročili k svému záslužnému dílu; zatím co jeden pohupoval naplněnou kadidelnicí tak, že se ubohé ženě hrnula přímo do tváře oblaka dýmu, druhý, dívaje se jako k oltáři, nechával jí skapávat dozadu na mantilu rozteklý vosk. Ubohá žena se rozčilila a drtila skrze zuby nejhorší nadávky.

„Dáváme ti po páteři,“ odpověděl chlapec klidně.

Když viděla, že se toho nezbaví, chtěla si ta zbožná žena stoupnout jinam, ale v té velké tlačenici nemohla a musela vydržet muka do konce. Sotva mše skončila, běžela k ceremoniáři a tak hořce si mu stěžovala, že chlapcům pak pořádně vyčinili. Ti si z toho ale nedělali moc těžkou hlavu; hlavně že splnili, co splnit chtěli.

KAPITOLA XIV

Nová pomsta a její výsledek

Ceremoniářovo vyčinění chlapcům za to, co provedli té nebožačce, nemělo, jak jsme řekli, nápravný účinek; jenom se nemohli smířit s tím, že byli pokořeni před svou obětí a ta že se radovala z pomsty; při první příležitosti jí to oplatili, při čemž spískali pěknou věc i ceremoniáři.

Bylo to takhle:

Ceremoniář byl kněz středních let, obstojné postavy, rodák z ostrova Terceiry, jenž se však vydával za čistokrevného Lisaboňana; vystudoval v Coimbre; navenek to byl pro svou katolickou odříkavost úplný sv. František, ve skutečnosti však rafinovaný Sardanapal, jenž sám by poskytl Bocageovi látku k celé básni; ve svých kázáních mluvil pořád o všestranné počestnosti a tělesné čistotě, zatím co sám byl smyslů jako machometán. Lidé si toho možná nepovšimli, ale chlapci o tom věděli, neboť těm nic neušlo; ceremoniář v domněnku, že vzhledem k svému mládí nebudou ještě jisté věci chápat, je několikrát pověřil vzkazy jedné osobě, kterou — tajně to čtenáři řekneme — nebyl nikdo jiný než cikánka, příčina Leonardových nedávných strastí; důstojný pán s ní udržoval jistý čas intimní styky, při čemž ovšem zachovával dekorum.

Nadešel den prvních církevních svátků, na nichž vždy ceremoniář kázal; na kázání si dával záležet, předtím se zavíral do knihovny a velice vždy namáhal svůj mozek (jejž neměl příliš velký). Tolik si na toto kázání potrpěl, že jednou, když nemohl pro nemoc kázat, div nevyletěl vztekem z kůže. Byl přesvědčen, že mu všichni naslouchají s největším potěšením a že

jeho hlas všechny posluchače dojmá; ono každoroční kázání bylo mu prostě prostředkem, jak dosáhnout všech cílů a jakéhokoliv budoucího povýšení; byl to jeho talisman. Dodejme však, že takové kázání bylo velmi špatnou cestou, poněvadž dokazovalo jen to, že se ten kněz nehodí na nic jiného než na místo ceremoniáře, na které se nikdo nedral. Nu a v tomto choullostivém bodě se ho chlapci pokusili zranit; náhoda jim přála a daleko předčila jejich naděje a touhy, takže jejich pomsta byla dovršena.

Nadešel, jak jsme řekli, ten sváteční den; tři nebo čtyři dny předtím nevycházel ceremoniář z domu, neboť se učil tomu důležitému kázání nazpaměť. Pověřil proto nového ministranta, aby mu přišel říci, kdy má kázání začít. Chlapec tedy zašel k cikánce, u níž páter pobýval, zaklepal, a ač mu kladli na srdce, aby se choval nenápadně, křikl z plna hrdla:

„Je tam pan ceremoniář?“

„Mluv tiše, kluku,“ napomenula ho cikánka zpoza žaluzií... „Co chceš panu páterovi?“

„Potřeboval bych s ním mluvit kvůli zitrejšimu kázání.“

„Tak jen pojď dál, jen pojď dál,“ vyzval jej páter, jenž ho zaslechl... .

„Přicházím důstojnému pánovi říci,“ oznámil chlapec vcházeje, „že má být zítra o desáté v kostele.“

„O desáté? O hodinu později než obvykle...“

„Tak jest,“ odpověděl chlapec, potlačuje zlomyslný úsměv, a odešel.

Šel pak dát kamarádovi zprávu, že se mu zdařil plán přesně tak, jak si přál, poněvadž měl zájem na tom, aby kněz kázání propásl, a když mu oznamoval hodinu, posunul ji z deváté na desátou.

Vše bylo připraveno; kapela holičů se postavila k chrámovým dveřím, ze všech stran se sbíhal dav a v devět slavnost začala.

Slavnosti byly tehdy pořádány velmi okázale a v jistém smyslu náležitěji než dnes; nechyběl v nich však komický prvek, jako třeba ta kapela holičů u chrámových vrat. Žádná slavnost se bez ní neobešla; kapela měla takovou pověst a prvořadou důležitost jako samo kázání. Hlavní však bylo, že se dala snadno sehnat dohromady; stačilo půl tučtu holičských učňů nebo tovaryšů, obvykle černochů, vyzbrojených rozladěnou křídlovkou nebo strašlivě křaplavým rohem, kteří vytvořili ten nesehraný, ale hlučný orchestr, z něhož měli největší požitek ti, kdo se nevěšili do kostela nebo chtěli zůstat venku.

Slavnost pokračovala normálně, ale když se přiblížila devátá, začalo kazatelovo zpoždění vzbuzovat obavy. Ještě tento, ještě onen obřad byl odbyt, pak další, a milý kněz nikde. Spěšně tedy za ním poslali jednoho chlapce, jenž na slavnosti neúčinkoval; ten oběhl dvakrát okolí a vrátil se se zprávou, že obřadník není k nalezení. To bylo již povážlivé; nedalo se však nic dělat — kázání muselo být stůj co stůj.

Na slavnosti byl přítomen jistý kapucín, Ital, jenž se jim dobrácky nabídl, že jim vypomůže a ujme se kázání sám.

„Ale vy, důstojný pane, nemluvíte našim jazykem,“ namítli mu.

„*Capisco!*“ odpověděl on, „*ma è la necessità!*...“

Byli trochu na rozpacích, ale nakonec nabídku přijali a kapucína odvedli na kazatelnu. Chlapci se na sebe vítězoslavně usmívali. Sotva kazatel předstoupil před lid, byl přivítán všeobecným reptáním; výrostci

* Italsky: Chápu . . . ale je to nezbytné (pozn. překl.).

zářili, poněvadž už počítali s tím, že to bude velká švanda; několik stařen, užaslých nad kazatelovými mohutnými vousy, se už chystalo zkroušeně mu naslouchat, zatím co jiné, ne tak pobožné, sotva viděly, že to není obvyklý řečník, rozhořčeně volaly:

„U sta hromů!“

„Šmarjá!“

„Copak to máme dneska za kazatele? . . .“

Přesto však všichni dávali bedlivě pozor, neboť na to byli nadmíru zvědaví. Řečník začal, mluvil čtvrt hodiny, ale nikdo mu nerozuměl; několik stařen začalo již protestovat, co je to za pořádek, poslouchat celé kázání latinsky, když tu se najednou otevřely dveře na kazatelnu a v nich ceremoniář, celý upocený a rudý vztekem. Davem proběhla vlna šumotu. Přichozí odstrčil italského kazatele, jenž se překvapením na chvíli zarazil, a chraptivým, hřímavým hlasem zanotoval své *per signum crucis*.^{*} Při zvuku onoho známého hlasu se lid probral ze své omrzlosti, pokřižoval se a připravil se, že bude poslouchat. Přítomní nebyli však jednomyslní; někteří byli toho názoru, že by měli nechat domluvit kapucína, a začali reptat. Kapucín se nechtěl vzdát svého práva a pokračoval v kázání. Byl to tak komický výjev, že se většina kolemstojících smála, až se za břicho popadala. Oba chlapci, hlavní původci toho všeho, byli v sedmém nebi.

„*Ó mei cari fratelli!*“ volal z jedné strany kapucín jemným, medovým hlasem, „*la voce della Provvidenza* . . .“^{**}

„*Podobné troubám z Jericha,*“ chraptil z druhé strany ceremoniář.

* Lat.: ve znamení kříže (pozn. překl.).

** It.: Ó moji drazí bratři, hlas Prozívatelnosti . . . (pozn. překl.).

„*Piace al cor . . .*“* dodával kapucín.

„*Ohlašuje pád Satanášův,*“ pokračoval ceremoniář.

A tak to šlo chvíli dál za všeobecného veselí a zmatku, až se nakonec kapucín rozhodl opustit své místo, podrážděně si pobroukáváje:

„*Che bestia, per Dio!*“**

Když domluvil, sešel ceremoniář z kazatelny; trochu ho uklidnilo, že na sebe upoutal pozornost, ale ještě byl rozrušen natolik, že prohlásil, jak vykráká oba kluky za uši, neboť v nich tušil původce toho, co právě vytrpěl. Vstoupil do sakristie, kde bylo plno lidí, a sotva chlapce zočil, vrhl se na ně a popadl každého z nich jednou rukou za límec alby.

„Tak co . . . tak co,“ říkal, skřípaje zuby, „v kolik hodin je kázání?“

„Já říkal, prosím, v devět. Můžete se přepat té slečny, ta to dobře slyšela . . .“

„Jaké slečny, ty kluku, jaké slečny?“ vyjekl páter zoufale, že to tolik lidí slyší.

„No přece té cikánky, co jste u ní, důstojný pane, byl; ona slyšela, že jsem říkal v devět.“

„Tak?“ podivili se okolostojící.

„To je lež!“ ohradil se energicky ceremoniář a poslal kluky pryč, aby se vyhnul dalším výkladům. Okolostojící upokojoval tím, že to všechno, co chlapci právě řekli, prohlašoval za výmysl.

Mezitím se hluk utišil, slavnost skončila a lid se rozešel. Ceremoniář seděl v koutě a přemýšlel:

„No vida! Málem bych byl přišel o letošní kázání, a to všechno kvůli tomu uličníkovi. Jen se ten kluk tady objevil, je tu všechno vzhůru nohama! A ještě k tomu

* It.: Je milé srdci (pozn. překl.).

** It.: To je ale bestie, Božé můj (pozn. překl.).

před tolika lidmi vyžvaní, že jsem byl u cikánky! Zkrátka . . . vyhodím ho odtud . . .“

A skutečně dělal, co mohl, aby chlapci, nebo alespoň mladší z nich, dostali vyhazov. Toho snadno dosáhl, poněvadž ten kluk nebyl oblíben.

Nic horšího nemohlo chlapce potkat; bylo to jako vyhnání z ráje; a pak — jak bude asi jásat ta zpropadená sousedka, až uvidí, že je propuštěn, a rovněž tak kmotra, která se ostře stavěla proti tomu, aby ho poslali do katedrály . . . To vše ho dohánělo k zoufalství . . .

Tušení ho nezklamalo. Sotva došel domů a k sluchu sousedů se donesla ta zvěst, sousedka hned zatepla chytila kmotra:

„Tak co,“ řekla mu, „měla jsem pravdu, že to je zloduch? . . .“

„Paní, proboha vás prosím, všimněte si svého . . .“

„Jsem pomstěna . . . Myslel jste si snad, že tu svou novou mantilu nechám jenom tak . . .“

Kmotr se raději vzdálil, aby zabránil dalším mrzutostem.

I kmotra, sotva se dověděla, co se stalo, zašla za kmotrem a domlouvala mu:

„Dejte na má slova, on se na kněze nehodí. Lépe ho dát do Sv. početí, tam je větší kázeň. Podívejte, mohla bych to zařídít s podplukovníkem.“

Jak se však zdálo, byl kmotr rozhodnut rady neupo-
slechnout.

KAPITOLA XV

Skandál

Přestože kvůli svým láskám tolik vytrpěl, nevzal si z toho Leonardo poučení; pokud vzpomínal na vězení,

na granátníky a na Vidigala, zapomínal na cikánku, nebo myslel spíše na ni jen proto, aby mohl přísahat, že na ni zapomněl; když však posměch jeho druhů utichl, počala se zase vášeň hlásit ke slovu a mezi jeho láskou a důstojností vzplanul lýtý boj, v kterém měla důstojnost vítězství na dosah ruky, když tu se všechno obrátilo nečekaným odhalením. Leonardo přišel totiž na to (nevíme jak), že šťastným sokem, který ho vyřadil z boje, je ctihodný ceremoniář z katedrály. Krev mu přítom stoupla do hlavy:

„Tak on páter!“ říkal. „Tak to tedy musím tu osobu zachránit před pekem, do něhož leze zaživa . . .“

A začal znovu s pokusy, sliby, lichotkami, ale cikánka si ani za nic nechtěla dát říci. Když ji jednoho dne přistihl u okna, oslovil ji a začal s ní „ex abrupto“ takto hovořit:

„Tvoje duše se žene do záhuby! . . . Tak ty tedy máš pátera?“

Cikánka ho přerušila:

„Soudních vykonavatelů bylo habaděj na výběr, ale žádný se mi nelíbil . . .“

„Dopouštíš se ale smrtelného hříchu . . . přijdeš do pekla . . .“

„Človče, víš, že se na kazatele nehodíš? Nejsi na to . . . a pak — takhle je mi dobře, kdežto se soudními vykonavateli jsem se nemohla shodnout — zasloužím si něco lepšího . . .“

„Tak ty máš něco proti mně? . . . Však já se pomstím . . . pěkně se pomstím . . .“

„Prosím!“ dráždila ho cikánka s úsměvem.

A začala si prozpěvovat refrén nějaké písničky.

Leonardo pochopil, že hovořit o pekle a o trestu na onom světě není nic platné, a rozhodl se potrestat ji přímo zde na zemi. Vzdálil se pobroukávaje si:

„Já jí to zavařím, ať to dopadne jak chce . . .“

Několik dní nato měla cikánka narozeniny; podle zvyku bylo této záminky využito k oslavě; jejím popisováním se nebudeme zdržovat; už v jedné z předchozích kapitol čtenář viděl, jak to vypadá: kytara, popěvky, fado, povyk — to je celá ta slavnost. Jakmile se Leonardo dopídil, co se chystá, usmyslil si, že to bude den pomsty.

Hrát si na hrdinu bylo kdysi v Rio de Janeiru živností, která skýtala některým mužům obživu; za peníze uštěďovali výprask, a když se jim zaplatilo, chodili kamkoliv tropit skandál, ať byly pak následky jakékoliv.

K počestným občanům, kteří se touto živností zabývali, patřil v době, kdy se náš příběh odehrává, jistý Franta Pepek. Tento velice proslulý a obávaný muž se pravým jménem jmenoval František, a proto mu nejdříve říkali Franta; když se mu však pěstí podařilo svrhnout z trůnu krále tehdejších siláků — těšícího se největší vážnosti a řečeného Pepek — na počest vítězství připojili tuto přezdívku k jeho jménu a od té doby mu říkali: Franta Pepek.

Tento muž přiváděl Vidigala k zoufalství; major mu už několikrát nastražil léčku, avšak marně se ho pokoušel chytit. Granátníci jej znali na dálku, ale ještě se jim nepodařilo vztáhnout naň ruku.

Po celodenním číhání viděl Leonardo, jak tam o klekání, ještě než začala slavnost, potajmu vstupuje ceremoniář.

„Ach! Tak on ani tuhle noc nechce zameškat? No, ty rádovánky ho přijdou draho . . .“

Vydal se odtud za Frantou Pepkem, svým starým známým; našel ho v hospodě proti kostelu Srdce Ježíšova. Franta Pepek byl snědý, vysoký, tělnatý muž

se zarudlýma očima, dlouhým vousem a krátce přistřiženými vlasy; nosil vždy bílou kazajku, široké kalhoty, černé střevíce a bílý klobouček pěkně na stranu; obvykle byl přívětivý, vtipný, hýřil průpovídkami a šprýmy; při „fušce“, jak on tomu říkal, se však neznal. Jako si někteří lidé rádi přihnou a jiní holdují karbanu nebo prostopášnostem, jeho neřestí byly udatné kousky; i když mu nikdo nezaplátil, stačilo, aby si něco usmyslel, ztropil výtržnost, a dokud neustědřil výprask, nedal si pokoj; z toho mu plynuly značné výhody: nebylo hospodského, který by mu nenalil na dluh a přívětivě s ním nejednal.

Když se objevil Leonardo, seděl ve dveřích hospody na pytlí.

„Hele, mistr Měďák!“ zvolal, jakmile ho zočil, „já myslel, že jsi ještě za mřížemi skrz tu cikánku...“

„Zrovna kvůli té mrše jdu za tebou!“

„Člověče, pokud jde o ránu do hlavy a pořádný úder pěstí, to dát umím, ale pokud jde o zařikávání, na to jsem nikdy nebyl...“

„O zařikávání tady nejde,“ sdělil mu Leonardo tichounce, „nýbrž o pořádný výprask...“

„Tak tedy nějaký tanec?... Ale jdi pryč... Ty nejsi schopen dát dohromady nějakou fušku... tys byl vždycky bačkora...“

„Já vím, já toho schopen nejsem... ale ty... ty jsi sekáč...“

„Já... tak proč a kde, u sta hromů, chceš, abych tu fušku provedl?...“

„Nebudeš litovat,“ přerušil ho Leonardo, významně bubnuje prsty na kapsu u vesty.

Franta Pepek té písničky porozuměl; postrčil si klobouk ještě trochu víc na stranu a jal se zvědavě poslouchat.

Leonardo se tedy vyjádřil jasněji; nešlo o nic menšího než o to, aby Franta Pepek zašel večer, ať se děje co děje, na cikánčinu veselici a v pozdní hodině tam vyvolal rvačku; varoval ho hned, že bude asi nablízku Vidigal; a tak, jakmile se „ta věc“ rozproudí, bude třeba vzít do zaječích. Příčinu toho všeho mu nechtěl vysvětlit, a on na to nebyl ani příliš zvědav; šlo o rvačku, a v tom případě, ať byly důvody jakékoliv, stál vždy pohotově. A tak se po krátkém smlouvání dohodli a všechno tím bylo ujednáno.

Sotva se rozloučil s Frantou Pepkem, šel Leonardo za Vidigalem, informoval ho o tom, co se večer u cikánky chystá, a ujistil jej, že to všechno jistě skončí skandálem. Proto tam musí pan major určitě zajít na inspekci.

„Dobrá,“ podotkl Vidigal, „vy se chcete pomstít; to je správné. Já bych tam byl i bez vašeho upozornění šel, poněvadž jsem už věděl, že se tam oslavují narozeniny a chystal jsem se tam zajít.“

Leonardo odešel spokojeně, neboť viděl, že se mu plán daří, a rozhodl se přihlížet z příhodného úkrytu a kochat se výsledkem. Veselice začala. Už odzpívali půltucet písniček a tancovali chvilku „tiranu“, když tu se objevil Franta Pepek, uvedený do místnosti jedním známým (které on měl, kam se člověk podíval); hned se rozhlédl kolem, co se děje. Z místnosti vedly do pokoje dveře, nyní zavřené; tam každou chvíli vcházela cikánka, okamžik se tam zdržela a pak se zase vracela; za chvíli vešla znova dovnitř, vzala s sebou jednu z nejdůvěrnějších kamarádek a opět pak vyšla ven; po nějaké chvíli zmizela v těch dveřích, vedouc za ruku zase jinou přítelkyni. Někteří si toho všimli, jiní však nic netušili. Veselice zatím pokračovala, ale k půlnoci, když se blížila vyvrcholení, z ni-

čeho nic ustala. Bylo vidět, jak se chlapec, jenž hrál na kytaru, pojednou zarazil, a přerušuje refrén písničky, již zpíval, rozzuřeně křikl:

„Tady už ale přestává legrace! Všechno by šlo, ale něco takového, Franta Pepku! Přestaňte už tak sprostě vtípkovat s tím děvčetem, to děvče patří mně! . . .“

Franta Pepek se skutečně již přes půl hodiny trochu obhrouble dvořil jedné dívce, o které dobře věděl, že chodí s kytaristou; počínal si tak, že si toho chlapec všiml a pronesl slova, která jsme právě slyšeli.

„Máte snad něco proti tomu?“ odpověděl Franta, obraceje se k němu.

Chlapec, jenž nebyl žádný nekňuba, se vymrštil a odpověděl:

„Už jsem řekl, toho vtípkování je dost! . . .“

Sotva pronesl tato slova, vytrhl mu Franta Pepek kytaru z rukou a začal ho s ní vši silou mlátit do hlavy; chlapec se postavil na odpor a nastal zmatek.

Franta Pepek byl málem vtažen do rvačky. Jelikož byl však hbitý a nebojácný, oháněl se kolem dokola hlavou i nohama; také několik žen se do toho zamíchalo a byly se stejně jako ti ostatní, zatím co jiné alespoň povykovaly. V nestřeženém okamžiku Franta Pepek vyběhl ze dveří a zmizel.

Byl už nejvyšší čas, poněvadž se zanedlouho ve dveřích, které uprchlík nechal otevřeny, objevila klidná postava majora Vidigala, obklopeného hrstikou granátníků. Franta Pepek jim upláchl, přestože ho zahlédli, když vycházel; avšak major, který měl zrovna málo vojáků, nechtěl je posílat za ním, aby mu nechyběli lidé; v domě to totiž vypadalo ošklivě. Proto vešel dovnitř a jeho nechal utéci.

Sotva ho spatřili, všichni se zděšeně zarazili.

„Tak co je to za rvačku? . . .“ zeptal se major klidně.

Všichni se začali jakž takž omlouvat, a podle toho, jakou důvěru vzbuzovala jejich pověst, nakládala s nimi spravedlnost; slynul-li někdo jako známá firma a nebyl-li chycen po prvé, byl poslán stranou, pod ochranu granátníka; ostatní mohli odejít.

Cikánka mezitím hleděla stále ke dveřím do ložnice, dávajíc najevo nápadný neklid. To neušlo Vidigalovi a nakonec nařídil jednomu granátníkovi:

„Prohledej tamten pokoj! . . .“

Cikánka vyjekla; granátník poslechl a vešel dovnitř; zevnitř byl slyšet podivný hluk a Vidigal hned přikázal: „Je-li tam někdo, přiveď ho sem!“

Granátník se ihned objevil; za ruku vedl důstojného pána ceremoniáře v krátkých širokých spodkách, černých punčochách, střevících s přezkou a kvadrátkem na hlavě.

Přestože měli hlavu ve smutku, dali se všichni do smíchu; jenom cikánka a ceremoniář plakali hanbou.

Ona klesla Vidigalovi k nohám, ale major byl neúprosný; a tak byl důstojný pán odveden s ostatními na strážnici u katedrály; jedině mu bylo dovoleno slušněji se obléci.

KAPITOLA XVI

Úspěch plánu

Abychom uklidnili čtenáře, kteří si budou jistě dělat starosti o ceremoniáře, řekneme hned, že nebyl uvržen do vězení; Vidigal, jenž mu chtěl dát jen za vyučenou, vystavoval ho nějakou dobu na odív lidským zrakům na strážnici, jako dříve Leonarda, a pak ho propustil, zahanbeného, sklíčeného a proklínajícího sama sebe za ten nápad účastnit se v ložnici oslavy milostenčí-

ných narozenin. Pokud jde o Leonarda, byl celý bez sebe radostí; jeho pomsta byla skoro dokonalá; viděl, jak je jeho sok (jako kdysi on sám) zatčen granátníky, odváděn na strážnici a vystaven tam zrakům zvědavců; chyběl sice výprask a pár dní ve vězení, ale on byl přece jen obyčejný soudní vykonavatel, kdežto ceremoniář ctihodný kněz, ježž něco takového stačilo hluboce zranit.

Kromě toho se ceremoniář po bedlivém uvážení, když viděl, že na něj pro ten skandál hledí kolegové skrze prsty, ač si byl jist, že by nikdo z nich v takovém případě nemohl první hodit po něm kamenem, a vyslechl, jak se povídá, že přijde o místo v katedrále, rozhodl dát kvinde cikánce a skutečně to udělal. To Leonardovi úplně stačilo a znovu se začal kojit nadějí, že když jeho hlavní sok odpadl, dobude starého místa. Zhrzená cikánka, jež dostala košem, jistě nebude chtít dlouho zůstat sama, a jelikož on si předložil žádost a měl nárok na gáži se zpětnou platností, bylo pravděpodobné, že bude příznivě přijat, neboť ji ani ve snu nemohlo napadnout, že v tom, co se zběhlo, má on prsty.

Sentimentální Leonardo začal tedy obcházet kolem dveří bývalé milenky; viděl-li ji v okně, zastavil se na nároží a vysílal k ní prosebné pohledy; když šel kolem ní, ztrápeně vzdychal nebo hořce lkal.

Všechny tyto scény, v nichž vysoká, statná, červenolící postava Leonarda v redingotu, krátkých kalhotách a dvourohém klobouku hrála hlavní úlohu, byly tak komické, že se jimi několik dní bavilo celé sousedstvo. Někteří nerozvážlivci začali z okna do okna častovat cikánku narážkami; ta si to vzala k srdci a to bylo Leonardovo štěstí. Když šel jednoho dne kolem, mrkla na něho, aby vstoupil.

Leonardovy pocity byly nevýslovné; jeho obličej hrál všemi barvami, od červené, jež byla u něho obvyklá, až po temně brunátnou; potom se postupně vyjasňovala až po mramorovou bledost; cestou k cikánčiným dveřím necítil půdu pod nohama; když se vzpamatoval, oči měl zalaty slzami a jeho bývalá milenka ho svírala v náručí, prosila ho tisíckrát za odpuštění a slibovala mu věrnost až do smrti, ale neopomněla uprostřed tolíkeré sdílnosti prohlásit, že ho vpouští zase dovnitř jen proto, aby otupila ty ostré jazyky v sousedství, které se o ni příliš otírají. Ubohý muž byl radostí celý bez sebe; vypadal jako cestovatel, který se vrací k rodinnému krbu, nebo vojevůdce, jež právě dobyt na nepříteli obklíčenou pevnost. Prostě znova bylo navázány zpřetrhané svazky.

Leonardo udělal velkou hloupost, že se pochlubil kolegům svým vítězstvím v onom spleťtém sporu; to mu vyneslo strašlivý posměch všech a vážné výtky některých. Jemu však na ničem nezáleželo; štěstím byl zaslepen do té míry, že neviděl, ani co bilo do očí.

Sotva se o smíření dověděla kmotra, vyhledala Leonarda a spustila dlouhé kázání, jímž ho chtěla převédcit, že udělal chybný krok.

„Tak vy jste se, kmotře, ještě nepolepšil! . . .“

„Ale jaképak řeči! Jsem do ní prostě blázen!“

„Nu, člověče, pro vás se nehodí ani Portugalky, ani cikánky; proč si raději nenajdete děvče odsud? . . .“

Kmotra měla dceru, která s ní žila a byla pro ni značným břemenem; proto se odedávna obírala jistou myšlenkou, o níž se čtenář dozví víc, až se stane skutekem — pokud se sám nedovtipí z kmotřiných slov.

„Zdejší lidi nemám rád . . .“

„To je ale chyba! Tady chodí tolik pěkných děvčat! Toť se ví, chtějí se dostat co nejdříve pod čepec . . .“

„Právě proto nechci o nich ani slyšet!“

Po několika dalších pokusech kmotra odešla, poněkud rozmrzelá, ale přesto ne docela malomyslná; počítala s tím, že jí cikánka pomůže uskutečnit její plány, a jak čtenář později uvidí, nemýlila se.

Pokud jde o našeho bývalého ministranta, ještě stále rostl nazdařbůh, což kmotra svrchovaně zlobilo. Přesto se však neoddával beznaději. Jeho utkvělou myšlenkou byla Coimbra, a ničím na světě si ji nedal vymluvit. Už sám starý podplukovník si s ním šel na kmotřinu žádost osobně promluvit, ale ani on neporídil. V zoufalství nad touto tvrdohlavostí nechal věc být a o nic už se nestaral.

KAPITOLA XVII

Dona Maria

Den, kdy se konalo procesí, byl u nás ve městě vždy velkým svátkem, plným spěchu, pohybu a vzrušení; a je-li jím dodnes, jak naši čtenáři dobře vědí, v době, kdy žily postavy tohoto příběhu, to byl vrchol; ulice se hemžily lidmi, zvláště ženami v mantilách; domy se krášlily, do oken se věšely skvělé různobarevné hedvábné a damaškové příkrývky a v každém koutě se shlukl nějaký malý sbor zpěváků. Skoro všechno se pěstuje ještě dnes, ale tehdy se to dělalo v mnohem větší míře a velikosti, protože se to dělalo ze zbožnosti, jak říkají stařeny, pamětnice oněch časů, spíše však proto — jak vysvětlujeme my — že to velela móda; krášlit okna a dveře ve dnech procesí nebo přispět jakkoliv jinak k lesku církevních slavností patřilo právě tak k bontónu jako nosit šaty s nabíranými rukávy nebo

mít vetknut do vlasů ohromný, dvě pídě vysoký hřeb.

V té době střídalo jedno procesí druhé a každé se snažilo být bohatší a stavět na odívání větší přepych; neobyčejně velkolepé byly slavnosti v pústu, zvláště když se jich ráčil zúčastnit sám král, jež musel pak následovat celý dvůr; nejmpozantnější bylo však procesí zlatníků. V den, kdy se konalo, nezůstala doma živá duše; všichni hledali možnost, jak se ho zúčastnit, buď na ulici, nebo u přátel a známých, kteří měli to štěstí, že bydleli v místech, kudy se procesí ubíralo. Někteří byli tak zbožní, že jim nestačilo vidět je jen jednou; přebíhali z jednoho domu do druhého, z jedné ulice do druhé, aby je viděli od začátku do konce dvakrát, čtyřikrát i šestkrát, a ani to je neuspokojovalo. Mimo jiné bylo, jak soudíme, hlavní příčinou této horlivosti asi to, že toto procesí mělo něco navíc proti jiným; (čtenáři se to bude možná zdát výstřední a směšné, nám také, ale přesto o tom musíme mluvit). Máme na mysli velkou skupinu, která se označovala jako skupina Bahijek; kráčela před procesím a upoutávala pohledy věřících stejně jako světci, nosítka a korouhve, anebo ještě víc; tuto skupinu tvořil velký počet černošek oblečených podle módy bahijské provincie (proto se jí tak říkalo). V přestávkách mezi díkůvzdáními tam tančily po svém nějaký tanec. Po pravdě řečeno, podívaná to byla zajímavá, a kdyby nebyla sloužila jako první část církevního procesí, byla by jistě naprosto omluvitelná. Je všeobecně známo, jak se strojí bahijské černošky; je to jeden z nejhezčích způsobů oblékání, jaký jsme viděli, ale nikomu nedoporučujeme, aby ho napodoboval; země, kde by se všechny ženy takto šatily (zvláště kdyby to byla jedna z těch pozeňnaných zemí, kde jsou ženy bělostné

a krásné), by byla zemí zkázy a hříchu. Pokusme se to oblečení popsat.

Ty tak zvané Bahijky nenosily šaty; měly na sobě pouze cosi na způsob sukni, jež byly připjaty u pasu a sahaly jen kousek pod půli lýtky a byly ozdobeny skvostnými krajkami; hořejší část těla ukrývala jenom velebná košilka, jejíž límec a rukávy byly též lemovány krajkami; na krku jim visel zlatý řetěz nebo náhrdelník z korálů, v nejhrošším případě ze skleněných kuliček; na hlavě se jim skvěl jakýsi turban z bílého a hodně tuhého, škrobeného šátku; na nohou měly střevičky s vysokým podpatkem, tak malé, že se do nich jen taktak vešly prsty, kdežto pata zůstávala celá venku; a kromě toho se půvabně halily do černého soukenného pláště, z něhož bylo vidět jen paže, zdobené kovovými kruhy na způsob náramků.

Krátce po posledních událostech, o nichž jsme vypravovali v předchozích kapitolách, se právě konalo toto procesí zlatníků. Naše zvyky, pokud jde o srdečnost a pohostinnost, nebyly tehdy zrovna chvályhodné; toho dne však tomu bylo výjimečně jinak, a jak jsme již řekli, byly dveře těch, kdo bydleli v ulicích, jimiž procházelo procesí, otevřeny všem přátelům a známým. Díky tomu se stalo, že se u jisté dony Marie sešli holič v doprovodu kmotřence (jenž byl celý nastrojen v černém šerkovém kabátku a ve vydrovce), kmotra a sýčkůjící sousedka.

Dona Maria byla břichatá stařena; kdysi musela být krásná, ale dnes zbývaly z té krásy jen ruměné tváře a bělostné zuby; toho dne měla na sobě bílé šaty se staženým pasem a nabíranými rukávy a kolem krku rovněž bílý, hodně naškrobený šátek; na skrání jí spadaly dvě kadeře, vlasy měla sčesaný do týlu, takže budily dojem chocholu. Dona Maria měla dobré srdce,

byla účinnivá, pobožná a podporovala chudé, ale za tyto ctnosti trpěla jednou z nejhrošších neřestí tehdejší doby nebo tehdejších zvyků — mánií soudit se. Jelikož byla bohatá, popouštěla uzdu tomuto zlozvyku; soudní pře byly náplní jejího života; když byla vzhůru, myslela na ně, když spala, snila o nich; zřídka kdy hovořila o něčem jiném, a jakmile se jí naskytla příležitost, zavedla řeč na své oblíbené téma; poněvadž už byla zběhlá v těchto věcech, znala je tak dokonale, že by ji žádný prokurátor neoklamal; ovládala všechny právní termíny a celý chod procesu do té míry, že se s ní nikdo nemohl měřit. Tato mánie hraničila u ní až s dotěrností a zoufale nudila každého, kdo donu Marii poslouchal, jak mluví o posledních člancích, které vypracoval její advokát v při kvůli jistým pozemkům, o konečných argumentech, které byly předloženy v procesu, jenž se chystal proti jednomu z vykonavatelů otcovy poslední vůle, o výpovědi svědků v procesu, jež vedla kvůli prodeji několika domů, o obsílce, kterou dala poslat jednomu svému nájemci, dlužícímu jí dvacet zlatáků a nyní dluh zapírajícímu, a o tisíci podobných věcech.

Sotva vešel kmotr, jehož byla starou přítelkyní a kterého už dlouho neviděla, spustila dona Marie, že ten starý spor s vykonavatelem poslední vůle není ještě u konce, a užuž chtěla podle svého zvyku pokračovat, když tu jí kmotr představil kmotřence a začal sám o něm vyprávět.

Úvodem hovořil o tom, odkud se to dítě vzalo. Zmínil se nejprve o šlápnutí a štípnutí, jimiž začala Mariino a Leonardovo mlkování na cestě z Lisabonu do Rio de Janeira, což donu Marii srdečně rozesmálo. Potom přešel ke křtinám, jež podrobně popsal. Do té doby to byla úsměvná a šťastná komedie, po níž však

následovala tragédie: když začal líčit všechny Mariiny věrolomnosti, Leonardovu žárlivost a konečně hádku, jejímž následkem bylo, že má chlapce na krku.

Dona Maria to vyslechla s největší pozorností, a přerušovala-li občas kmotra, bylo to jen proto, aby počastovala Marii nějakou nadávkou, projevila soucit s Leonardem a rozesmála se nad chlapcovými rošťárkami. Když hovor dospěl až sem, zasáhla do něho — tot se ví, že proti chlapci — sýčující sousedka, která to také poslouchala, ale dosud roztěkaně. Připomněla některé jeho klukoviny, obracejíc se vždy na konci každé věty ke kmotrovi s poznámkou:

„Sousedo, ať ho máte rád, tohleto popřít nemůžete.“

Kmotr, jenž se přesto snažil líčit chlapce nejružovějšími barvami tím, že ustavičně velebil jeho mírnost a dobrotivost a pozlacoval jeho taškařiny slovy jako „nevinnost“, „prostoduchost“ nebo „dětinskost“, jal se vyvracet tvrzení sousedky, jež naopak líčila všechno černě. Také kmotra zasáhla v té chvíli do hovoru, ale zaujímala neutrální postavení; chvíli dávala za pravdu kmotrovi, chvíli sousedce.

Dona Maria, jež po tlachání, a zvláště po novinkách jen hořela, se živě zajímala o rozhovor, a nikdo nepamatoval, že by byla někdy tak dlouho zapomněla na své soudní spory.

Chlapec, jenž seděl v koutě, poslouchal všechno tiše, ale pozorně. Kmotr se jen kvůli doně Marii ovládal při výpadech sousedky, jež se v tom prostředí cítila pevná v kramflecích, a proto si na chlapci zchlazovala záhu. Nakonec se obrátila k doně Marii a pronesla svou obvyklou větu:

„Tak, paní, co jsem říkala! Je to zloduch...“

„Zloduch,“ přerušil ji holič, jemuž již silně rudla pleš, „zloduch? To jistě...“

Chlapec změnil z kouta sousedku zdrcujícím pohledem, který měl znamenat asi:

„Nech toho, nebo si to odneseš!“

Když dona Maria viděla, že se kmotr začíná rozčilovat, rozhodla se zprostředkovat smír a řekla, obracejíc se k sousedce:

„Vy jste si naň příliš zasedla; to s tím voskem na mantile by člověka dohřálo, ale správně říká mistr: které dítě nezlobí? Časem se umoudří.“

Potom se obrátila k chlapci.

„Pojd' sem, pane uličníku,“ řekla mu dobrotivě, „pojď se hájit proti tomu, co tady o tobě povídají!“

Chlapec vstal, tváře se zpola usouženě, zpola líšacky, a postavil se mezi kmotru a sousedku.

Dona Maria mu tedy položila několik otázek, na které on odpověděl hbitě, ale nezpůsobně. Sousedka se necítila příliš bezpečně u tak dobrého souseda a chtěla vstát. Když to chlapec zpozoroval, nedal si ujít příležitost ke škodolibosti, natáhl nohu a vši silou přišlápl lem černé sukně (kterou si nechala na sobě, zatím co mantilu si svlékla). Sousedka postihla ten pohyb, větřila, že má chlapec něco za lubem, a chtěla prudce vstát; asi čtyři pídě lemu sukně se však utrhlo.

„Jeje!“ zvolal chlapec v předstíraném údivu.

„Pánbůh s tebou, hochu!“ poznamenala kmotra.

Sousedka pozorovala svou roztrhanou sukni a vřeštěla k lidem kol dokola:

„Tak co jsem říkala? Je to zloduch...“

Kmotr se usmíval pod vousy, jak se chlapec pomstil sousedce za její slova.

„No,“ prohodila posléze dona Maria tónem člověka, jenž si není příliš jist vlastními slovy, „byl nepozorný, nemůže za to...“

Chlapec si šel zase sednout a rozhovor plynul dál.

Dospělo se až k tomu, co chce holič z kmotřence mít, což jako obvykle zavdalo podnět k prudké výměně názorů mezi kmotrem a kmotrou; ta nemluvila o ničem jiném než o Sv. početí, kdežto on jen o Coimbře.

Když donu Marii žádali, aby se k tomu vyjádřila, pravila:

„No podívejte, kdyby na mně bylo, dala bych ho někam k notáři a udělala z něho dobrého prokurátora.“

„Tak to zase ne,“ odpověděl kmotr, „odpusťte, paní Mario, odpusťte, jestli se vás tím dotknu, ale mně sudičství leze krkem . . .“

„To máte podivné názory! Mně to sice přiděluje hodně práce, ale už jsem si na to zvykla. Tak například ten spor o půdu nebral konce; dědici nebožtíka Joãa Bernarda, kteří se ještě nevyznali v soudění, dali si mě předvolat . . .“

A tak pokračovala a nikdo nevěděl, u čeho se zarazí, když tu se naštěstí musela odmlčet, protože se blížilo procesí a všichni se hrnuli k oknům.

Takto rozhovor skončil. Zatím začalo přecházet procesí, které budilo skutečně pěkný dojem, zvláště z domu dony Marie, jenž stál — a to jsme zapoměli uvést — právě v Zlatnické ulici; záře svíc, jež se zrcadlila na trásnách baldachýnů ve dveřích a na stolech, plných zlatých a stříbrných předmětů, jež zlatníci toho dne obvykle vystavovali před svými domy, vytvářela obraz bohatství a přepychu, ale nevkusu. Z celého procesí se věřícím nejvíce líbila skupina Bahijek, o které jsme již hovořili, a alegorie Abraháмова obětování.

Vpředu kráčel chlapec s otýpkou dříví přes rameno, představující Izáka; hned za ním se ukázal vyčouhlý mladík ve výstředních šatech, s ohromným dřevěným mečem, jež držel nad chlapcovou hlavou — Abra-

hám; kus dál vzadu třimal anděl jiný, strašlivý meč, přiipevněný na stuze o délce tří až čtyř loket.

Procesí pak skončilo a hosté se rozloučili.

Když kmotr s chlapcem vycházel, dona Maria k němu přistoupila a významně mu řekla:

„Přijďte ke mně, musíme si o chlapci pohovořit . . .“

Jak vidno, nepatřil chlapec k nejnešťastnějším, neboť měl sice nepřátele, ale také všude ochránce. V dalším členáři uvidí, jakou úlohu sehraje v tomto příběhu dona Maria.

KAPITOLA XVIII

Lásky

Čtenáři jsou už jistě unaveni líčením dětských taškarin; dostatečně už vědí, čím byl náš hrdina v dětství, znají naděje, jež vzbuzoval, i budoucnost, kterou sliboval. Přeskočíme nyní několik let a podíváme se, do jaké míry se tyto naděje splnily. Teď začínají historky ne-li důležitější, tedy alespoň trochu rozumnější.

Jak se vždycky stává tomu, kdo má na vybranou, chlapec, jež chtěl holič poslat do Coimbry, aby se stal knězem, z něhož kmotra chtěla mít řemeslníka tím, že by ho dala do Sv. početí, z kterého hodlala dona Maria udělat nějakého pokoutního advokáta, usazujíc ho kdesi v notářství, a kterému prostě každý známý nebo přítel chtěl připravit takovou životní dráhu, kterou pokládal za nejvhodnější vzhledem ke sklonům, jež u něho nacházel, tedy chlapec, jak jsme řekli, mající tolik pěkných věcí na vybranou, nakonec přebral; nešel ani do Coimbry, ani do Sv. početí, ani někam do notářství; nedělal nic z toho všeho, ani nic jiného; stal se z něho úplný, příkladný povaleč.

Kmotr si dvacetkrát denně rval vlasy, když viděl, jak je obrácen vniveč jeho krásný sen, ale netroufal si už kmotřence popuzovat a nechával ho na pokoji.

Kmotra dosáhla svého, pokud šlo o dceru; tolik se činila, že když Leonardo přistihl cikánku při nové nevěře, rozhodl se . . . pro dceru . . . Od té doby začal žít klidně a vítr stárí počínal uhášet plameny lásky.

Dona Maria značně zestárla, ale sudičská mánie ji neopustila; poslední pře, kterou vedla, byla snad nejospravedlivnější a nejrozumnější ze všech. Šlo o poručnictví jedné její neteře, která osiřela po smrti jejího bratra. Nebožtík měl kmotra, jenž se netěšil dobré pověsti; nu a jelikož sirotkovi připadlo několik tisíc cruzadů, které jí otec odkázal (nezanechal sice závět, ale byla to jeho jediná, manželská dcera), objevil se kmotr a chtěl se stát jejím poručníkem.

Když to dona Maria zjistila, předstoupila i ona před soud a nakonec při vyhrála; byla jmenována poručnící a neteř se k ní přistěhovala. Dona Maria to uvítala tím více, že ve svém věku už potřebovala, ne-li oporu, tedy alespoň společnost.

Ostatní osoby žily stále stejně jako dříve.

Od nynějška budeme hrdinu nazývat jeho křestním jménem; nevzpomínáme si, zda jsme již uvedli, že se jmenoval po otci; jestliže jsme to však neřekli už dříve, řekněme to teď. A aby bylo jasné, kdy je řeč o otci a kdy o synovi, budeme synovi říkat Leonardo, a až budeme chtít jednat o otci, dodáme tehdy již velice zobecnělé přízvisko Měďák.

Leonardo dosáhl již věku, kdy srdce začíná chlapcům tlouci prudčeji a rychleji, setkají-li se s osobou, na níž — bezděky — několik nocí po sobě myslí a jejíž jméno je stále lechtá na rtech.

Jak jsme už řekli, měla teď dona Maria u sebe neteř;

kmotr, jak ho o to ta paní sama žádala, stále k ní chodil a při těchto návštěvách vedli dlouhé rozhovory. Leonardo přicházel vždy s kmotrem; dokud byl menší, skotačil po celém bytě, a když ho to později přestalo bavit, usedl do kouta a z nudy spal.

Není proto divu, že tyto návštěvy hluboce nenáviděl a podroboval se jim jenom tehdy, byl-li k nim kmotrem donucen.

Při jedné z posledních návštěv šla dona Maria kmotrovi vstříci, sotva ho viděla vcházet, a spokojeně mu oznámila:

„Tak jsem konečně tu bitvu vyhrála . . . včera mi děvče přirklí . . . Ten darebák kmotr mého bratra odešel s prázdnou.“

„Blahopřeji, blahopřeji!“ zajásal kmotr.

Leonardo, jenž už dávno slychal o její neteři, věnoval tomu pramalou pozornost; sedl si do kouta a jako obvykle začal zívat.

Dona Maria ještě chvíli s holičem rozprávěla a pak neteř zavolala. Když se objevila, Leonardo se na ni podíval a stěží zadržel smích. Neteř dony Marie byla hodně vyvinutá, ale ač pozbyla dětských půvabů, nenabyla ještě dívčí krásy; byla vysoká, hubená, bledá; hlavu měla svěšenou, víčka stále klopile a dívala se úkosem; měla jemné dlouhé paže, ostříhané vlasy jí sahaly jenom na krk, a jelikož chodila nedbale učesána a hlavu klonila stále k zemi, padaly jí čupřiny do čela a do očí jako stínítko. Toho dne měla na sobě fialové kartounové šaty, hodně dlouhé, ale skoro bez krajkového lemu a s hodně těsným pasem; na krku měla uvázaný rudý alcoačský šátek.

Ať se jí kmotr sebevíc vyptával, vyloudil z ní jenom několik nesrozumitelných vět, pronesených chraptivým, zastřeným hlasem. Sotva jí přestali věnovat po-

zornost, zmizela, aniž se na někoho podívala. Když Leonardo viděl, jak odchází, zase se v duchu zasmál.

Celou cestu domů se smál, až se za boky popadal. Kmotr se ptal na příčinu jeho veselosti a chlapec mu odpověděl, že při každém pomýšlení na dívku je mu do smíchu.

„Tak to na ni vzpomínáš často, když se pořád směješ!“

Leonardo si uvědomil, že toto pozorování je opodstatněné.

V následujících dnech se několikrát zmínil o neteři dony Marie, a jakmile mu kmotr oznámil, že vykonají obvyklou návštěvu, bezděky poskočil radostí a na rozdíl od dřívějšíka byl první ustrojen a připraven.

A tak se vydali na cestu a zamířili k svému cíli.

KAPITOLA XIX

Boží hod svatodušní

Toho dne byl Hod boží svatodušní. Jak je všeobecně známo, je to jeden z oblíbených svátků riodejaneirského lidu. I dnes, kdy zanikají jisté, někdy dobré, jindy špatné zvyky, vyvolává tento svátek veliké vzrušení; to, co se děje dnes, se však ani zdaleka nevyrovná tomu, co se dělo v dobách, do nichž jsme uvedli své čtenáře. Slavnost nezačínala v neděli podle kalendáře, nýbrž mnohem dříve, a to asi o devět dní, aby se mohla konat devítidenní pobožnost. První předzvěsti slavnosti byly „folie“. Pisateli těchto Pamětí se v dětství ještě naskytla příležitost tyto „folie“ vidět, ale to byly dávno na ústupu, takže jim jen děti, jako byl on sám, věnovaly pozornost a radovaly se z nich; pokud

se jimi zabývali dospělí, bylo to jen proto, aby nařikali, jak se liší od „folií“ původních. Avšak i to, co bylo dříve posuzováno příznivě, málem by si zasloužilo výtky. Byl to prostě takový zvyk, a nikdo ať nechodí na nějakou stařenu, pamětníci oněch dob, s tím, že to nestálo za nic, neboť se mu do očí vysměje a pronese strašlivou filipiku proti našim dnešním slavnostem.

Přesto však povězme, co to ty tehdejší „folie“ byly, i když to čtenáři asi zhruba vědí. Během devíti dnů, jež předcházely Hod boží svatodušní, nebo možná ještě dříve, vycházela do městských ulic skupinka devíti až jedenáctiletých chlapců, k nepoznání převlečených za pastýře: růžové střevíce, bílé punčochy, krátké kalhoty barvy střevíců, šerpy u pasu, bílá košile se stojatým límečkem, slaměný klobouk se širokou střechou nebo podšitý hedvábím, to všechno ozdobeno girlandami květů a podivuhodnou záplavou mašli s rudými smyčkami. Každý chlapec měl „pastýřský“ nástroj, na nějž hrál — buben s rolničkami, šalmaj a tamburínu. Při pochodu tvořili čtverec, uprostřed něhož kráčel tak zvaný císař boží, doprovázený holičskou kapelou; vpředu a kolem se valil dav řeholníků s rudými korouhvemi a jinými odznaky, kteří prosili o almužnu, zatím co ostatní zpívali a hráli.

Císař, jak jsme řekli, kráčel uprostřed; byl to obyčejně chlapec menší než druzí, v zeleném sametovém kabátku, kalhotkách ze stejné látky téže barvy, hedvábných punčochách, střevíciích na přezky, v cylindru, s ohromným třípytivým znakem Ducha svatého na prsou; ubíral se zvolna a tvářil se slavnostně.

Příznejte se, čtenáři, zda vám to vskutku nepřipadá výstřední, vidět císaře v sametu a hedvábí, jak prochází ulicemi, obklopen skupinou pastýřů za zvuku bubnu s rolničkami a šalmajů. Jakmile se z dálky

ozvala ochraptělá hudba holičů, běželo všechno k oknu, aby vidělo jít kolem „folii“; řeholníci využili příležitosti a chodili od vrat k vratům sbírat almužny.

Zatím co hlouček pochodoval, kapela holičů hrála; když se odmlčela, rozezpívali se pastýři, doprovázející se na své nástroje; jejich písničky byly více méně ve stylu této:

*Milostivý svatý Duch
rád tancuje folii;
chodí tam, kde je dost masa
a kde víno nalijí.*

To byla tedy „folie“, to tedy potkali kmotr a kmoťřenec cestou.

Po této epizodě s „folií“ následovaly další, s nimiž co nevidět čtenáře seznámíme. Nyní se však vraťme k našim hostům.

Dorazili k doně Marii a zastihli ještě všechny u okna, poněvadž „folie“ přešla právě kolem. Dona Maria je přijala jako obvykle vlídně. Sotva Leonardo vkročil dovnitř, vrhl pohled na hostitelčinu neteř; tentokrát, aniž věděl proč, mu nebylo do smíchu; přesto byla dívka stále ošklivá a komická, toho dne ještě víc než jindy. Dona Maria si potrpěla na to, aby chodila pěkně ustrojena. Oblékla jí kratičké bílé šaty, dala jí rudý hedvábný šátek na krk a nadělala jí kudrlinky. Protože jí teprve teď přestaly padat vlasy do očí, můžeme spatřit její tvář, která — upřímně řečeno — byla toho dne ještě komičtější než jindy, i když bylo celkově možno pozorovat, že není tak ošklivá v obličeji, jak se původně zdálo.

Leonardo se na ni zadíval a už mu přítom nebylo do smíchu; pohlédl na ni jednou, dvakrát, třikrát, čtyřikrát, prostě mnohokrát, a stále nemohl uspokojit

svou — jak tomu v duchu říkal — zvědavost, s níž posuzoval onu tvář.

Dívka i nadále setrvala v tvrdošijném, soustředěném mlčení, oči sklopené a bradu na prsou. Bystrému pozorovateli by však neušlo, jak občas rychle pozvedla víčka a šlehla zrakem po Leonardovi.

Dona Maria a kmotr tlachali jako obvykle.

Na odchodu řekla dona Maria kmotrovi, obracejíc se k němu:

„Hele, poslyšte! Dnes se chceme jít na Campo podívat na ohňostroj. Mohli bychom jít spolu, co tomu říkáte?“

„Ano, to bychom mohli,“ odpověděl kmotr. „Chtěl jsem jít sám s chlapcem, ale když vy tam chcete také, půjdeme společně. A děvče vezmete s sebou, že?“

„Ovšemže vezmu. Ona chudinka jakživa ohňostroj neviděla; když byl otec živ, nevytáhla paty z domu...“

Leonardo se bezděky zachvěl radostí; zdálo se mu, že bude mít takto skvělou možnost ukojit svou „zvědavost“. Dívka nehnula ani brvou; tvářila se, jako by se jí to vůbec netykalo.

„Tak jsme dohodnuti,“ dodal kmotr, „večer se tu pro vás stavíme.“

A odešli.

KAPITOLA XX

Ohňostroj na Campu

V určenou hodinu, jak bylo ujednáno, přišli oba, kmotr i kmoťřenec, pro donu Marii a její rodinu; bylo krátce po klekání a ulice se již hemžily početnými

rodinami a skupinkami lidí, kteří se ubírali jednak ke Campu, jednak k Panně Marii, kde se — jak je známo — též oslavovalo božstvo. Leonardo cestou jako by vůbec nevnímal, co se děje kolem; klopýtal a štouchal do kolemjdoucích; v hlavě mu hučela jediná myšlenka, ale kdybyste se ho zeptali, jaká, ani by to možná nedovedl říci. Nakonec tam došli rychleji, než holič předpokládal, poněvadž Leonarda tehdy jako by vítr nesl — tak rychle kráčel a nutil kmotra do chvatné chůze.

Dona Maria byla připravena a čekala je s několika dalšími osobami, které chtěly vzít s sebou; hned se dali na cestu. Tvořili velkou skupinu, doprovázenou menším počtem starých i mladých černošek, otrokyň a služek dony Marie, které nesly koše s jídlem a rohože. Dona Maria přijala kmotrovo rámě a druhé dámy se zavěsily do ostatních pánů. Ze žertu ponoukla dona Maria Leonarda, aby nabídl rámě její neteři; on rád poslechl, ale byl trochu na rozpacích, poněvadž nevěděl, má-li jí nabídnout levé nebo pravé; nakonec se však rozhodl pro levé, takže sám kráčel podél zdi. Nabídl jí tedy rámě, avšak Luisinka (nazývejme ji od teďka jejím jménem), jak se zdálo, nabídce neporozuměla nebo si jí nevsímla. Leonardo se tedy spokojil tím, že kráčel vedle ní.

Tak došli až na Campo, kde už bylo lidí jako much. Tehdy tam ještě nestály stánky, kde by prodávali panenky, losy do „lutrie“, dárky na památku a hráli divadélko, jako dnes; bylo jich jen několik, sloužících jako bufety. Když je přešli, zamířila dona Maria se svým průvodem k císařově sídlu. Luisinka tajila dech uprostřed toho hluku, před tou podívanou, kterou viděla poprvé, neboť — jak správně podotkla dona Maria — za otcova života zřídkakdy nebo vůbec nikdy

nevycházela z domova. Bezděky se někdy zastavila a zadívala se na něco s otevřenými ústy, takže ji Leonardo nejednou musel zatahat za ruku a donutit, aby šla dále.

Pak dospěli k císařově sídlu, jež se v té době rozkládalo bezmála naproti kostelu sv. Anny, na místě, jež dnes zaujímá jedno křídlo kasáren střeleckého pluku. Co je to císařovo sídlo, všichni vědí, a proto je nebudeme popisovat. Na trůně seděl císař, ježž čtenář už viděl, jak se ubírá po ulici mezi svými dvořany. Když ho Luisinka viděla, postavila se na špičky, natáhla krk a dlouho se na něj nehnutě, jako u vytržení dívala. Při pohledu na to zanevřel Leonardo na chlapce, který upoutával Luisinčinu pozornost, a bláznivě zatoužil omádnout o šest sedm let a stát se též císařem božstva.

Na schodech k císařskému sídlu, jako se to děje ještě dnes, se konala dražba; lid, jenž se tam mačkal, bavil se obhroublými vtipy vyvolávače. Naši přátelé se tam chvíli zastavili a potom šli hledat doprostřed Campa místo, kde by se mohli usadit k večeři a k pozorování ohňostroje. Skutečně je našli, ale ne bez jistých nesház, neboť je předešlo mnoho jiných rodin, jež zaujaly nejlepší místa. Velkou část Campa již zalidnily hloučky, jež byly usazeny na rohožích, posílňovaly se, povídaly si a za zvuku kytary zpívaly písničky. Radost bylo procházet se mezi nimi a vyslechnout tady anekdotu, již vykládal nějaký příjemný hodovník, tam zase melodii, zpívanou oním vroucně básnickým tónem, jenž je jednou z našich vzácných jedinečností, a pozorovat onen pohyb a vření, které tam obyčejně vládlo. Byla to (odpusťte mi ten výraz) skutečně *zábavná část zábavy*.

Naši přátelé se sesedli jako ostatní kolem svých rohoží a pustili se do jídla. Leonardo přes nová vzrušení,

jež pocítoval od jisté doby, a hlavně onoho večera, přece jen neztratil chuť k jídlu, zapomněl chvíli i na svou družku a výhradně se staral o krmí. V nejlepším byli vyrušeni třeskem rakety, jež vylétla do výše; byl to začátek ohňostroje. Luisinka sebou trhla, zvedla hlavu a po prvé se ozval její hlas, když uchváčena tím, jak prskají rakety, ozářující celé Campo, zvolala: „Hele, hele, hele!...“

Někteří lidé kolem se dali do smíchu; Leonarda tento posměch rozzlobil, neboť jej shledával nemístným. Nastěstí byla Luisinka do té míry unesena, že tomu nevěnovala pozornost, a dokud vylétávaly rakety, upírala oči jen k obloze.

Po raketách následoval, jak čtenáři vědí, ohňostroj. V té chvíli se dívčino nadšení proměnilo ve vytržení; zaníceně tleskala, natahovala krk nad hlavy davu a nejraději by o dvě tři stopy vyrostla, aby všechno jaksepatří viděla. Mimoděk se přiblížila k Leonardovi, opřela se mu rukama o rameno, aby vydržela déle stát na špičkách, pořád mu něco říkala a svěřovala se mu se svým údivem. Radost je nakonec důvěrně sblížila. Když se pak nad jejich hlavami objevila „mléčná dráha“, byl její úžas tak mocný, že chtějíc se opřít o Leonardova ramena, div že ho neobjala kolem pasu. Leonardo se zachvěl a prosil nebesa, aby scéna trvala věčně; když se otočil, spatřil za sebou dívčí hlavu, ozářenou bledým jasným planoucím ohňostrojem, a i on byl nadšen; zdálo se mu, že jakživ neviděl hezcí obličej, a sám sobě se divil, jak se jí kdy mohl smát a shledávat ji ošklivou.

Když ohňostroj skončil, všechno se dalo do pohybu, byly sesbírány rohože a lid se rozptýlil. I dona Maria a její doprovod se daly na zpáteční cestu, a to v stejném složení, v jakém přišli. Tentokrát se však Luisinka

a Leonardo nespokojili jenom s tím, že by šli zavěšeni, jak chtěl Leonardo při cestě tam, — pokročili dále a důvěrně a nevinně se drželi za ruce. (Zda toto nevinně platí o Leonardovi, nevíme.) Celou cestu si povídali, jako by to byli dva staří známí, dva kamarádi z dětství, a byli tak zabráněni v hovor, že přešli dům dony Marie; byli už hodně daleko, když je dona Maria zavolala, aby se vrátili. Rozloučení bylo radostné pro všechny a přesmutné pro ty dva. Avšak kmotr jako vždy při loučení slíbil, že zase přijdou, a to bylo tak trochu útěchou, hlavně Leonardovi, který si to všechno, co se právě stalo, nejvíce bral k srdci.

KAPITOLA XXI

Mrzutosti

Domníváme se, že z toho, co jsme vypravovali, pochopili všichni čtenáři, že nadešla chvíle, kdy Leonardo musel splatit daň, které nikdo na světě neunikne a jež je pro někoho snadná, lehká a pro jiného těžká, tvrdá; chlapec se zamiloval. Zbytečně říkat do koho.

Jak se stalo, že neteř dony Marie, která se mu zpočátku zdála tak komická a ošklivá, že se až válel smíchy, vznítla jeho lásku, je tajemství chlapcova srdce, do kterého nemůžeme proniknout; hlavně však, že se zamiloval, a to nám stačí. Je záhodno připomenout, že z otcova štěstí dá se usuzovat na synovo, takže Leonardo jistě v lásce nadějí na velké štěstí neměl. A skutečně; po ohňostroji v Campu, kde šlo všechno jako po másle, se mu začala lepit smůla na paty. Jakmile pohaslo Luisinčino nadšení, vzburčené dojmy oné ohňostrojové noci, jež ji vyburcovala z netečnosti,

byla znova taková jako dříve. A při první návštěvě, kterou po oněch událostech holič a Leonardo u dony Marie vykonali, jako by na všechno zapomněla, ani se na ně nepodívala, hlavu měla stále svěšenu a oči sklopeny k zemi.

Nu, pro toho, kdo si jako Leonardo po oné šťastné noci stavěl velkolepé zámky, o nichž sníme v blažených dnech první lásky, to bylo jako studená sprcha; když viděl, jak s ním dívka jedná, div nenatahoval moldánky; ovládl se jenom z obavy, že by nemohl svůj nářek ničím ospravedlnit. Po prvním záchvatu následoval okamžik kličdu, a potom mu v nitru vyšlehl plamen vzteku; nejráději by byl přistoupil k dívce, odtrhl jí bradu od prsou a nadal jí bláznů a šered. Nakonec si to však rozmyslel a zašeptal si: „Čerta mi na tom záleží!“ což mělo znít jako opovržení, ale vyjadřovalo jenom hněv.

K prvnímu shledání od onoho ohňostroje přistoupilo mnoho dalších, kdy všechno plynulo jako dříve.

Jednoho dne vtiskla však nová událost dosavadnímu dění jiný odstín a rytmus; kmotr a kmotrénec se u dony Marie setkali s osobou, kterou dosud nikdy neviděli. Byl to jeden známý dony Marie, jenž se nedávno vrátil z cesty po Bahii. Představte si, čtenáři, asi pětaticetiletého človíčka, narozeného v květnu, hubeného, nosatého, s bystrýma, pronikavýma očkami, v krátkých kalhotách a černých punčochách, ve střevících na přezku, v pláštiku a dvourohém klobouku, a stane před vámi nový příchozí — pan José Manuel. Pokud jde o povahu, jestliže fyzické rysy neklamou, stačilo se podívat panu José Manuelovi do tváře, aby mu člověk hned přisoudil čelné místo v rodině prvotřídních ničemů. A kdo tak učinil, trefil do černého; ten člověk byl na chlup tím, nač vypadal. Měl-li

nějakou ctnost, bylo jí to, že jeho zevnějšek neklamal.

Jednou z jeho vlastností — vlastností, která je bohužel příznačná pro onu dobu a dodnes jasně vyznačuje občana Rio de Janeiro — byla pomlouvačnost. José Manuel byl živá kronika, ale kronika omezující se na skandály, a to nejen všech jeho přátel a známých a jejich rodin, nýbrž i přátel a známých jeho přátel a známých a jejich rodin. Pod nejmalichernější záminkou se ujímal slova a pronášel dvouhodinové proslovy o životě pana X či paní Y.

O něčem se například hovořilo a padlo jméno dony Franciscy Britesové.

„Donu Franciscu Britesovou jsem znal jako své boty,“ skočil mu okamžitě do řeči neúnavný řečník; „byla to žena Joãa Briteše, nemanželského syna kapitána Sanchese. Když byla provdaná, říkalo se o ní všelicos, a to jen kvůli Pedru d'Aguiarovi, jenž měl špatnou pověst, zvláště proto, že si smočil v spleť historie s podvrženou závětí, kterou připisovali Lourençovi da Cunha. Ten — jen co je pravda — byl toho úplně schopen, poněvadž v něm nebylo dobré žily. To on unesl z domova dceru dony Ursuly, co byla milenkou Francisca Borgese, kterému pak dala košem, a šla za Pedrem Antunesem, u něhož zřejmě neměla na růžích ustláno. Ale co mohla čekat jiného; člověk který vyvedl něco takového svým třem dcerám, byl by utopil druhého na lžici vody. On dokonce vyhnal ubohé dívky, když jim předtím natřel páteř. Jedna z nich však udělala štěstí — ujal se jí jeden lodní kapitán, zato však ostatní chudinky...“

„Proč chudinky,“ namítl třeba jeden z přítomných, „vždyť se dostaly pod čepec...“

„No ano,“ opáčil klevetník, nabíraje dechu, „ale jak? Jeden manžel byl pořád namol, druhý zase

mastil karty tak, že mu kapsa seschla. Znal jsem je oba jako svůj kabát . . .“

A takto pokračoval, hluboko pronikaje do rodokmenu manželů. U toho vydržel celé hodiny.

Od prvního dne, kdy se setkali s José Manuelem u dony Marie, nebyli s ním kmotr a kmotřenec v dobré vůli; toto nepřátelství sílilo den ode dne, zvláště z Leonardovy strany. A chlapce city nezklamaly, instinkt ho varoval, že má v něm soka. José Manuel se přehnaně dvořil doně Marii a obletoval i Luisinku, takže bylo nabíledni, že má něco za lubem. Posléze se věc vysvětlila. Dona Maria byla, jak jsme řekli, bohatá a stará; jediným jejím dědicem byla její neteř; kdyby stařena odešla z tohoto světa, byla by Luisinka zapopřena a pro své mládí a prostotu by padla jako ulitá pro kdejakého prostopášníka, který by byl volný, jako třeba José Manuel. Ten tedy skládal poklony stařeně, ale měl spadeno na neteř. Když se to dozvěděl Leonardo, jemuž ty věci objasnil vykutálený holič, byl vztekklý jako drak a nejmírumilovnější myšlenkou, která ho napadla, bylo přijít na návštěvu k doně Marii s kmotrovou vzorně nabroušenou břitvou a při první vhodné příležitosti podříznout José Manuelovi chrťán. Musel se však držet zkrátka a vzít si k srdci napomenutí svého kmotra, jenž chápal jeho city a schvaloval je.

KAPITOLA XXII

Spojenectví

Jestliže si Leonardo, jak jsme právě viděli, rval vlasy nad nepříjemným objevením se i záměry José Manuela, kmotrovi to vrtalo mozkiem neméně; sledo-

val kmotřencovo dospívání, a jelikož se jednou provždy zhroutil velkorysý plán s Coimbrou, pokládal neteř dony Marie za skvělý prostředek k tomu, aby měl chlapec zajištěn snadný život. Uvědomoval si však, že by se dona Maria mohla plným právem (kdyby vše zůstalo při starém) v rozhodné chvíli zdráhat dát neteř chlapi, který ničím není a jemuž tedy nekyne žádná budoucnost. Z tohoto důvodu mnohokrát naléhal na kmotřence, aby se na tváři nějakého nenáročného zákazníka pokusil osvojit si lazebnické řemeslo; on si však vzal do hlavy, že ne a ne. Kmotra, jež se několikrát objevila u holiče, ustavičně připomínala svůj dávný záměr, aby chlapec vstoupil do Sv. početí. Když o tom jednou mluvila před ním, vzala si ho do parády; chlapi se totiž zalíbili povalečský život a ani za nic se s ním nechtěl rozloučit. A jestliže byl takový i dříve, nyní, po posledních událostech, kdy ho trápila láska a žárlivost, nechtěl o nějaké práci ani slyšet; byl toho nározu, že hlavní, co má na práci, je zbavit se soka, který mu vzal vítr z plachet.

Nejhorší na tom všem bylo, že José Manuel zřejmě dělal pokroky. Jelikož byl všemi mastmi mazaný, obratně se vtíral v přízeň dony Marie a všemožnými pozornostmi se snažil dobře se u ní zapsat. Kmotr se nad tím zamyslel a jednoho dne ho napadlo, že musí kmotru upozornit na to, co se děje, a vzbudit její zájem o tuto záležitost; kdyby chtěla, lépe než kdo jiný by se mohl utkat s José Manuelem a vyřadit ho z boje; říkalo se o ní, že takové věci má v malíčku. Skutečně poslal pro kmotru a všechno jí vyložil.

„Tak?“ odpověděla ona, když vyslechla jeho líčení. „Takhle to tedy je? Tak to je pěkný ptáček! Já mu ale ukážu, co jsem zač. Ještě dnes zajdu k doně Marii.“ José Manuel ani netušil, jaká se naň chystá bouře.

Už dávno cítil, že je Leonardovi a jeho kmotru trnem v oku a že mají dokonce tajné záměry s Luisinkou, ale ani ve snu ho nenapadlo, že by se s nimi mohl chytit do křížku. Brzy se měl však přesvědčit, že se přepočítal.

Kmotra zašla podle svého slibu k doně Marii, a sotva shledala, že se José Manuel nápadně snaží udělat si u ní dobré očko, občas si tiše, aby to slyšela jen dona Marie, tropila z něho blázný.

Když například José Manuel dovyprávěl nějakou svou pikantní historku o tom či onom člověku, zabručela kmotra:

„Ten jí má ale proříznutou! Fuj . . .“

Těmito i jinými poznámkami upozorňovala nenápadně na povahu José Manuela.

José Manuel nejenom klevětil, ale i lhal, až se mu od pusy prášilo. Dona Maria, jež sbírala klepy, se dala snadno chytit na vějičku; brala za bernou minci vše, co jí nabulíkoval. Jednou z jeho nejobvyklejších povídaček byla ta, kterou nazýval „Ztroskotáním hrnců“. Příhodila se mu na poslední cestě do Bahie a líčil jí takto:

„Už jsme skoro přijížděli do kotviště; po boku mé lodi se plavil obrovský člun naložený jenom hrnci. Najednou se rozpoutala bouře, která jako by měla zničit celý svět; vanul vítr tak prudký, že i v temnotě bylo z moře vidět, jak ve vzduchu tančí tašky, vytrhané ze střech v horní části města. Když se už posléze zdálo, že se živly uklidňují a počasí vyjasňuje, vzdmula se ve směru obou lodí tak prudká vlna, že se srazily. Jelikož toho už hodně zkusily v právě přečkané bouři, nevydržely to a rozsypaly se. Loď vyvrhla veškerý náklad i cestující, a člun celý náklad hrnců. Těch bylo tolik, že jimi bylo moře poseto jako kvítím. Námořníci

a druží cestující se snažili chytit prken, beden a jiných předmětů, aby se zachránili; smrti jsem unikl však jedině já díky tomu, že jsem dostal šťastný nápad: z vraku lodi, na němž jsem uvízl, skočil jsem do hrnce plovoucího nejbližze odtud. Pod mou vahou se hrnec naplnil vodou, potopil a zmizel mi pod nohama; já jsem ale tušil, co se asi stane, a okamžitě jsem přeskočil na druhý hrnec. S ním i se všemi dalšími to dopadlo stejně, ale já jsem takto pokračoval a silou vln, která je hnala k pobřeží, jsem skákal s nádoby na nádobu, až jsem bez nehody dorazil na pevninu!“

Historek, jako je tato, vyprávěl José Manuel habaděj.

I této jeho vlastnosti použila kmotra k tomu, aby se o něho před donou Marií otřela, ovšem vždy potajmu.

Brzy uvidíme, čeho dosáhl kmotr a Leonardo spojeinctvím s kmotrou proti Luisinčině druhému nápadníkovi.

KAPITOLA XXIII

Vyznání

Zatím co kmotra kula svůj útočný plán proti José Manuelovi, užíral se Leonardo žárlivostí a hněvem, věšel hlavu a nedal se utiшит, dokonce ani kmotrovým a kmotřiným utěšováním, že to všechno dobře dopadne. Ubohý chlapec měl stále před očima sokovu odpornou postavu, haticí mu všechny plány a mařící všechny jeho naděje. V hodinách klidu si někdy v duchu stavěl skvostné vzdušné zámky — zámky sice větrné, ale jemu chvílemi připadající nejodolnější na světě. Náhle kde se vzal, tu se vzal, vynořil se před ním strašlivý José Manuel s nadulými tvářemi a foukal do

té stavby, že se zhroutila, než bys řekl popel, jako domeček z karet.

Pozoruhodné však je, že o tom Luisinka, příčina tolikerých muk, neměla tušení; všechno jí bylo i nadále úplně jedno. Leonardo po dlouhém přemítání usoudil, že to je jedna z hlavních nevýhod jeho postavení; i kdyby se totiž kmotrovi a kmotře nakrásně podařilo rozdrtit José Manuela a znemožnit mu účast v dalším boji, kdo může zaručit, že Luisinka spadne Leonardovi do klína? Nebylo by třeba vést ještě další tažení proti její lhostejnosti? Takto došel k závěru, že je zapotřebí zahájit palbu i tímto směrem; a jelikož mu to připadalo svrchovaně důležité, nechtěl svěřit útok nikomu ze svých spojenců a rozhodl se podniknout jej sám. Musel ho začít — jak už ví nazpaměť většina čtenářů, nepochybně kovaná v těchto věcech — formálním vyznáním.

Jenže v lásce, tak jako ve všem, je každý začátek těžký. Kdykoliv si ubohý chlapec uvědomil, co ho čeká, dělaly se mu mžitky před očima a zpotil se jako myš. Mnoho týdnů si chystal a přemítal, co v rozhodné chvíli Luisince řekne. Napadly ho tisíce jiskřivých myšlenek, ale ledva si umínil, že jí poví to či ono, už se mu ani to, ani ono nezamlouvalo. Několikrát se mu naskytla příhodná možnost úkolu dostát, když se octl o samotě s Luisinkou, ale v takových chvílích se mu podlamovala kolena, takže se nemohl zvednout z místa a marně se snažil vzchopit; hrdlo se mu svíralo tak, že se nezmohl ani na slovo. Teprve po mnoha bojích se sebou samým přestal skládat ruce v klín a rozhodl se, že překoná strach a řekne jí první věc, kterou mu slina na jazyk přinese.

Luisinka stála v okenním výklenku a dívala se žaluziemi na ulici; rozechvělý Leonardo se přikradl a ne-

hybně jako socha se zastavil za dívkou, jež byla tak upoutána tím, co se dělo venku, že se nedala ničím vyrušit. Dlouho tam takto stál a byl na vahách, zda k ní má promlouvat vstoje, nebo vkleče. Potom pohnul rukou, jako by se chtěl dotknout Luisinčina ramena, ale chvatně strhl paži zpět. Připadlo mu, že se to nehodí; rozhodl se pak zatahat ji spíše za šaty a už zvedal ruku, ale pak si i to rozmyslel. Během toho všeho se ubohému chlapci lil pot z čela. Nakonec mu z té bryndy pomohla náhoda.

Jakmile uslyšel kroky na chodbě, domyslel si, že se někdo blíží, a poněvadž se zhroutil, že by ho mohl někdo přistihnout v tomto postavení, s přítlumeným povzdechem prudce ustoupil. Přitom se Luisinka otočila, a když ho spatřila před sebou, ucouvla a přitiskla se k žaluzii. I ona by si byla povzdechla, ale ten povzdech jí uvízl v hrdle, a tak se jenom ušklíbala.

Nikdo však do pokoje nevešel a kroky se vzdálily. Oba stáli chvíli tváří v tvář, až Leonardo s největším vypětím promluvil do ticha hlasem tak rozechvělým a mdlým, jak jen si možno představit.

„Víte . . . slečno . . . víte vy co?“ zeptal se ochable.

A na jeho tváři se objevil nucený, bledý, hloupý úsměv.

Luisinka neodpověděla. On opakoval týmž tónem:

„Tak . . . slečno . . . víte to . . . nebo nevíte?“

A znovu se uculil jako prve. Luisinka ani necekla.

„Vy to, slečno, dobře víte . . . jenomže to nechcete říct . . .“

Ticho jako v kostele.

„Kdybyste se, slečno, nezlobila . . . řekl bych . . .“
Pořád ticho.

„Dobrá . . . já to tedy přece jen řeknu . . . ale nebudete se, slečno, na mne zlobit?“

Na Luisince bylo vidět, že je jako na jehlách.

„Tak já vám to řeknu . . . vy, slečno, nevíte . . . já . . .
já . . . já vás mám . . . moc rád.“

Luisinka zrudla jako višně; udělala půlobrat vpravo, obrátila se zády k Leonardovi a odběhla chodbou. Bylo už na čase, neboť se někdo blížil.

Leonardo se díval, jak odchází; zůstal trochu vyjevený z její odpovědi, ale nebyl tak úplně nespokojen; jeho mileneckému pohledu neušlo, že to, co se právě stalo, nebylo Luisince tak docela proti mysli.

Když zmizela, spadl chlapci kámen ze srdce; musel si sednout, poněvadž byl zmořen, jako by byl právě svedl zápas s obrem.

Čtenáři si jistě vzpomenou, že náš starý známý, jež jsme na čas pustili z hlavy, Leonardo-Měďák, padl do milostných nástrah kmotřina děvčete a svatě, počestně a v míru s ním žil. Nu a toto svatě, počestné žití vydalo v náležitě době své plody. Chiquinha (tak se ta kmotřina dívka jmenovala) byla v naději a brzy měla porodit. Jak čtenáři vidí, rod Leonardů jen tak hned nevymře. Leonardo-Měďák byl stále tak něžný, jak jsme ho poznali dříve, a když teď viděl, že přijde na svět plod jeho poslední lásky, vzplanul jeho obvykle tak prudký plamen ještě silněji; ubohý muž hořel skrz naskrz a ke své družce se něhou jen rozplýval.

Konečně nadešel den, kdy měl spatřit světlo světa vytoužený plod. Za svítání se projevily první příznaky. Leonardovým přičiněním bylo hned všechno vzhůru nohama; on sám chodil bezradně a jako omámen sem a tam a předstíral, že dělá tisíc věcí najednou, ale ve skutečnosti na nic ani nesáhl. Dal zavolat kmotru, ta hned přiběhla a začalo se s přípravami. Snad někteří čtenáři vědí, co nekonečných příprav se tehdy při takových příležitostech vykonávalo. První, co Leonardo-Měďák obstaral, bylo devět úderů velkého zvonu katedrály. To se dělávalo jen tehdy, byla-li rodička mezi životem a smrtí, ale on pamatoval na všechno. Poté si vyžádal od sousedky svěcenou haluzku, neboť z trestuhodné nedbalosti neměli nic takového doma; kmotra přinesla pár škapulířů s obrázkem Panny Marie Karmelské, které se těšily velké vážností pro svou zázračnou moc, a pověsila je Chiquinhě na krk. Svěcenou slámu položili k čelu postele; v pokoji narychlo

postavili domácí oltář s ubrusem, vázou, v níž byla routa, a soškou Panny Marie Neposkvrněného početí z majoliky, ověšenou zlatými stužkami. Chiquinha, pamatující na všechna stanovená pravidla, uvázala si na hlavu bílý šátek, vlezla pod prostěradlo a začala se modlit k svému patronu. Kmotra se usadila k posteli na stoličku a též louskala velký růženec; přitom pokoukala po Chiquinhě a každou chvíli se zarazila, aby mohla udělit rozkazy Leonardo-Měďákovi a odpovědět na dotazy z vedlejší místnosti.

Když bylo všechno hotovo a Leonardo-Měďák viděl, že zbývá jediné „čekat na přírodu“, jak říkala kmotra, udělal si pohodlí, totiž sundal si kalhoty a vestu a zůstal ve spodkách a pantoflích; podle starého zvyku si uvázal kolem hlavy červený šátek a jal se procházet sem a tam po pokoji, tváře se přitom tak, že ho bylo člověku líto; vypadalo to, že porodní bolesti má on, a nikoliv Chiquinha. Každou chvíli se zastavil u zavřených dveří do ložnice, zvědavě a bázlivě se podíval dovnitř, zavrtěl hlavou a bručel si:

„To není pro mne... tyhle věci já prostě nesnáším... Vždyť se třesu, jako bych měl родit já...“

A skutečně, při každém silnějším vzdechu, jenž se ozval z ložnice, se muž chvěl a střídal všechny barvy.

V ložnici povzbuzovala kmotra trpitelku asi těmito slovy:

„Nebuď jako malé dítě, holka... to je krámů... Vždyť je to jako smítka v oku. Než bys řekla švec, bude už po všem. Mně ty věci jdou od ruky. Pravda, bude to tvoje první dítě, a proto je v tobě malá dušička, ale nemusíš klesat na mysl; je třeba též vyjít vstříc přírodě. ‚Pomoz si a bude ti pomozeno!‘ Tak to řekl Ježíš Kristus.“

Rodička však umírala strachy; kmotřino povzbuzo-

vání jí ani nehnulo. Zatím čas plynul a ubožačka trpěla; kmotra jí už několikrát přendala škapulíře na prsou, naklonila víc nad postel svícenou větěvku, ale pořád nic. Leonardo-Měďák byl jako na trní; občas přistupoval ke dveřím do ložnice a skleslým hlasem se ptal:

„Tak co?“

„Kmotře!“ okřikla ho kmotra, „už jsem vám říkala, že není dobře, když žena v tomhle stavu slyší mužský hlas; dejte si pusku na petlici a čekejte!“

Čas se vlekl dál; kmotra vyšla z ložnice zapálit novou svícenou svíčku Panně Marii a po krátké modlitbě se vrátila na své místo. Z kapsy u sukně vytáhla pak dlouhou modrou stuhu a obtočila ji Chiquinhě kolem pasu, vzyvající přitom Panenku Marii. Potom řekla s vítězoslavným pohledem:

„No a teď uvidíme! To zpoždění se mi už nelíbí... Ale ty sis tím sama vinna; pořád ti říkám, že musíš vycházet vstříc přírodě.“

Uběhl ještě nějaký čas, když tu z čista jasna křikla kmotra z ložnice:

„Kmotře, podejte sem láhev...“

Leonardo-Měďák hbitě poslechl. Uvnitř ložnice bylo pak slyšet zvuk, jako když lidská ústa do něčeho foukají. To Chiquinha na kmotřin příkaz foukala, že únavou div nepukla, do láhve, pro kterou kmotra poslala.

„Silně, holka, z plných plic, a uvidíš, že Panenka Maria své věřící neopouští. Hlavu vzhůru, hlavu vzhůru, tohleto potká člověka nanejvýš jednou do roka. Od té doby, co naše matka Eva snědla to zatracené jablko, je to náš úděl. ‚Velice rozmnožím bolesti tvé a počínání tvé, s bolestí roditi budeš děti,‘ jsou slova Ježíše Krista.“

Jak vidno, znala kmotra Písmo svaté od a až do zet.

Leonardu-Měďákovi se podlamovala kolena, takže se už ani procházet nemohl; sedl si tedy do kouta a zacpával si uši.

„Foukej, holka,“ pokračovala ve vedlejší místnosti kmotra, „foukej při Panence Marii, foukej při svatém Janu Křtiteli, foukej při apoštolech Petru a Pavlovi, foukej při kůrech andělských, při všech svatých z ráje, foukej při Otci, Synu a Duchu svatém.“

Posléze se rozhostilo ticho, jež bylo přerušeno dětským vrněním.

„Tak to nejhorší je za námi,“ zvolala kmotra. „Však jsem říkala, že je to jako smítka v oku . . . Tak, pane kmotře, a teď sem pojdte, teď je řada na vás, pojdte se podívat na svou holčičku . . .“

„Holka je to!“ vykřikl Leonardo-Měďák, jenž byl celý bez sebe; „to je dobré znamení, poněvadž to první dítě byl kluk a to jsem zplakal nad výdělkem.“

Domem se pak linula příjemná vůně levandule; kmotra vešla do pokoje a sfoukla svíčky, zapálené k počtě Panně Marii; pak šla rozvázat stuhu u Chi-quinhina pasu a strhla jí s krku škapulíře.

Novorozeně v plenkách, povijanu a čepičce a u pasu se spoustou amuletů proti určnutí putovalo z Chi-quinhiných rukou do rukou Leonarda-Měďáka, jenž plesal štěstím; bylo to hezké dítěátko, mírné a usměvavé, tedy pravý opak svého bratra, našeho přítele Leonarda.

Leonardo-Měďák se okamžitě běžel podívat do kalendáře, aby viděl, jaké má dát holce jméno; to se mu však nelíbilo, a tak se dostal hned do křížku s Chi-quinhou kvůli tomu, jak ji mají pokřtít.

Toho využila kmotra, aby zařídila, co bylo ještě třeba, oblékla si mantilu a odešla za jinými záležitostmi.

KAPITOLA II

Úklady

Takových scén, jako je tato právě vylíčená, zažila kmotra denně spoustu, poněvadž byla jednou z nevyhledávanějších porodních babiček v městě; slynela jako skvělá odbornice a byla žádána i v nejvážnějších případech; se svými zázračnými škapulíři, svčenou větévkou, modrou stužkou, lahví, do níž se mělo foukat, a vyzváním celých legií svatých, serafínů a andělů se dostala i z největší bryndy. A nikoho at nenapadne dávat jí rady, neboť by jich stejně neposlechla, ani kdyby se do toho náhodou pletl dvorní lékař. Jí stačil jediný pohled na ženu „v naději“, aby hned vysypala z rukávu pohlaví i velikost očekávaného dítěte a s podivuhodnou přesností i den i hodinu, kdy měl ten šťastný okamžik nastat. Někdy z jistých příznaků, v kterých se vyznala jen ona, dovedla dokonce uhodnout, jakou bude mít bytost, která měla přijít na svět, povahu a sklony. Byl to, jak vidět, život plný práce a velkých starostí; přesto však byla kmotra i mimo ně i jinak činná, a ač jí povinnosti plynoucí z jejího zaměstnání a návštěvy kostela zabíraly spoustu času, vždycky jí vybyla nějaká ta chvilka i k jiným věcem. Tak například, jak jsme řekli, vzala věc lásky Leonarda a Luisinky za svou a přísahala, že José Manuela, nového kandidáta, vyřadí z kandidátní listiny.

Ve svém volném čase se tedy začala zabývat touto vážnou věcí a ustavičně kula proti kmotřencovu soku tajné pikle. Poněvadž se důvěrně znala s donou Marií a požívala její důvěry, nedala si ujít jedinou možnost, kdy ho mohla očernit; to bylo tím lehčí, že on sám dával k tomu stále příležitost a dona Maria si vzhle-

dem k svému sudičství a vychytralosti ráda každou klevetu vyslechla. Poslyšme, jakou věc si proti sokovi vymyslela.

Všichni u nás ve městě vědí, kde stojí Kamenná kaple; možná že však není všem známo, k čemu kdysi sloužila. Byla snad v této kapli socha nějakého světce a zbožný lid se tam chodil modlit? Ano, bylo to tak. Proč se to však neděje dnes, proč se dnes uchovává toto místo jen jako nějaká kamenná strážní budka, bez jediného obrazu a noční lampičky, kolem níž chodí všichni bezbožně a u které nesmekají ani nepoklekají? Zvyk zanikl z téhož důvodu, z jakého zaniklo mnoho dobrých věcí oněch dobrých časů; všechny lidi začalo nudit, že jsou dobré, a skoncovali s nimi. Pokud jde o policii, ta měla hodně důvodů k tomu, aby kaple přestala být tím, čím byla dříve.

Čtenář, který bezpochyby dobře ví, jak byli naši rodiče věřící, zbožní a bohobojní, bude proto možná udiven, dozví-li se, že se o zrušení kaple zasadila policie. Je tomu opravdu tak, a kdyby byl naživu náš přítel Vidigal, o němž jsme už měli příležitost mluvit v několika předchozích kapitolách, mohl by povídat, kolik výrostků přistihl in flagranti přímo v kapli, klečících, zkroušených, zbožných.

Když se ubírala kolem křížová cesta a v kapli hořela lampička, dobrý otec rodiny, jež bydlela v sousedství, přehodil si plášť přes ramena a svolal všechny lidi z domu, syny, dcery, otrocky i služebné, aby se šli pomodlit a poklekli mezi lidem u oltáře. Avšak stalo-li se, že ten neopatrný věřící pustil z očí nejstarší dceru, jež klečela trochu vzadu, a pohřížen v modlitby neměl se na pozoru, vrátil se pak někdy domů se ztenčenou rodinou; dcera totiž využila příležitosti a potají utekla s věřícím, jenž klečel poblíž, zahalen do svého pláštíku,

a kterého ještě před pár minutami všichni viděli vroucně se oddávat modlitbám k Bohu.

Takto byl proveden plán zosnovaný večer předchozího dne při klekání skrze škvíry žaluzie. Jindy se zase všichni přítomní oddávali pobožnostem a rytmicky zpívaná litanie jim drásala srdce, když tu se ozval ječivý, bolestný křik, jenž přerušil chvalozpěv; všichni běželi na místo, odkud vycházel, a našli na zemi muže s jednou či dvěma bodnými ranami.

Stranou ponecháváme nevinný posměch, kterému každou chvíli vystavovali výrostci zbožné věřící. Proto jsme říkali, že důvod k potlačení těch zbožných zvyklostí v kapli měla mimo jiné i policie.

V době, kdy se odehrávaly popsané scény, byla kaple ještě v plném lesku. Jeden nebo dva dny po narození druhého dítěte Leonarda-Měďáka se roznesla městem zpráva o ohromném skandálu, k němuž na onom klasickém místě skandálu došlo: jedna dívka, žijící se svou starou, bohatou a pobožnou matkou, se s ní šla pomodlit do kaple, a když přecházela kolem křížová cesta, utekla a odnesla s sebou plnou punčochu zlatáků. Hodně se o tom mluvilo, ne že by to bylo překvapení, nýbrž z toho důvodu, že v tom bylo něco tajemného; nikdo totiž nevěděl, s kým ta dívka upláchla.

Dona Maria jako všichni lačnila po vyjasnění případu, když tu k ní přišla na návštěvu kmotra.

Dona Maria byla uvelebena na lavičce, měla před sebou ohromnou válcovitou podušku s krajkami o šesti až sedmi tuctech paliček a velice si dávala na práci záležet. Vedle ní seděla na rohoži, obklopena skupinou černošek, jejich služek, Luisinka, která také šila krajky.

Když kmotra vešla dovnitř, nechala paní domu okamžitě podušku poduškou, zvedla si s nosu na čelo brýle se stříbrnou obroučkou, s nimiž pracovala, a hned se

rozhovořila o případu, který jí tak ležel v hlavě. Kmotra jí naznačila, aby dala odvést Luisinku a další děti, a hovor se volně rozproudil.

„Tak co říkáte, paní, tomu, co potkalo tu ubohou stařenu? S takovou něhou tu dívku vychovávala, a nakonec se jí takhle odvděčila! . . . To za mých časů nebylo!“

„Co vám mám povídat, paní,“ odpověděla kmotra, „stalo se to před našima očima. Chvilí předtím přišla s matkou a obě poklekly vedle mne . . .“

„Vedle vás? Tak vy jste u toho byla?“

„Byla . . . ale raději, kdybych nebyla . . .“

„Ale copak k čertu nikdo neví,“ dodala dona Maria, „který zlotřilec to s ní uprchl . . .“

Kmotra ji přerušila potutelným smíchem.

„Kdekoho jsem se ptala, ale nikde se mi nedostalo odpovědi.“

„Pak byli tedy všichni slepí.“

„Jak to?“

„Slepá jsem však nebyla já, ale u sta hříchů, raději jsem měla být . . .“

„Tak vy jste to viděla a víte, kdo to byl?“ zeptala se dona Maria, vrtící se rozkoší na své lavičce. Pomýšlení, že se dopídí něčeho, co nikdo neví, naplňovalo ji uspokojením.

„Tak kdo to byl, ven s tím; chci vědět, kdo unesl tu dívku a uloupil ty peníze . . .“

„Řeknu vám to jen tehdy,“ odpověděla kmotra po chvílce váhání, „slíbíte-li mi, že si to necháte pro sebe, poněvadž je to velmi vážná věc.“

„No přece já . . . Já jsem jako hrob.“

Ačkoliv byly samy, naklonila se kmotra k doně Marii a řekla jí co možná nejtíšeji:

„Byl to náš veliký přítel — José Manuel . . . Pěkný ptáček!“

„Co říkáte, kmotro?“

„Viděla jsem to na vlastní oči — na vlastní oči, jako že budu v zemi hnít . . . Vždyť ti dva byli vedle mne . . .“

Dona Maria byla tak ohromena, že se chvíli nezmohla ani na slovo.

KAPITOLA III

Porážka

Poslední kmotřina slova působila na donu Marii jako blesk; stařena se vrtěla na lavičce a bylo na ní vidět, jak je hluboce zklamána.

„No tohle, kmotro,“ zvolala, když pominula první vlna vrušení, „to by nikoho ani nenapadlo . . . proto se já držím staré zásady nevěřit nikomu, kdo nosí kalhoty . . . Fuj . . . ještě teď jsem z toho celá pryč.“

Když kmotra viděla, v jakém je dona Maria rozpoložení, využila toho co nejlépe k svým záměrům a odpověděla:

„Co se dalo čekat od takového člověka? . . . Od člověka, který co slovo, to lež! . . . Který má jazyk jak Lucifer! . . . Kdo by čekal něco jiného, sám by se vrhal do záhuby.“

„Pravda, paní, jakživa jsem neviděla většího lháře a klevetníka . . .“

Dona Maria dosud nikdy u José Manuela tyto vlastnosti nepozorovala; teprve nyní je odhalila v jejich výrazné podobě.

„Kdybych byla dívčina příbuzná, podala bych proti němu takovou žalobu, že by koukal . . . Proto on se tu tak dlouho neukázal . . . Měl plné ruce práce s těmi svými všivárnami.“

Sotva to dona Maria dořekla, ozvalo se zaklepání

na dveře a hlas José Manuela, jenž prosil, aby ho vpustili dovnitř.

„Tady je . . . ale o tom ani muk . . . nechci, aby vyšlo najevo, že jsem to prozradila já,“ řekla kmotra spěšně.

„Na mne se můžete spolehnout!“ ujistila ji dona Maria.

Když tam José Manuel vešel, dona Maria, která neměla hrát divadlo, přijala ho chladně. Zato kmotra jej pozdravila srdečně:

„Pěkně vítáme! Čemupak vděčíme za tu čest?“

„Byl jsem moc zaneprázdněn různými přípravami . . .“

„Přípravami . . .“ opakovala dona Maria, významně mrkajíc na kmotru.

José Manuel, jenž neměl o ničem ani potuchy, vyvaloval oči nechápaje, co to má znamenat; nedal si však ujit příležitost, kdy si mohl podle svého zvyku zalhat.

„Ano, přípravami,“ dodal, „byla to velmi vážná záležitost, do které jsem se zapletl a jež mi dala co proto; škoda že vám to nemohu vylíčit, poněvadž je to tajemství.“

Kmotra mávla rukou, jako by chtěla říci — už je tu lež! Avšak dona Maria, jež byla ještě pod dojmem předchozího rozhovoru, usoudila, že José Manuel má na mysli únos dívky, a pokyvujíc hlavou, procedila skrze zuby:

„Hm . . . chápu . . .“

Kmotra se zachvěla v obavě, že dona Maria neudrží jazyk za zuby a že se otázka dívčina únosu bude přetřásat za její účasti; v tom případě by byla přistižena při lži a vše by bylo ztraceno. Jala se proto vybízet José Manuela, aby se jim přiznal, do čeho se to dostal; počítala s řadou výmyslů, jimiž by se odvedl hovor od

bodu, o kterém nechtěla, aby se jednalo v její přítomnosti.

Ponechme ji v jejím usilovném boji s výmysly a pomyslnými tajemstvími José Manuela.

Ode dne, kdy Leonardo vyznal Luisince lásku, začala se dívka značně měnit a tato změna se stávala den ze dne patrnější jak po stránce tělesné, tak i duševní. Její obrysy se zakulacovaly, její paže, do té doby hubené a vždy svěšené, se zaoblovaly a zpružněly, její vyzáblé bledé tváře tloustly a nabývaly barvy, jakou mívá jen ženský obličej v jisté životní době; hlavu, kterou měla obvykle pokleslou, nosila nyní půvabně vzhůru; oči, dosud mdlé, vysílaly jiskřivé paprsky; mluvila, byla samý pohyb a vzruch.

Také obzor jejích myšlenek se měnil; její niterný svět, dosud omezený, úzký, temný, prázdný, začal se rozšiřovat, osvětlovat, zaplňovat milióny obrazů, příjmných i melancholických, vždy však krásných.

Do té doby jí bylo jedno, co se děje kolem ní, ale nyní se začala zajímat o život a o všechno, co ji obklopovalo; trávila celé hodiny zíráním k nebi, jako by si teprve teď všimla, že je krásné, modré a že je ve dne ozářeno sluncem a v noci poseto hvězdami.

To mělo za následek další vybičování citů našeho přítele Leonarda; on první tu změnu u Luisinky zpozoroval. Ale sílila-li láska, nesílily už další naděje.

Po onom vyznání nepokročil chlapec ani o píd, a jedině ho snad povzbuzoval ruměnc, jenž polil Luisinčiny tváře, kdykoliv se (ovšem zřídka) setkaly jejich zraky. Když se všechny tyto položky sečetly, byl výsledkem vztek, rodící se v Leonardově nitru a den ode dne sílící proti José Manuelovi, jemuž ve svých úvahách připisoval vinu za to, že se octl na mrtvém bodě.

Po tomto vysvětlení se vraťme k závěru scény, kterou jsme přerušili.

Kmotra naléhala tak dlouho, že José Manuel prozradil, do jak přísně tajné věci se zapletl.

„Dobrá,“ povolil nakonec, „slíbíte-li mi naprostou diskrétnost, povím vám to.“

„To nám přece nemusíte ani říkat!“

Dosavadním vykrucováním a tajnůstkářením získával José Manuel čas, aby si vymyslel nějakou historku. A s tím kmotra počítala.

Začal takto:

„Tak abyste věděly, byl jsem před několika dny zavolán do královského paláce.“

„Ale, ale!“ podivila se kmotra.

„Už je to tady,“ odtušila dona Maria. „Ale to nám vrátíš i s úroky hned tady, ne až na onom světě.“

„Co že je tady?“ zeptal se José Manuel překvapeně.

„Nic. Jen pokračujte!“

José Manuel se tedy rozhovořil. Rozvinul na základě oněch prvních slov, jež mu přinesla slina na jazyk, nevkusnou lež, které čtenáře ušetříme. Kmotře to nebylo po chuti, neboť chtěla odvést pozornost od dívčina únosu.

Sotva José Manuel domluvil, začal dotírat na donu Marii, co mínila tou dvojsmyslnou narážkou: Už je to tady. Vidouc, jak se věci mají, dělala kmotra vše možné, aby se mohla vzdálit. Předtím se ještě významně pođívala na donu Marii, jako by chtěla říci: „Ne abyste mě prozradila!“

Dona Maria si to zprvu chtěla nechat pro sebe; potom však nevydržela a na José Manuela se obořila; v celém městě se prý nemluví o ničem jiném než o tom strašlivém skandálu, který on právě ztropil únosem dcery z počestné rodiny.

Muž jako by spadl z nebe; přísahal jednou a pak znovu, že je v tom nevinný. Nebylo mu to však nic platné.

Dona Maria byla neoblomná.

Prohlásila znovu, že být dívčinou příbuznou, pořádně by s José Manuelem zatočila, a nakonec mu dala najevo, že člověk jako on je příliš nebezpečný, aby směl chodit na návštěvu do pořádané rodiny.

José Manuel odešel celý schlíplý a lámal si hlavu, kdo mu nastrojil ty pikle.

Pokud jde o donu Marii, ta byla jak znovuzrozená, neboť si při své vcelku poctivé povaze myslela, že udělala dobře, když dala vale José Manuelovi, jenž — jak kmotra správně předpokládala — vsutku úplně klesl v jejích očích.

KAPITOLA IV

Učitel modlení

To, co se zběhlo u dony Marie, nasadilo José Manuelovi brouka do hlavy; pochopil, že v tom má prsty nějaký jeho neznámý nepřítel, neboť to nemohlo být nic jiného než pleticha. Teď bylo nutno se dopátrat, kdo asi tím nepřítelem je; ale třeba mu to tolik vrtalo mozkiem, nepřišel na to. Z povahy intriky vyvodil, že příčinou toho všeho byly jeho spády, pokud jde o Luisinku, neboť ty se nedaly utajit; pojal tedy podezření, že má co dělat s nějakým sokem. Avšak ve společnosti, která se scházela u dony Marie, se podle jeho názoru nikdo takový nevyskytl; blesklo mu sice několikrát hlavou, že by to mohl být mladý Leonardo, ale pak tuto myšlenku zavrhl, neboť jej nepokládal ještě za schopna něčeho podobného.

Takoví jsou ti šejdří! Kolikrát užž lapají po nepříteli, a přece ho nevidí a necítí.

Ať přicházela odkudkoliv, byla rána, kterou mu zasadili, přesná a pořádná. U dony Marie, jež dovedla stejně náruživě milovat jako náruživě nenávidět, bude si José Manuel těžko napravovat reputaci; on však přesto nezahodil flintu do žita a pustil se do práce.

Tak jako Leonardo našel v kmotře oporu pro svou věc, i José Manuel zvláštní shodu okolností našel pro ni zastánce.

Hned čtenářům řekneme, kdo tím podpůrcem José Manuela byl.

V době, kdy se odehrávají tyto události, honosilo se Rio de Janeiro zajímavými „institucemi“; některé byly pozoruhodné svým účelem, jiné svými prostředky. Mezi těmi prvními byla jedna, jejíž stopy se zachovaly až do mého dětství — instituce učitelů modlení.

Učitel modlení se tenkrát těšil účtá a vážnosti jako sám učitel ve škole; obvyklá úcta, prokazovaná vyučujícím, byla zde znásobena tím, že učitelé modlení byli většinou staří a slepí. Nebylo jich mnoho, a proto měli pořád co dělat a slušně vydělávali. Docházeli vždy za dětmi, služebnictvem a otroky obou pohlaví domů a tam je učili modlitbám.

Učitel modlení nenosil zvláštní oblek; byl ustrojen jako všichni ostatní, ale vyznačoval se tím, že mu z jedné kapsy ustavičně vyčuovala strašlivá rákoska; to byla jediná učebnice, které při vyučování používal.

Jakmile přišel na hodinu, shromáždil všechny žáky do půlkruhu před sebe, vytáhl z kapsy tu strašlivou metlu, postavil si ji k židli, na které seděl, a vyučování začalo.

Nejdříve se žehnal znamením kříže, hlasitě odříkáváje klidným a pomalým hlasem formuli, v čemž

ho sborově doprovázelo všechno žactvo. Když se křičovali, pochopitelně skoro vždycky ho doběhli, avšak pokud jde o opakování slov, byl už takový mistr, že ať byl počet žáků sebevětší, poznal, když se ve sboru ten či onen hlas spletl, nebo dokonce opovážil odmlčet. Tu okamžitě přerušil vyučování a dal viníku tak za vyučenou, že to plně odpovídalo pověsti slepeckých ran. Poté se pokračovalo a po každé chybě se začínalo úplně znovu. Když skončilo pokřikování, jež se s různým přerušením protáhlo obvykle na dobrou půlhoдинu, opakoval učitel vždy sám, nahlas a pomalu modlitbu, kterou vybral; po něm ji postupně od začátku do konce opakovali žáci, a to tak, že to nebyla ani recitace, ani zpěv. Při jakékoliv chybě byli ovšem vždy přerušováni notnou dávkou ran. Po první modlitbě následovala druhá a tak to pokračovalo až do konce vyučování, které končilo zpěvem litanie.

Na odchodu dostával učitel od pána domu malou výslužku.

Dona Maria, jež zaměstnávala nemálo služebnictva, pokládala za nutné, jako všichni lidé jejího stavu, mít vlastního učitele modlení. Byl to slepec proslulý svou krutou přísností na žáky a díky tomu hojně vyhledávaný, neboť tato vlastnost byla tehdy žádána především. Měl však i jiné schopnosti; říkalo se o něm, že je zdatný dohazovač.

Nu a to byl protektor José Manuela.

Ten ho využíval už dříve, a nyní, kdy se octl v nebezpečí, utekl se k němu znova; vyložil mu případ, prozradil své záměry a požádal ho o příspěvní. Zdůraznil hlavně, že má soka, ježž musí potřít, soka tím obávanějšího, že neznámého. Stařec se začal vypyávat na podrobnosti a po chvílce uvažování řekl:

„Už vím, s kým mám tu čest...“

„S kým . . .“ zeptal se José Manuel spěšně.

„Jen klid, nechte to na mně.“

„Ale nezapomeňte, že je třeba mít se na pozoru, poněvadž ten dotyčný je lstivý jako liška . . .“

„Třesky plesky . . . tohleto já zvládnu jednou rukou, a i když jsem slepý, vidím do toho lépe než mnozí svým bystrozrakem.“

„Už mi z toho jde hlava kolem, že nemohu přijít na to, kdo mi hází ty klacky pod nohy . . . To musíte uznat, že výmysl s tím únosem dívky byl na výbornou!“

„No, já jsem učitel a uvidíme, či klasifikace bude nakonec lepší.“

Až sem oba došli a slepec hned přiložil ruce k dílu.

Musíme upozornit čtenáře, že pře, svěřená do takových rukou, není-li přímo vyhrána, je přinejmenším blízka vítězství. Důležité je však, že v protivném táboře byla kmotra.

Stařec se pustil do práce cílevědomě; hned při první hodině, kterou dal v domě dony Marie, zavedl řeč na únos dívky a dal při tom najevo, že je mu bezpečně známo, kdo byl jeho strůjcem. I dona Maria prohlásila, že ví, kdo to byl, a že ho dokonce dobře zná. Stařec se usmál a zapochyboval významným: „Ale . . .“ Nato dona Maria sraštila čelo, nadzvedla si brýle a namítla:

„Tak vy si myslíte, že já jsem sto let za opicemi . . . Jen se nebojte! . . . Já vím, kdo to byl, a vím to moc a moc dobře. Je to kus holomka! Vypadá, jako by neuměl do pěti počítat, ale já ho pustím do svého domu, jen budu-li jednou žalárnici.“

„To je všechno krásné, ale já vám říkám, že vy toho člověka neznáte; i já totiž znám rub a líc.“

„Já vím, já vím . . . Ale uvědomte si, že i já mám

zaručené informace . . . A není nic snazšího než vidět, kdo je na omylu . . . Povězte mi tedy, kdo to byl.“

„Ó, to ne! To nikdy!“ zvolal spěšně stařec a vymrštil se, „kdepak, já nejsem z těch, kdo neumějí držet jazyk za zuby.“

Donu Marii to hluboce rmoutilo, ale ať naléhala jakkoliv, nic ze starce nevypáčila, neboť ten, aby sehrál svou roli co nejlépe, měl se hned k odchodu, dáváje tak najevo, že chce, aby rozhovor o této záležitosti vzal rychlý konec.

I kdyby nebyl dosáhl ničeho jiného, zasel do duše dony Marie alespoň sémě pochybnosti o věci, jež byla jablkem sváru s José Manuelem.

KAPITOLA V

Zvrat

Zatím co se toto dělo, smutná událost s dalekosáhlými důsledky změnila, nebo dokonce zvrátila tok Leonardova života: kmotr těžce onemocněl. Zpočátku se zdálo, že z toho nic nebude, a kmotra, kterou první zavolali, soudila, že stačí několik rozmarýnových lázní a nemoc do dvou dnů přejde. Avšak toto léčení nepomohlo a nemoc pokračovala. Obrátili se tedy na lékárníka, kmotrčina známého, jenž vedle svého řemesla — nevíme, zda oprávněně či pokoutně — provozoval i lékařskou praxi.

Byl to stařec rodem z Porta, jenž se před drahnými lety usadil v Brazílii, kde si ve svém zaměstnání našel pár pěkných pár měďáků. Sotva přišel a nemocného spatřil, prohlásil, že ho za pár dní postaví na nohy; stačí, aby užíval jisté pilulky, které mu pošle ze své

lékárny; je to, jak říkal, zázračný lék, a i když je trochu drahý, lidský život stojí za to. Jakmile uslyšela o pilulkách, svráстила kmotra čelo.

„Pilulky?“ přemítala. „Je tedy na tom zle; já ale pilulkám moc nevěřím; ještě jsem neviděla, že by se po nich někdo vystonal.“

A hned měla slzy v očích.

Lékárník odešel spolu s Leonardem, jenž se vrátil s pilulkami. Při pohledu na ně kroutila kmotra hlavou.

„No,“ odušila, „myslela jsem, že mu předepíše nějaké koupele; pokud jde o mne, vyléčila bych ho rozmarýnou.“

Měla do jisté míry pravdu, neboť za tři dny kmotr, zapotřásán svátostmi umírajících, odevzdal svou duši Bohu.

Dona Maria, kterou téhož dne zavolali, přišla s Luisinkou a celým bataliónem služebnictva; kromě toho se tam dostavilo několik dalších lidí ze sousedstva.

Všichni seděli na velké pohovce na balkóně a se zaujetím přetřásali všechno možné; některé ženy se dokonce při rozhovoru smály. Najednou se však rozlétly dveře od pokoje a vyšla z nich kmotra s kapesníkem na očích, hořce štkající a pronikavě ječící:

„Já říkala, že není radno věřit těm pilulkám. Byl by to první, koho by vyléčily. . . Chudák kmotr . . . takový hodný člověk . . . Jakživa jsem neslyšela, že by někomu stéblo křížem přeložil . . .“

Tato slova dala signál k tomu, aby přítomní pocítili bolest. Všichni spustili nářek, každý co nejhlučněji.

Pro Leonarda to byla těžká rána; ve svém žalu se schoulil na pohovce s hlavou na kolenou, přituliv se jakoby bezděky, soužen bolestí, co nejbliže k Luisince. Ostatní za kmotřina řízení sborově pokračovali v nářku, ale nespokojovali se s hořekováním, nýbrž i vykřikovali občas cosi na nebožtíkovu počest.

„Byl vždycky tak dobrým sousedem, nikdy jsem s ním neměla žádnou mrzutost,“ zdůrazňovala jedna.

To povídala zrovna ta sousedka, která Leonardovi prorokovala špatný konec a s ním se kmotr kvůli tomu několikrát hádal.

„Čistá duše,“ říkala dona Maria, „čistá duše; kdo by si chtěl uchovat čistou duši, měl by žít jako on.“

„Já jsem se s ním dostala kolikrát do křížku,“ dodávala kmotra, „a tak vím, co byl zač: duše světce v těle hříšníka.“

„Dobrý přítel . . .“

„A jak bohabojný . . .“

Když už tato scéna trvala dost dlouho, několik osob se rozloučilo; jiní však ještě zůstali. Nářek utichal a za nedlouho dona Maria, osoušeje si ještě slzy, vykládala dopodrobna nějaké jiné paní, sedící vedle ní, původ všech svých svěrenců, kteří tam byli přítomni.

Nakonec odešli všichni až na donu Marii a její lidi a mimo kmotru, jež se od holičova onemocnění starala o domácnost.

Nastal večer; zapálili u nebožtíka svíčky a zařídili všechno ostatní.

Pak se dona Maria a kmotra tichounce rozhovořily.

„Tenhle člověk, paní,“ začala dona Maria, „nemohl zemřít jen tak, bez závěti; jistě nechtěl, aby kmotřenec zůstal jako kůl v plotě a aby cizí lidé těžili z toho, co on v potu tváře nashromáždil.“

„Se mnou,“ odpověděla kmotra, „nikdy o ničem takovém nemluvil; ale to jsou konec konců věci, s kterými se nechodí na veřejnost. Snad tedy . . .“

„Bylo by dobře se podívat . . . možná že by se našla tady v nějaké zásuvce. Že by se zesnulý nepostaral o závět, nepřichází v úvahu; sama jsem mu to několikrát radila.“

„Máte pravdu, dono Mario! Já taky myslím, že tady něco musí být.“

A obě šly prohledat zásuvky velkého prádelníku, jenž stál v nebožtíkově pokoji. Mezitím si Luisinka a Leonardo povídali, nebo špitali, jak se lidově říká. O čem, nemohu však čtenáři říci z toho prostého důvodu, že to nevím; dívka bezpochyby utěšovala chlapce, jenž byl zdrcen úmrtím svého milovaného kmotra.

Nakonec ženy skutečně závět našly a obě nad tím zaplesaly.

Vrátily se na balkón a přistihly Leonarda a Luisinku, když byl jejich hovor v nejlepším. Jakmile je kmotra uviděla, usmála se a dona Maria, která o námětu jejich rozhovoru soudila bezpochyby totéž co my, řekla zjihle:

„Ona je veliké dobrotisko!“

„A on není o nic horší,“ odpověděla kmotra.

A záměrně dodala:

„Byl by z nich pěkný párek.“

„Ale paní,“ namítla dona Maria naivně, „nechte to děvče na pokoji, vždyť je to ještě dítě.“

„Však já neříkám, že hned teď, ale jednou . . .“

To, jak se dona Maria usmála, bylo kmotře docela po chuti. Pak se rozhovořily o něčem jiném.

Uplynula noc; druhého dne se konal se vši obvyklou obřadností pohřeb. Potom se jednalo o důležité otázky: ke komu půjde Leonardo? Závět, která byla téhož dne otevřena, to vyřešila. Holič ustanovil Leonarda svým universálním dědicem. Kmotra o tom informovala Leonarda-Měďáka a ten se přišel syna ujmout. Chlapci tato pozornost nešla pod nos; kdoví, čím to, že mu na mysli vytanul strašlivý kopanec, kvůli němuž ukázal záda domovu; mimo to se zřídkakdy poté s otcem vídal a úplně si odvykl. Nedalo se

však nic dělat; bylo třeba poslechnout a jít s otcem domů, kde našel svou sestřičku i tu, jež ji přivedla na svět.

Leonardo-Měďák, jenž měl tyto věci v malíčku, si vzal závět na starost a zanedlouho dal vše do pořádku.

Je třeba poznamenat, že jestliže za kmotrova života kolovaly zdánlivě přehnané pověsti o jeho zámožnosti, ukázalo se po jeho smrti, že byly ještě daleko od pravdy, neboť zanechal pěkných pár tisíc cruzadů v hotovosti. Po vyplacení několika bezvýznamných odkazů připadlo všechno ostatní Leonardu-Měďákovi jakožto synovo dědictví.

V prvních dnech byl Leonardo-Měďák samý med, i když — po pravdě řečeno — byl mladému Leonardovi od první chvíle solí v očích objekt nových a posledních citů jeho otce.

Kmotra usoudila, že musí vynahradit kmotřenci holičovu lásku, a rozhodla se nastěhovat k Leonardu-Měďákovi; tak bude zároveň u své dcery i vnučky. Leonardo-Měďák, jenž byl povolný, neměl nic proti tomu, a tak se celá rodina sešla pod jednou střechou.

Všechno bylo, jak jsme řekli, z počátku samý med; mladý Leonardo a kmotra chodili nadále na návštěvu k doně Marii; a řekněme hned, že chlapec a dívka pokročili o kus dál, ale že i José Manuel pracoval za pomoci slepého učitele modlení a ani on neztrácel naději.

Klid u Leonarda-Měďáka trval však krátce; Chiquinha (tak se jmenovala kmotřina dcera) začala totiž na svého nevlastního syna nevražít. Ten, jak jsme řekli, ji měl také v žaludku a rozpoutal proti ní nelibostný boj. Neminulo dne, aby se kvůli něčemu nechytli, a všechno bylo pak vzhůru nohama. Leonardo-Měďák a kmotra se to snažili urovnat, ale ti dva byli

tak vznětliví, že smířovatel často nepochodil a ten, jemuž se nedávalo za pravdu, se naň vždy obořil. Stála-li na příklad kmotra na Leonardově straně, dcera hned spustila nářek, že ji matka opouští a strani kmotřenci; jestliže naopak souhlasila s Chiquinhou, nedal si to líbit Leonardo a prohlašoval, že se dítěte, jež nemá matku, nikdo nikdy nezastane. Totéž potkávalo Leonarda-Měďáka, když chlácholil obě vadící se strany.

Bylo to tam tedy zlé, neboť se den ode dne víc schylovalo k bouře.

KAPITOLA VI

Ještě horší zvrát

Jednoho dne se Leonardo vrátil domů se svěšenou hlavou, neboť se během celé dlouhé návštěvy u dony Marie Luisinka ani neukázala; a tak se musel po několika hodinách rozloučit, aniž ji spatřil. Kdo byl už jen trochu zamilován a stalo se mu něco takového, kdo byl nucen snášet nekonečné tlachání nějaké stařeny, jíž musel ve všem přitakávat, jen aby si ji nerozházal, a to všechno proto, aby si mohl s někým vyměnit letmo pohled nebo pokradmu úsměv či něco podobného, a nakonec ani toho nedosáhl, bude se mnou zajedno, že se Leonardo plným právem dostal do varu, a omluví každý jeho záchvat vzteku. Někteří lidé jsou však tak neodbytní, že je pro ně rozkoší dráždit rozčileného člověka, a čím zsinalejšího toho nešťastníka přistihnou, tím horlivěji jej popichují.

Takovou povahu měla Chiquinha, žena Leonarda-Měďáka; a od té doby, co bydlili všichni pohromadě, nedala si ujít jedinou příležitost, kdy svou zášť k chlap-

ci mohla projevit výpadem proti němu. Leonardo, jelikož byl popudlivý a pramálo zvyklý, aby se mu odporovalo, vždycky při něčem takovém vzkypěl; a jestliže k hádkám docházelo často i jindy, kdy byl v dobré míře, představte si, jak si asi počínal ve chvílích, o nichž mluvíme, kdy měl proč být nakvašen!

Jakmile Chiquinha viděla, jak vstupuje dovnitř se zachmuřenou tvář a bez obvyklého „Pozdrav Pánbůh“, zlomyslně se usmála, odkašlala si a procedila skrze zuby:

„Zítřka snad nebude tak ošklivo jako dnes!“

Leonardo pochopil, co to má znamenat, prudce mávl rukou a usedl na židli, ale tak neohrabaně, že shodil na zem krajkovou podušku, jež ležela vedle. Tím se rozmotaly nitě a valná část vřeten se rozkutálela po místnosti. Nejhorší na tom bylo, že poduška patřila Chiquinhě a na ten polštář si velice potrpěla. Hned se proto vymrštila, načepýřená jako kvočna, založila si ruce v bok, a pokyvujíc hlavou v rytmu svých slov, zvolala:

„Viděl kdo už takovou nestydatost? . . . Něco mu přelítne přes nos a přijde domů jako blázen a schválně prosím mi provede takovou věc, jen aby mi udělal něco špatného, jako by tady poroučel a mohl jen tak pro nic za nic kdekomu tropit neplechu.“

Leonardo vyslechl všechno bez hlesu a snažil se přitom poulačit hněv; a zatím co Chiquinha nabírala dech, odpověděl jí rozechvělým a přerývaným hlasem:

„Nestrkejte nos do mých věcí, já ho do vašich taky nestrkám. Když nejsem ve své kůži, tak . . .“

„Ach, bič na něj!“ skočila mu do řeči Chiquinha, „na galeje s ním! Pane majore Vidigale . . .“

„Už jsem vám řek . . .“

„Jaképak ,Už jsem vám řekl!‘ Nic jsi mi neřekl! . . .
O své nešťastné lásce . . .“

Tato slova působila stejně jako jiskra na soudku střelného prachu. Se zatátými pěstmi a ústy zpěnými hněvem přistoupil Leonardo k Chiquinhě.

„Ještě slovo . . . a nebudu brát na vás ohled . . . se mnou si tykat nebudete . . . A af jste čím chcete pro mého otce . . . já na vás ohled brát nebudu!“

„Ty v sobě nezapřeš venkovského balíka,“ vmetla mu do tváře Chiquinha, narovnávací se a neustupující ani o krok.

Vtom tam přispěchal, přilákán hlukem, Leonardo-Měďák, jenž byl v pokoji, a zastihl ještě oba v bojovném postavení; když viděl syna, jak se div nesápe na zbožňovaný předmět jeho posledních citů, bez váhání se do něho pustil.

„Ty syčáku jeden . . . nemysli si, že žiješ ještě u svého kmotra . . . tady budeš pěkně sekát dobrotu . . . jinak . . . víš, že jsem tě už jednou vykopl na pár let z domova, a teď tě odkopnu ještě dál a navždy . . .“

„To jsem si nikdy nemyslela,“ ozvala se Chiquinha, obracejíc se k Leonardu-Měďákovi, aby přiložila polínko do ohně, „to jsem si nikdy nemyslela, že u vás budu muset snášet něco takového . . .“

„Ale, holka, nevsímej si ho, je to kus holomka a já ho naučím! Zatočím s ním vždycky, natož pak z lásky k tobě . . .“

„Z lásky k ní! . . .“ vpadl mu do řeči chlapec, „však vy uvidíte, pěkně se vám odvděčí, tak pěkně jako ta cikánka . . .“

„Ale nikdy mu neudělám, co tvoje matka,“ přerušila ho rozlíceně Chiquinha, „to mu nikdy neudělám.“

To Leonardu-Měďákovi dodalo; jaký příval trpkých vzpomínek se mu po těchto slovech hrnul do hlavy!

„Počkej, ty ničemo, počkej, já ti ukážu,“ zvolal, zrudlý vztekem, „počkej, já ti ukážu . . .“

Odběhl do vedlejšího pokoje a vrátil se odtud vyzbrojen kordem od uniformy. Namířil jej proti synovi, jenže je třeba dodat, že ten kord vězel v pochvě.

„Jen se kvůli mně neukvapte,“ zvolala Chiquinha, přidržujíc jej za kartounovou kazajku, kterou měl na sobě.

Chiquinhin strach byl však zbytečný, poněvadž chlapec, když viděl, že to jde s ním z kopce, z instinktivního strachu před otcem po onom kopanci, který mu nikdy nevyrazil z paměti, vzal nohy na ramena a zmizel na ulici, zabouchnuv za sebou dveře.

„Ach ty darebáku!“ křičel ještě Leonardo-Měďák, „darmo jsem ti neřikal, že ti proženu kožich . . .“

Leonardo se vytratil jednou stranou a kmotra, jež byla mezitím pryč, se objevila druhou stranou. Sotva si sundala mantilu a všimla si obou herců, kteří zůstali na scéně jakoby ještě v posledním obraze, snažila se vypátrat, jaké drama se to tam právě dohrálo.

„To ten tvůj drahý kmotřenec tropil zase to svoje obvyklé darebáctví,“ sdělila jí Chiquinha, jejíž hněv ještě doutnal.

„Tentokrát mu to ale přišlo draho,“ přidal se Leonardo-Měďák.

„Tak to vy skutečně,“ přerušila ho hmotra rozhořčeně, „tak to vy jste skutečně, kmotře, vzal na toho chlapce kord?“

„On byl stejně tvrdý jako kost!“

„Ale proč to? Copak nějaké lidi oddělal? Copak někde u domu založil oheň? Dítě, které nemá matku, je na tom bledě . . .! Vsadím se, že kdybych tu byla já, nic takového by se nebylo stalo! . . .“

„Samozřejmě že ne,“ odpověděla Chiquinha, „po-

něvadž by sis hned vzala jeho bolest za svou, jak ty máš ve zvyku. V tom to vězí. Spousta dětí má matku, ale ta se stará o jiné, a ne o vlastní!“

„Ale! To jsou mi řeči! Vždyť všechno nemůže jít jako po másle.“

„Ale paní!“ přerušil ji Leonardo-Měďák, „půjde-li to takhle dál, nebudeme mít doma chvíli klidu; sotva jedna věc skončí, druhá hned začne. Co si o nás pomyslí sousedé? Nezapomeňte, že jsme v domácnosti soudního úředníka!“

„No dobrá,“ uznala kmotra, „kde je ale chlapec? Kam se vám poděl?“

„Vyběhl odtud jako splašený a doufejme, že se sem už nevrátí!“

„No to je pěkné! Takhle to ale nemůže zůstat; vždyť vy jste toho chlapce vypudili z domu!. . . On přece není žádný žebrák, vždyť má to, co mu odkázal kmotr.“

„To právě ho zkazilo.“

„Jen mu vtlukejte do hlavy, že je bohatý, a uvidíte, kam to povede.“

„Chudák!“ poznamenala lftostivě kmotra. „Ten se narodil na nešťastné planetě.“

A vzala mantilu a se slzami v očích šla hledat Leonarda.

Když vyšla ven, číhaly u okna tři čtyři sousedky.

„Co to provedli tomu chlapci?“

„Co se stalo, paní kmotro?“

„Pádil odtud, až se za ním prášilo.“

„Nechte mě, nechte mě být,“ odrážela je kmotra, „tohle špatně dopadne.“

KAPITOLA VII

Léky proti žalu

Ubohý chlapec vyběhl, jak jsme řekli, ven. Kráčel spěšně a občas se otáčel, neboť se mu zdálo, že vidí ještě proti sobě napražen kord, jímž mu hrozil otec, jako by chtěl ukončit to, co kopancem započal. Dlouho chodil, až se ocitl v místech u Cajueirosu; zmořen a udýchán usedl na kameny, a kdo by ho viděl posmutnělého a zamyšleného, pomyslí by si, že asi přemýšlí o svém postavení a o cestě, kterou se má ubírat. Avšak chyba lávky! Leonardo přemýšlel o něčem mnohem příjemnějším; přemýšlel o Luisince. Když k ní zalétaly jeho myšlenky, nemohl si ovšem odmyslet strašlivého José Manuela; a to vysvětluje jistě rozčilené pohyby, které občas udělal.

Dlouho seděl takto zadumán, když tu ho pojednou vyburcoval chechtot za sousedním křovím. Obešel jej z toho mráz; zdálo se mu, že tam čtou myšlenky, které mu probleskují hlavou, a že se mu smějí. Obrátil se, ale nic neviděl; šel tedy po hluku a docela snadno spatřil za trochu vyššími křovinami pár chlapců a děvčat. Seděli na rohoži mezi zbytky večere a zvědavě se nakláněli nad dvěma kamarády, kteří si lámali hlavu nad složitou partii brisky, kterou hráli pomačkanými a špinavými kartami. Chechtot, ježž bylo slyšet před chvílí, platil jednomu hráči, jenž neudělal ani štych. Při pohledu na zbytky večere, jež mu sice nepřipadala královská, ale přesto připomínala, že odešel z domova, když se zrovna prostíralo, zakručelo mu strašlivě v břiše. Přesto se chtěl vzdálit, ježto se nemínil mísit do cizích radovánek, když tu jeden z hráčů zvedl hlavu a on v něm poznal svého starého kamaráda, chlapce,

který býval ministrantem v katedrále. Přece však chtěl jít pryč, ale bylo už pozdě, poněvadž sotva se pohnul, hráč ho spatřil a poznal.

„Hele, Leonardo! Kde se tady, hrome, bereš? Už jsem si myslel, že se pod tebou země slehla! Od toho setsakramentskýho dne, kdy jsme se tak vyznamenali s tím ceremoniářem, nedal ses už vidět.“

Leonardo přistoupil k hloučku, a když se pozdravil se svým starým kamarádem, byl vyzván, aby se pustil do zbytků večeře. Chtěl se upejpat, ale nezmohl se na to; zatím co briska pokračovala, jedna z dívek ho obsluhovala a on jedl, jako by dna neměl.

„Vypij tady to v té láhvi,“ vybídl ho přítel, „a posuď, jestli tohle víno má stejnou chuť jako to, co jsme k otcovu zoufalství a ceremoniářově zuřivosti pili spolu v katedrále.“

Když Leonardo dojedl, dohráli i oba hráči; mohl si tedy zavolat přítele stranou a zeptat se ho:

„Co je to za lidi, co ses s nimi tady spolčil?“

„To je moje rodina.“

„Tvoje rodina?“

„Ano, vidíš tam tu brunetu?“

„Vidím, no a?“

„Jaképak no a!“

„Ty ses oženil?“

„Ne... Ale co na tom?“

„Aha, ty máš holku!“

„A co ty?“

„Já... radši nemluvit... zemřel mi kmotr.“

„Slyšel jsem.“

„Přestěhoval jsem se k otci, a když jsem se dnes z ničeho nic chyt s tou jeho milou, vzal na mne kord, a tak jsem práskl do bot. Tady jsem se zastavil, a ten váš chechtot...“

„Ostatek vím... A máš teď kam jít?“

„Víš, hochu, já chtěl jít...“

„Kam?“

„Tam...“

„Kam tam?“

„Já ti ani nevím...“

A oba se dali do smíchu. Když má člověk na krku jenom osmnáct nebo dvacet let, což je hodně malá tíže, opovrhne minulostí, směje se přítomnosti a bezstarostně se oddává slepé důvěře v zítřek, a to je nejlepším příznakem mládí.

„Víš co?“ pokračoval Leonardův přítel, „pojď s námi! Nebudeš litovat!“

„S vámi? Ale kam?“

„Kam? Copak máš něco lepšího na vybranou? Chceš se nechat prosit?“

Smrákalo se.

„Zvednem kotvy, mládeži,“ navrhl jeden z besedovníků.

„Ano, zvednem.“

„Ani nápad! Ještě ne! Nejdřív nám Vidinka zazpívá!“

„Ano, ano, nejdříve nám zazpívá! Třeba tu: Kdyby moje vzdechy mohly.“

„Ne, tu ne. Zazpívejte raději tuhle: Po radosti už je veta.“

„No tak už se jednou rozhodněte!“ odpověděl lahodný a nývý dívčí hlas.

Vidinka byla malá asi osmnáctiletá až dvacetiletá mulatka; měla střední postavu a vyznačovala se širokými rameny, vzosnými ňadry, úzkým pasem a drobnýma nožkama; měla hodně tmavé a hodně živé oči, plně vlhké rty, bělostný chrup a trochu nedbalý, sladký a melodický způsob mluvy.

Každou svou větu provázela dlouhotrvajícím zvonivým smíchem, zaklánějíc přitom trochu hlavu, což by bylo půvabné, kdyby to nebylo tak afektované.

Konečně se tedy usnuli, že zazpívá písničku: „Kdyby moje vzdechy mohly.“

Vidinka uchopila kytaru a sama se doprovázejíc zazpívala dnes fádni, ale tehdy velmi oblíbenou písničku, jež zněla takto:

*Kdyby moje vzdechy mohly
k tvému sluchu dát se v let,
viděl bys, že láska vřelá
dokáže i zabíjet.*

*Můj nářek není
vyvolán touhou
ni žárlivostí
palčivou,
to jen ze stesku,
který mě souží,
že daleko mám
lásku svou.*

Leonardo, jenž zřejmě zdědil sklon k těmto věcem, poslouchal písničku s otevřenou pusou. Učinila naň takový dojem, že od té chvíle už neodvrátil zrak od zpěvačky. Písnička byla odměněna náležitým potleskem. Pak všichni vstali, všechno, co měli s sebou, narovnali do košů a vydali se na cestu i s Leonardem, jenž tu veselou chásku doprovázel.

KAPITOLA VIII

Nová láska

Po dlouhém putování, když se už na obloze rozléval skvostný měsíční svit, jaký lze spatřit jen v Riu, došli k jednomu domu v ulici U příkopu. V oněch dobách nezůstával za měsíční noci nikdo doma; ti, kdo nešli na procházku, usedali na rohože ke dveřím a tam celé hodiny prozpěvovali, večereli, hovořili a mnozí pod širým nebem i přenocovali.

Protože se naši známí už dost nachodili, vytáhli si rohože ke dveřím a tam pokračovala celou noc jejich veselice, ve které už strávili celičký den, neboť to, co viděl a čeho se zúčastnil Leonardo v Cajueirosu, bylo jen závěrem dlouhého hýření, které započalo za svítání, — závěrem jednoho z těch veselých výletů, jež byly tak oblíbené a oceňované.

Teď musíme ale čtenáři představit nové lidi, mezi nimiž se octl náš Leonardo. Kdybychom si tady mohli vypomoci přítelem José Manuelem, jistě by vám barvitě popsal celý rodokmen oné tlupy, které Leonardův přítel říkal „moje rodina“. Poněvadž to však nejde, musíte se, čtenáři, spokojit s přítomností, a nepátrat po minulosti. Vězte tedy, že tu rodinu tvořily dvě sestry, jež byly obě vdovy, nebo to alespoň tvrdily, jedna s třemi syny a druhá s třemi dcerami; oběma bylo přes čtyřicet, obě byly tlusté a obě si byly podobné jako vejce vejci. Ti tři synové první vdovy byli strašliví klackové; bylo jim přes dvacet a všichni byli zaměstnání u dopravy. Ty tři dcery druhé vdovy byly tři štíhlé dívky, přibližně stejně staré jako jejich bratrance a každá svým způsobem hezká. Jednu z nich čtenáři znají: Vidinku, která zpívala ty písničky; byla svo-

bodná jako jedna její sestra; svobodná byla i ta poslední, ale ne tolik, jako ty dvě. Ať Leonardův přítel vysvětlí, co to znamená, a necht' vysvětlením zároveň objasní, jaké místo v rodině sám zastává. Ostatními výletníky byli většinou sousedé, kteří se přidružovali k veselícím, jež byly v rodině tradiční.

Když došli domů, odvedl Leonardův přítel obě stařeny stranou a dal se s nimi do řeči; mluvili bezpochyby o Leonardovi, poněvadž se naň všichni tři po celou dobu dívali; i ten, kdo neměl bystrý sluch, mohl slyšet, jak stařeny říkají:

„Chudák chlapec!“

„No to je ale krkavčí otec!“

Kdokoliv starší nebo — abychom se vyjadřovali jasně — rozumnější a vzdělanější by se na Leonardově místě možná styděl, že mu tak teče voda do bot, ale on na to ani nemyslel, ba co víc, nepomyslel ani na to, co mu dosud leželo pořád v hlavě, totiž jednak na Luisinku, jednak na José Manuela; viděl nyní jenom Vidinčiny černé, lesknoucí se oči a bělostný chrup a slyšel pouze ozvěnu popěvku, jež ona zpívala. Ve svém vytržení propadal zádumčivosti.

Na ostatní by byl myslel, kdyby mu zbýval ještě čas.

Sotva všichni dosedli na širokou rohož před prahem dveří na chodníku, navrhl Leonardo, aby se zase zpívalo.

„Kdepak...“ odmítla však Vidinka, doprovázejíc to „kdepak“ svým obvyklým smíchem, „už jsem tak unavená... že nemůžu!“

„Ale no tak... ale no tak,“ pobízeli ji několikrát. Vedle svého zvyku smát se měla Vidinka ještě jeden, totiž začínat každou větu nějakým hodně důrazným „kdepak“. Odpověděla tedy ještě:

„Kdepak... vždyť už jsem odzpívala všechno, co znám. Kdepak, bože můj, už nemůžu!“

„Tu mou jsi ještě nezaspívala,“ řekl jeden z přítomných.

„Tu mou také ne,“ prohodil jiný.

„Ani já,“ připojil se další, „jsem tě ještě nepoprosil o tu mou.“

„Kdepak, bože můj, kam by tohle vedlo?“

„No tak, sestřičko, nedej se prosit!“

„Hele holka,“ zasáhla do hovoru jedna ze stařen, „máme se snad k tobě modlit za mrtvé, abys spustila písničku?“

Leonardo, jenž viděl, že jeho věc podporuje tolik hlasů, mlčel. Po delší chvilce naléhání a vykrucování se Vidinka konečně rozhodla, uchopila kytaru a na návrh jedné ze stařen zazpívala:

*„Pevná pouta sevřela mě
při tvém prvním pohledu,
nyní se jich snažím zbavit,
jenže už to nesvedu.“*

Ta poslední slova přivedla chlapce úplně z míry. Ještě ani nedoznaly poslední tóny zpěvu, a již mu vířilo tolik myšlenek hlavou, že se divil, jak mohl třeba jen chvilku myslet na Luisinku, tak bezvýraznou a komickou holku, když je na světě tolik žen jako Vidinka.

Až po uši se do Vidinky zamiloval.

Tomu se čtenář nesmí divit, poněvadž jsme ustavičně opakovali, že Leonardo zdědil po otci onu hojnost citového fluida, jež bylo pro něho tak příznačné. Vedle toho bylo u něho dědičné, jak se zdá, i něco jiného, totiž to, že pokaždé, když se zamiloval, vstou-

pilo mu něco do cesty. V prvním případě to byl José Manuel; a nyní se podívejme, kdo nebo co je to v tomto druhém případě.

Rozmysleli si čtenář, co jsme před chvílí řekli, totiž že v oné rodině byli tři bratraci a tři sestřenice, a dodáme-li k tomu teď, že všichni bydleli pohromadě, muselo ho přitom něco napadnout. Tři bratraci a tři sestřenice, bydlící pod jednou střechou, všichni mladí . . . není nic přirozenějšího, než že na jednoho bratrance připadala jedna sestřenice . . . Třeba však poznamenat, že se Leonardův přítel ujal jedné sestřenice, čímž zbyli tři bratraci na dvě sestřenice, to jest jeden bratranec přebýval. Tím se poměry zkomplikovaly. No a tak zkrátka vezte, že se dva bratraci ucházeli o jedinou sestřenici, a tou že byla Vidinka, nejhezčí ze všech; vezte kromě toho, že byl jeden vyslyšen a druhý oslyšen; z toho plyne, že přítel Leonardo bude muset zápolit s dvěma překážkami místo jedné.

Zatím však nic netušil a klidně se nechal unášet svými city, aniž si uvědomoval, co by si každý uvědomil, totiž že mezi bratraci a sestřenicemi vládne jisté právo na vzájemné milostné vztahy, které je vůči každému cizímu nápadníkovi ostře nepřátelské.

Proseděli tam valnou část noci a až hodně pozdě se rozhodli ulehnout.

Leonardův přítel, kterého od nynějška budeme nazývat jeho křestním jménem Tomáš a přezdívkou „z katedrály“ — obojí zdědil po otci — prohlásil, že tam jeho přítel vzhledem k pozdní hodině zůstane přes noc; chtěl ho takto ušetřit doprošování a tím se projevil jako dobrý přítel.

Když je teď náš Leonardo uhnízděn v bezpečném útulku, budeme se obírat něčím důležitým, čeho jsme si na čas přestali všimat.

KAPITOLA IX

José Manuel triumfuje

Kmotra proběhala celé město, ale nikde Leonarda nenašla; zatím co si ona mohla nohy ušoupat samým hledáním, díval se on klidně a bezstarostně do očí Vidince, a jak si čtenáři vzpomínají, kochal se písničkami, nedbaje toho, co se děje ve světě.

Posléze byla ta ubohá žena příliš utmácena a zašla k doně Marii. Byla už temná noc.

Když vstupovala dovnitř, odcházel odtud učitel modlení, jenž právě ukončil hodinu pro služebnictvo. Kmotra už nějakou dobu učitel modlení nedůvěřovala; spojila-li to, co se říkalo o jeho vášnosti, s tím, co mohla sama vidět na vlastní oči, nabyla skoro domněnky, že je vyslancem José Manuela u dvora dony Marie. Setkání jí proto nebylo vhod, a zvláště ji zlobilo, že odchází až tak pozdě, neboť lekce netrvaly tak dlouho; a aby ho popíchl, řekla mu:

„Dneska jste přetáhl hodinu, zbožný muži . . . dívky, jak se zdá, si raději propěvují než se modlí.“

„Ani ne,“ odpověděl stařec svým huhňavým hlasem, „není to s nimi tak zlé, občas sice pokulhávají, ale pořád dělají pokroky; však vy dobře víte, že s sebou nosím stále ten zázračný lék.“

A pohladil konec rákosky, kterou chodil vždy vy-zbrojen.

„Aha! Tak vy jste tedy, zbožný muži, zůstal tady na kus řeči; vy si ale rád popovídáte . . .“

„To nepopírám; ale hovořívám jenom o tom, co vím, to jest, co slyším; ostatní lidé marní čas koukáním a posloucháním; já, ježto mohu jenom poslouchat, využívám k mluvení času, jež ostatní potřebují k dívání;

rád povídám, napovídám toho hodně, ale co na tom, zbývá-li mi na to čas; to víte, prací se člověk nepřetrhne. Rodiče byli z Algarve a já je nezapřu.“

„Tak to já už vidím, že jste dneska přesoudili živé i mrtvé; no, já si něco takového dovolit nemohu, není mi totiž zrovna moc do řeči. Jestli se, zbožný muži, když tolik chodíte po městě, dozvíte něco o mém kmotřenci Leonardovi, račte nám dát zprávu, on totiž odešel dnes kvůli něčemu z domova a já teď nevím, kde mu je konec.“

„To si беру na starost; není nic lehčího než ho najít.“

A takto skončil onen rozhovor u domovních dveří, který neudělal kmotře velkou radost. Dona Maria, jež to všechno vyslechla, vyšla kmotře vstříc, a než si mohla příchodí odložit mantilu, řekla jí:

„Tak on ten chlapec zase utekl z domova? No, paní, to už je jeho povaha, s tou se narodil, s tou půjde i do hrobu. Však mi říkali, jaké je to kvítko, a mně se nikdy nelíbil, přestože vypadá, jako by neuměl do pěti počítat.“

„Ale, paní, vy tady přikládáte vinu někomu, kdo ji nemá; chlapec je tentokrát naprosto v právu...“

„Ale to jsou řeči! To říkáte proto, že ho máte ráda jako vlastního syna; ale s tím na mne nechodte, poněvadž já vám řeknu: oni ti dnešní kluci nosí hlavu vysoko... Ostatně vinen tím byl nebožtík kmotr — at je mu země lehká —, že ho omámil tou Coimbrou, kterou mu nasadil do hlavy...“

„Ale paní, proboha, vždyť to ten surový otec dohnal tak daleko, že ho pronásledoval s kordem v ruce...“

„Bodejť by ne. A co na tom? Však on by ho vlastní otec nebyl rozčtvrtil... jistě ne, vždyť já ho dobře znám; byl to záchvat hněvu, a to přejde; ten kluk měl poslechnout... otec je otec!“

„Svatá Panno! Ale vždyť to všechno byla hloupost kvůli krajkové podušce!... Je to k neuvěření!... A kam se teď ten chudák asi vrtl?...“

„Někam zalezl a poslouchá, jak cikáni zpívají fado; nevzpomínáte si, co provedl jednou ještě za kmotrova života?“

„No, to byly dětinskosti... Nač o tom mluvit?“

Rozhovor na toto téma by se byl vlekl do nekonečna, kdyby dona Maria najednou neobrátila list a neřekla kmotře:

„No a teď si tady sedněte, musíme si spolu vyrovnat účty...“

„Účty...“

„A hodně velké, řeknu vám hned na začátku!“ dodala dona Maria, jež zřejmě nebyla zrovna v příliš dobré míře. „Já vám to povím rovnou do očí: až půjdete letos k přijímání, snažte se smýt těžký hřích, kterého jste se dopustila.“

„Těch já mám na svědomí habaděj! Ale oč jde?“

„O pomluvu, paní, o velikánskou pomluvu osoby, která k tomu přišla jako slepý k houslím.“

To kmotře stačilo k tomu, aby vytušila, kam to všechno povede; nejnovější pomluvu, která jí tížila svědomí, znala dobře. V mžiku jí bylo všechno jasné jako den; pochopila, že se José Manuel plně očistil v očích dony Marie, pokud jde o vinu na únosu dívky v Kamenné kapli, a dovtípila se též, že strůjcem tohoto ospravedlnění je slepý učitel modlení. Byla viditelně na rozpacích; vrtěla sebou ze strany na stranu, jako by lavička, na níž seděla, byla poseta trním, a když dona Maria domluvila, přepadl ji prudký záchvat kašle.

„Všechno, co jste mi napovídala o José Manuelovi v souvislosti s dívčím únosem,“ pokračovala dona Maria rudnouc, což bylo u ní špatné znamení, „je vý-

mysl, je holý výmysl; dozvěděla jsem se to ze zcela bezpečného pramene . . .“

Kmotru přepadl nový záchvat kašle.

„Jen považte!“ pokračovala dona Maria. „Slepě jsem tomu důvěřovala a z ukvapenosti jsem se s tím ubohým mužem rozešla ve zlém; podruhé se ale napálit nedám; dostala jsem za vyučenou!“

Kmotra viděla, že jí pšenice nepokvete; pochopila, že dona Maria má velmi dobré zprávy, takže by bylo sypáním písku do moře trvat na původním tvrzení; to by její postavení jen zhoršilo.

Ukula tedy hned nový plán.

„To mi neříkáte nic nového, paní! Teď už to vím také moc dobře. Ten muž se do toho dostal jako Pilát do Kréda.“

„Ale uvědomte si: říkáte jste mi, že jste to na vlastní oči viděla!“

„Ach ano, byl to nějaký ďas místo něho, jakživa bych nemyslela, že je možná taková podoba. Tuhle jsem se však dozvěděla pravdu, a teď se kaji.“

„Dala jsem si tedy toho ubožáka zavolat,“ pokračovala dona Maria, „a on byl tak dotčen mým jednáním, že ani nechtěl přijít. A řekla jsem mu všechno, jak to bylo. A vám já něco povím. Vy jste si, kmotro, v té záležitosti nepěkně smočila prsty; on mi vyložil jisté věci . . . ani jsem tomu věřit nechtěla.“

„Tak vy jste tedy prozradila, že já . . .“

„Já nic, to on už věděl, a tak jsem nemohla popírat. On se však snažil, aby mi spadly šupiny z očí, i pokud jde o jiné věci . . .“

Kmotra, jež znovu vytušila, že to s těmi „jinými věcmi“ vypadá také bledě, snažila se převést hovor na jiné pole předstírajíc, že poslední slova dony Marie přeslechla.

„Ale od koho jste se dozvěděla, jak to vlastně bylo?“ zeptala se. „Ráda bych věděla, jestli se vaše informace shodují s můjmi.“

„Zrovna před chvilkou odešel odtud ten, co mi nalil čistého vína.“

„Ach tak,“ pochopila kmotra.

Sevřela rty a její posunek jako by chtěl říci: „Tak jsem se přece jenom nemýlila!“

Dona Maria vyložila dále kmotře, že když o té věci pověděla učiteli modlení, ten popřel všechno, co jí ona říkala o José Manuelovi, že musela dlouho do starce hučet, aby jí vyklopil, co o tom ví a čím to vyvrací; a že k ní po dlouhém odporu přivedl zrovna včera dívčína otce, jenž se jí se vším svěřil a prozradil jméno únosce, s kterým se mezitím už seznámil a usmířil.

„To je na chlup ono, co jsem se já dozvěděla,“ podotkla kmotra na konci vyprávění. „Tak to všechno bylo. Jen se podívejte, co se člověku nestane . . . Šíří výmysly o jiných . . .“

Povězme teď čtenáři, že to, co se právě zběhlo, bylo vskutku dílem učitele modlení. Postupně se dozvídal o příčinách nepřátelství k jeho zákazníku José Manuelovi; podařilo se mu vypátrat původkyni pletichy, dopídil se též, co se děje u Leonarda-Měďáka; a jelikož už byly Leonardovy zálety veřejným tajemstvím, spojil jednu věc s druhou, až z toho vyvstal nezvratný závěr o tom, jak to vlastně bylo.

Donou Marií, jak se zdá, pohnula kmotřina lítost a její špatná nálada začala trochu vyprchávat.

Pak se vrátily k otázce Leonardova odchodu z domova a tentokrát už nebyla dona Maria vůči chlapci tak nemilosrdná. Mezitím zněla kmotře v uších slova dony Marie „snažil se, aby mi spadly šupiny z očí, i pokud jde o jiné věci“; a když viděla, že je dona

Spolubydlíci

Maria klidnější, pokoušela se znovu na to zavést řeč a jakoby žádat o vysvětlení. Předpokládala sice, co tato slova znamenají — že jsou tím myšleny její nebo kmotřencovy záměry s Luisinkou, ale chtěla vědět, jakými barvami to José Manuel doně Marii vylíčil.

Byl to truchlivý obraz; zjistila, že to vypadá pro jejího kmotřence prabídně (což jí nebylo nikterak příjemné) a naopak pro jeho soka velmi dobře. Dona Maria prohlásila, že si José Manuel na kmotru stěžoval a kladl jí za vinu všechno, co se stalo — ty intriky, které ho měly vypudit z jejího domu, neboť na něm lpělo jisté podezření, kterému ona uvěřila. Dodala konečně, že jí José Manuel, naprosto očištěný díky zásahu učitele modlení, naznačil své city k Luisince, což doně Marii, jak příznávala, není tak docela proti mysli, vždyť konec konců — jak uváděla — José Manuel je moudrý, rozumný a světem zběhlý muž a bude se moci o dívku dobře postarat. Při těchto posledních prohlášeních kmotra klesla úplně na duchu. Avšak co dělat za takových okolností? Sama před chvílí doznala, jak člověku pořád hrozí, že bude nespravedlivý k bližnímu, a nemohla se bez nebezpečí ničeho odvážit proti José Manuelovi, zvláště ne teď, kdy zrovna vyvázla ze šlamastiky, kterou si sama nadrobila. Spokojila se tedy tím, že opakovala nedávnou poznámku dony Marie. Řekla:

„Vždyt je to ještě dítě . . .“

„Ano,“ odpověděla dona Maria, „je ještě mladounká, ale vždyt na ni nikdo nespáchá, aby honem dospěla.“

Kmotra si oddychla, neboť viděla, že je ještě času habaděj.

Uplynulo několik neděl. Když skončilo zkušební období, byl Leonardo přijat jako spolubydlící do domu Tomáše z katedrály a v tom teplém hnízdečku se usadil. Není divu, že ho tam tak beze všeho přijali. V době, kdy se odehrávaly události, o kterých vypravujeme, nebylo nic obvyklejšího než brát si do rodiny jednoho, dva nebo někdy i více spolubydlících.

Někde byli spolubydlíci velmi užiteční, neboť rodina s prospěchem využívala jejich služeb, jak jsme měli příležitost ukázat na mládí Leonardova zesnulého kmotra. Avšak jindy, častěji, byl spolubydlícím prohnáný povaleč, a to pak byl skutečný příživník, jenž se přimkl k rodinnému stromu a vysával z něho mízu, ale nepomáhal mu rodit plody, ba co horšího, dokonce jej hubil. V prvním případě uvalovali na bedra spolubydlícího tisíce požadavků, vyčítali mu na každém kroku prokazované laskavosti, chovali ho třeba pro zábavu nejstaršímu synovi a při sebemenší a schespravedlivější stížnosti se naň rodiče obořili a zastávali se syna. Naproti tomu v druhém případě snášeli v rodině s mučednickou trpělivostí jakýkoliv jeho nepořádek, spolubydlíci se stával v domě skoro králem, jenž prikazoval a zakazoval, jenž trestal otroky, káral děti a zasaňoval prostě do soukromých záležitostí.

Do které z těchto dvou kategorií patřil nebo bude zakrátko patřit náš přítel Leonardo? To nechť čtenář posoudí z příštích událostí.

Nejprve prolašme, že byl od první chvíle dobře zapsán u obou starých sester; v jediné věci ho můžeme pokládat za trochu šťastného, totiž v tom, že se na

každém kroku setkával se sympatiemi a přízní. To znamená, že měl vždy otevřenou cestu k splnění jakéhokoliv plánu, který pojal, jakéhokoliv záměru, který choval, nebo touhy, která se v něm probudila. Avšak všimněme si, že aby nebyl porušen zákon o rovnováze sil, jenž ho ustavičně deptal, bývaly jeho plán, záměr a touha shodné s plánem, záměrem a touhou jiných lidí, čili, jak jsme už řekli, musel zápolit s dvojími těžkostmi.

Vidinka byla dívenka stejně hezká jako vrtkavá a lehkomyšlná; sebelehčím vánkem vzlétala, v jiném podobném se vznesla zase jinam, a tak létala a odlétala při každém zavanutí; přeloženo do přízemního jazyka prostého řečnických kudrlinek to znamená, že byla hrozná koketa, jak se dnes říká, ne-li frejířka, jak se říkalo tehdy. Proto nepřijala nijak nevlídně první zálety Leonarda, jenž se tentokrát choval mnohem méně rozpačitě jednak proto, že nabyl zkušenosti ve styku s Luisinkou, jednak z toho důvodu, že jeho láska byla nyní asi prudší, ačkoliv tato domněnka odporuje názoru ultraromantiků, kteří horují pro lásku první; na Leonardově příkladu ať se poučí, zda je opravdu trvalá.

Jestliže jeden z Vidinčiných bratranců, o němž jsme říkali, že byl vyslyšen, měl proč povstat proti Leonardovi jako svému sokovi, druhý bratranec, o němž jsme řekli, že byl oslyšen, měl k tomu dvojnásobnou příčinu, neboť se Leonardo jevil jako druhý konkurent vedle bratra, a zuřivost, s níž se člověk musí bránit na dvou frontách, je nebo by měla být bezpochyby mnohem litější než zuřivost toho, kdo se brání na frontě jediné.

Od chvíle, kdy se začaly projevovat příznaky čehosi mezi Vidinkou a naším hostem, se tudíž rozpoutala válka dvou proti jednomu, nebo jednoho proti

dvěma. Zpočátku byla hluchá a němá; byla to válka pohledů, posunků, grimas, mračení a drsného chování jedné strany k druhé; když potom Leonardo dělal pokroky, přešlo se k narážkám, výsměchu a popichování. Jednoho dne pak vypuklo otevřené nepřátelství a ozvaly se výhrůžky velké jako babylónská věž; příčinou toho bylo, že jeden z bratranců přistihl šťastného Leonarda v prvních chvílích milkování s Vidinkou, když ji objímal v zahradě.

„Tady to máte, tetičko,“ zuřil chlapec, obraceje se k Vidinčině matce, „tak to dopadá, když si člověk nasadí do kožichu takovou veš . . .“

„Co se děje? Hoří snad někde?“ zeptala se stařena výsměšně předpokládajíc, že to je zase jedna hloupost chlapce, který vždy nanášel silné barvy.

„Hoří!“ odsekl jí. „A bude-li hořet dál, žádná voda oheň neuhasí . . . A to vám říkám, jestli opravdu ještě nehoří . . . chystá se už hranice na podpálení.“

Vidinka, jež zrovna přišla, ujala se slova a mluvila pak bez přerušení půl hodiny, vznášejíc proti oběma bratrancům (neboť ten druhý do toho také zasáhl) strašlivou obžalobu, v níž se nesčíslněkrát opakovalo slovo „kdepak“. Také Leonardo se musel bránit, a i jemu pusa jela. K těm čtyřem hádavcům se přidaly obě stařeny a po nich další dvě dívky, které též občas přiložily polínko do ohně.

Nemělo by cenu, kdybychom se snažili přesně opakovat slova každého řečníka; bylo by to skoro tak, jako bychom chtěli v lijáku počítat dešťové kapky. Jenom ten, kdo už něco takového zažil, může dobře posoudit, co to bylo a ještě snad je rodinná hádka. Všichni hovoří najednou a každý se snaží překřičet ty druhé; nikdo, jak se zdá, nedbá na omluvy, jež jsou předkládány, ani na výtky, které jsou vznášeny, a me-

zitím se od minuty k minutě každý rozohňuje a cítí dvojnásobně pohaněn; křížují se tam přísahy, střetávají hrozby; ani jeden květnatý výraz ze slovníku nezůstane nevyužit; jedna hádka vyvolává druhou, ta zase další; sahá se k minulým, přítomným a budoucím urážkám, aby bylo možno zasadit rány protivníkům. Řekne se všechno a nedosáhne se ničeho; hádka trvá celé hodiny a nakonec protivníci, *fati gati sed non satiat*,* opouštějí bitevní pole, při čemž jsou na sebe rozlíčení víc než na počátku. A jestliže se už náhodou troubí na ústup a někomu ještě uklouzne poslední nadávka, hádka vzplane znovu a trvá ještě pěknou chvíli. Nejčastěji zůstává vše u slov.

Tentokrát se to však nestalo; jeden z bratranců, ten, jenž byl oslyšen, přistoupil k Leonardovi, když mu jako závdavek vmetl do tváře strašlivou urážku, a popadnuv ho za límec u košile, dvakrát ho štouchl. Leonardo, jenž se ze všech lidí bál jen otce, se útočníkovi postavil na odpor; obě stařeny a Vidinka se je snažily od sebe dostat, ale jenom jim roztrhly šaty a ještě víc rozdmychaly jejich hněv; ostatní osoby klepaly na zed a přivolávaly sousedy. Chlapci se chvíli prali, ale nikomu se při tom nic nestalo, a nakonec toho nechali. Sotva se Leonardo zbavil protivníka, chtěl odejít z domu; od dětství tížilo toho nešťastníka něco jako úděl bludného Žida. Stařeny, které se v tom celém pozdvížení postavily na jeho stranu, to však nedovolily; jsou přece doma, a doma si mohou poroučet, jak chtějí. Přesto však Leonardo, i navzdory Vidinčiným prosbám, trval na svém; ale v okamžiku, kdy chtěl otevřít dveře na ulici, vešla jimi kmotra.

„No tak, sláva, že už tě mám, ty nezbedo...“
Leonardo ustoupil o dva kroky; v té chvíli, a vůbec

* Lat.: unaveni, ale nenasyceni (pozn. překl.).

od odchodu z otcova domu, mu ani nepřišlo na mysl, že má kmotru, otce nebo jakéhokoliv příbuzného. Všichni údivem a zvědavostí vyvalili oči, poněvadž nikdo v domě kmotru neznal.

Co to stálo námahy tu dobračku, než vypátrala hnízdečko, do něhož se kmotřenec uchýlil! Hned se tam odebrala. Poté, co tam vstoupila a uvedla se těmi prvními slovy, chtěla kmotřence řádně proprat, ale když si všimla obou stařen, usoudila, že by bylo radno obrátit se nejdříve na ně. To skutečně učinila a všechny tři daly hlavy dohromady.

KAPITOLA XI

Udání

Porada trvala dlouho. Ne že by si bylo mnoho co říkat o tom, co se zběhlo, ale proto, že kmotra, aby dala najevo, jak živý má zájem o kmotřencův návrat domů, usoudila, že je povinna obrátit se do hluboké minulosti a že musí vylíčit pěkně od začátku celý život Leonardův, jeho matky i otce a svůj vlastní, jenž byl ze všech nejdělsí; právě tak obě stařeny mínily, že k tomu, aby ukázaly, jak se tam Leonardovi dobře vede a proč nesvolí k jeho odchodu, musí učinit totéž co kmotra, totiž vylíčit život svůj i celé rodiny od nepaměti. Nu a jelikož byly všechny tyto historky té i oné strany prokládány sentimentálními, dojmavými nebo veselými epizodami, stalo se, že se do bujarého smíchu během hovoru přimísilo i pár slz. Nic tak nepřispívá k zrodu a upevnění přátelství, ba i důvěrnosti jako smích a slzy; ti, kdo se spolu smáli, a zvláště jednou plakali, se velice snadno stávají přáteli. Na konci debaty

byly všechny ty tři stařeny jedna ruka, až to bylo k nevíře.

Kdyby toto snadné sblížování vyvažoval nesnadný vznik rozmíšek a intrik, bylo by to jednou z velkých ctností oné doby. Jenže sympatie, které se zrodily za hodinové rozmluvy, měnily se během minutové rozepře v nenávisť.

Zatím co stařeny tlachaly, soupeři se uklidnili, bouřka přešla, a i když nezavládl trvalý mír, přece jen bylo uzavřeno dočasné příměří. Leonardo byl již ochoten vyhovět prosbám Vidinky a ostatních děvčat, která ho ani za nic nechtěla pustit z domu; oba poražení sokové, jak se zdálo, rezignovali.

Když skončila porada těch tří, usoudila kmotra, že nadešel okamžik, kdy by měla Leonardovi udělat kázání. Začala těmito slovy:

„Ty všiváku jeden, ať nad tebou serafini drží ochrannou ruku . . . ty máš v té své kotrbě kamení místo mozku; není na světě většího zpustlíka, než jsi ty; flákáš se; protloukáš se světem, celý boží den se bez cíle touláš jako úplný budižkničemu a jenom jsi každému na obtíž . . .“

„Jestli tím myslíte nás,“ ozvala se hned jedna stařena, „tak ho nechte, kde je, neboť tady se mu vede báječně.“

„Ale kdepak, paní! Vždyť vám tady obrátí všechno vzhůru nohama! Jen by se pořád rval jako kohout.“

„No, to je věcí těch chlapců a děvčat; ti si to už mezi sebou vyřídí,“ odvětila stařena.

Dětinská prostoduchost tehdejších stařen.

Kmotra chtěla pokračovat, ale protože ji každou chvíli přerušovali, raději toho nechala. A než odešla, bylo dohodnuto, že Leonardo zůstane tam, kde je.

Vidinka byla v devátém nebi; zato však bratrance

se tvářili kysele, poněvadž to byla čára přes rozpočet. Jakmile viděli, že zůstane všechno při starém, pohnulo jim to znova žlučí. Prohodili na Leonardovu adresu několik narážek, jež by byly znovu roznítily oheň; avšak nakonec se ovládli; jeden bratranec si zavolal druhého stranou a teď zase oni se začali spolu radit, ale tajně. To bylo docela přirozené; nepřítel byl společný, a proto se musí spojit, aby ho porazili; až nad ním zvítězí, bude se pak rozhodovat mezi nimi.

Po této poslední poradě se všechno naprosto vyjasnilo; každý si šel po svém a na pár dní se tam rozhostil svatý klid. Během té doby se ještě víc sblížil Leonardo s Vidinkou. To se stává vždy. Chcete, abychom těsněji k něčemu přilnuli? Umožněte nám tedy, abychom pro to trpěli. Ti dva trpěli jeden pro druhého a to byl pádný důvod k tomu, aby se stále vroucněji a vroucněji milovali.

Kmotra chodila pravidelně za svým kmotřencem a na návštěvu ke svým novým přítelkyním.

Všechno, jak se zdálo, vstoupilo konečně do normálních kolejí. Avšak oba bratrance kuli pikle, a kuli je pěkně zešíroka. Nikdo však zatím netušil, co z toho vzejde.

Leonardo, jak byl den dlouhý, se díval pánubohu do oken a ani trochu ho nezajímalo, co se děje ve světě. Jeho svět se omezoval na Vidinčiny oči, úsměvy a na milkování.

Jednoho dne uspořádali výlet, jako byl ten, na němž se Leonardo seznámil s rodinou. Mělo se vyjít ráno z města a strávit venku celý den. Vše bylo připraveno: koše s jídlem, rohože i to ostatní. Vidinka si dala natáhnout nové struny na kytaru a byli seznámi obvyklí besedovníci.

V stanovenou hodinu vyrazili na cestu.

Kdo by nebyl tak zaslepen radostí jako všichni ti výletníci, zpozoroval by, že se oba bratrance zdržují občas pozadu a šeptají si, jako by strojili nějaké nástrahy. Tam však tomu nikdo nevěnoval pozornost.

Za svítání došli na určené místo. Začali se chystat k snídani, když kde se vzala tu se vzala vynořila se vysoká, hubená, přísná a sarkastická postava našeho slavného majora Vidigala. Všichni tím byli pramálo potěšeni, až na bratrance, kteří se na sebe významně a triumfálně podívali.

Vidinčiny oči se mimoděk zahleděly na Leonarda.

Major Vidigal počkal, až přejde první okamžik překvapení, a potom s úsměvem řekl jako vždy klidně:

„Ničeho se nebojte, já nejsem žádný vlkodlak, ani nechci nikomu kazit radost. Jenom bych rád věděl, který z vás je tady přítel Leonardo.“

Vidince se hned pláčem nakrabila tvář. Leonardo se bezmyšlenkovitě zvedl a celý roztrásený se prohlásil:

„To jsem já . . .“

„Tak se na to podívejte,“ odušil major Vidigal výsměšným tónem, „a já to nevěděl! Tak, přátelé, žádné strachy, nestálo by to za to; o jednoho výletníka méně, to se ztratí. Tohohle kmocháčka si vezmeme s sebou. Půjde-li to, vrátí se co nevidět . . . ale myslím, že to už nebude před skončením výletu.“

„Ale kdepak, Bože můj! Proč to všechno je? Co špatného udělal?“

„On neudělal nic a nic nedělá; a právě proto, že nic nedělá, jsme pro něj přišli. Odveď ho, granátníku.“

A jeden z granátníků, kteří přišli v majorově doprovodu, se Leonarda zmocnil.

Vidigal je klidně svým volným krokem následoval a zdvořile řekl:

„Sbohem, přátelé!“

Vidinka, jež už měla oči v slzách, volala:

„Někdo ho udal!“

„Někdo ho udal!“ opakovali všichni kromě obou bratranců. A výletníci se dali na zpáteční cestu.

KAPITOLA XII

José Manuel vítězí na celé čáře

Byla sobota odpoledne; u dony Marie vládl nepředstavitelný shon; svěřenci a otroci pobíhali sem a tam; v pokoji se stíral prach, urovnávaly židle, běhalo se tam, mluvilo a křičelo.

Výjimečně měla paní domu na sobě bohaté mušelinové šaty, prošíváné stříbrem, a kratičký živůtek s nabíranými rukávy. Mimochodem řečeno, to stříbro bylo už trochu zčernalé a ty šaty z velké míry už pošpiněné. Kromě toho měla dona Maria ještě neobyčejně vysoký účes, veliké náušnice s drahokamy a na prstech deset či dvanáct prstenů s rozličnými tvary a podobami.

Luisinka byla v šatech, o kterých by i kdokoliv méně znalý těchto věcí tušil, že to jsou legitimní děti šatů tetiných; na hlavě měla čepeček s chomáčem peří, u pasu zlatý růženec s velkými kuličkami.

Obě takto upraveny vyšly ze svých pokojů, když tu se ozval hřmot kočáru, jenž se pak zastavil u domovních dveří. Luisinka se zachvěla; dona Maria přiložila kapesník k očím, a když ho dala pryč, byl celý zvlhlý od slz.

„Je tady kočár,“ křikla jedna ze služek, jež hlídala u okna.

Kočár představoval strašlivý, obludný kožený me-

chanismus, ztěžka se pohupující na čtyřech nezměrných kolech. Nevypadal příliš nově a za dalších deset let života by se mohl docela dobře přiřadit k žalostným troskám po zemětřesení, jak o tom mluví básník.

Sotva tento povoz zastavil u dveří, dolehlo tam hrčení jiného, jenž přirazil až k němu. To, co jsme řekli o šatech dony Marie a její neteře, může se přesně opakovat i o obou kočárech; druhý vypadal jako manželský syn prvního.

Z druhého vystoupil José Manuel a vkročil do domu dony Marie, jež mu vyšla v ústřety na práh.

Je zbytečné poznamenávat, že se veškeré sousedstvo shluklo u oken a sledovalo celé to dění očima rozšířenými nezkroutnou zvědavostí.

José Manuel měl na sobě černé hedvábné sako a kalhoty z téže látky a stejné barvy; dále měl černé punčochy a polobotky s ohromnými stříbrnými přezkami, kord a cylindr.

Doprovázeli ho dva přátelé, oblečení stejně jako on.

José Manuel se tvářil zpola zkroušeně, zpola vítězoslavně a sekal doně Marii poklony.

Je po tom všem ještě zapotřebí vykládat čtenáři, že si toho dne brala neteř dony Marie José Manuela?

Nadešel okamžik odjezdu. Luisinka v doprovodu dony Marie, jež jí byla za svědka, nastoupila do jedné z trosek archy Noemovy, kterou jsme nazvali kočárem; José Manuel, doprovázen člověkem, jenž měl být jeho svědkem, učinil totéž, a takto chvatně odjeli do kostela. Udělali dobře, že si pospíšili s odjezdem, protože kdyby se ještě pár minut zdrželi, hrozilo jim nebezpečí, že je pohltní zraky sousedů.

Ti, jakmile zaniklo hrčení kočáru, se dali živě do řeči. Z toho zde uvedeme malý útržek.

„Paní,“ poznamenala jedna sousedka, bydlící vedle

dony Marie, k druhé, která bydlela naproti, „ten ženich je možná hodný, ale za jeho tvář bych nedala ani zlámanou grešli.“

„A co nevěsta?“ děla nato druhá. „Ta upejpalka se mi tedy vůbec nelíbí.“

„A Leonardův syn utřel hubu? . . .“

„To se ví. Vyhrál to tenhle ten, poněvadž je to liška podšitá.“

„Jestli ta baba odkáže všechno neteři, není to špatná partie.“

„Bodejt! Vždyť její nebožtík manžel cestoval až do Indie.“

Takto pokračovali až do návratu kočárů.

A teď podejme čtenáři vysvětlení, pokud jde o triumf José Manuela.

Díky zásahu učitele modlení, o němž byli už čtenáři informováni, si José Manuel v očích dony Marie úplně napravil reputaci; znova začal docházet na návštěvu a poněnáhu si získával půdu. Účinněji mu pomohla nečekaná událost. Vykonavatel závěti po zesnulém bratru dony Marie, Luisinčině otci, který již s donou Marií, jak možná čtenáři nezapomněli, vedl při o dívčino poručnictví, objevil se z ničeho nic s novou záminkou týkající se jednoho bodu závěti, a dona Maria se s ním musela znova soudit. To připadlo zrovna do doby, kdy předčasně zemřel advokát dony Marie. José Manuel se tedy nabídl, že si vezme rozepři na starost, a zařídil všechno tak obratně, že — tak brzo, jak by se to žádnému advokátovi nepodařilo — doně Marii tu při vyhrál.

Nu, čtenáři si už snad vzpomenu na soudčskou mánii dony Marie; dobrovolně se vrhala do pří a vynakládala v nejnevýznamnější soudní otázce takové úsilí, jako by byl při tom v sázce sám její život.

Z toho se dá soudit, jaké uspokojení pocítovala v den vítězství. A jakou vděčností byla vázána k tomu, jenž jí k tomuto triumfu dopomohl.

José Manuel toho využil, a v den, kdy přišel přečíst doně Marii konečný rozsudek, jenž rozhodl v její prospěch, požádal ji i o neteřinu ruku. A ona mu ji beze všeho přislíbila.

Luisinka propadala tehdy sklíčenosti, jaká se projevuje u mladých lidí, a zvláště dívek, jež se ještě ubírají květnatou cestou mezi třináctým a pětadvacátým rokem věku, když je jim teskno o samotě.

Nu, jak ti, kdo tuto knihu čtou, vědí, Leonardo opustil Luisinku, a ta tudíž lhotejně přistoupila na tetin návrh.

KAPITOLA XIII

Únik

Nechme novomanžele, ať si klidně užívají líbánek; nechme donu Marii, ať zahrnuje něhou a radami neteř, která je však přijímá netečně, a pozorností José Manuela, jenž má najednou hlavu plnou aritmetiky, čísel, výpočtů, násobení; a podívejme se za Leonardem, kterého jsme opustili ve chvíli, kdy jej Vidigal vyrval z náručí milenky a radovánek.

Vidigal ho nechal jít před sebou, po granátníkově boku, a sám kráčel několik kroků vzadu. Během cesty se snažil granátník zapříst hovor; jenže Leonardo neodpovídal, jako by byl pohřížen ve vážné přemítání.

Bedlivému pozorovateli nemohlo uniknout, že náš přítel občas, i když zcela nenápadně, jakoby zrychluje a jindy zase krátí krok, že se občas ohlíží a skoro

neznatelně otáčí hlavu nalevo nebo napravo. Vidigal, jemuč nic z toho neušlo, našel si vždy nějakou záminku, aby na sebe upozornil — zakašlal, dupal silněji, táhl po zemi deštník, jež nosil stále v ruce — jako by chtěl říci Leonardovi v odpověď na jeho myšlenky:

„Pozor, já jsem tady!“

A Leonardo to všechno skvěle chápal a svíral přitom rty vztekem a netrpělivostí. Avšak přesto se nevzdával myšlenky na útek. Měl zlé tušení, že ho vedou na strážnici, a v duchu prosil bohy, aby prodloužili o sto mil ulice, jimiž má projít. Když viděl z dálky nároží, říkal si pro sebe: „Teď zahnu tady za roh a vezmu nohy na ramena.“ — Když se však přiblížili k rohu, musel jít Vidigal zrovna něco říci granátníkovi, a takto ten roh obešli. Sotva se před ním napravo nebo nalevo objevil volný průchod, říkal si pro sebe: „Vběhnu tam a zmizím.“ Leč v rozhodném okamžiku se mu zdálo, že cítí Vidigalovu ruku, jak ho chytá za límec kazajky, a krev mu stydla v žilách. Granátníci mu strach nenaháněli; v plánech útěku, které se mu tenkrát rodily v hlavě, vůbec s nimi nepočítal; zato však ukrutný major Vidigal byl konstantou jeho výpočtů.

Ubohý chlapec se během tohoto niterného boje potil víc než v den, kdy po prvé vyznal lásku Luisince. V životě zažil jenom jednou těžkou chvíli, která se podobala té, v jaké se ocitl teď, a to tehdy, kdy jako dítě ve zlomku vteřiny proletěl prostorem na křídlech strašlivého kopance, jež mu uštědřil otec.

Náhle mu přišlo na pomoc něco nečekaného. Bůhví proč, ozval se na ulici divoký ryk — křik, hvízdota a běžící kroky. Leonarda div nezjímala závrať; hučelo mu v uších, dělaly se mu mžítky před očima; a potom odstrčil granátníka, který šel vedle něho, a byl v prachu.

Vidigal povyskočil a natáhl ruku, aby ho lapil, ale sotva se bříškem prstů dotkl jeho zad. Chlapec uvažoval správně, že major bude rozptýlen hlukem na ulici, a proto využil příležitosti. Vidigal i granátníci se okamžitě pustili za ním; Leonardo proběhl prvním průjezdem, jež našel otevřený; jeho pronásledovatelé se hnali hned za ním dovnitř a houfně vyběhli do prvního patra. Sotva je oběhli a stoupali do druhého, rozhrnuly se záclonky u nosítek, jež stály u vchodu a kudy prošli, vyběhl z nich Leonardo a skokem se octl na ulici. Bylo to takhle: když vkročil dovnitř, našel úkryt a schoval se v něm; granátníci a Vidigal si toho, jak byli uspěcháni, nepovšimli, a to bylo proň rozhodující.

Je nepopsatelné, co pocítoval Leonardo, když mezi záclonkami nosítek viděl jít pronásledovatele kolem a nahoru po schodech. Potil se a chvěl zimou zároveň, třásl se a trnul, cítil strach i odvalu; znovu mu přišel na mysl otcův kopanec — vždy konstantní člen srovnání při všech jeho utrpeních.

Zatím co Vidigal a granátníci prohledávali dům, do něhož vstoupili, prchal Leonardo pryč odtud a za chvíli doběhl do domu Vidinky, jež ho na přivítanou objala volajíc:

„Kdepak! Tady je!“

Jas radosti osvětlil všechny tváře kromě obou bratranců, soků, kteří udělali kyselý obličej. Obě stařeny si strhly s hlavy mantilu, kterou si oblékaly, neboť chtěly jít zakročit proti jeho zatčení. Leonardův příchod byl jako blahodárný vánek, jenž rozptýlil mraky prudké bouře, k níž se schylovalo od Leonardova zatčení, když se ozvala slova: „Někdo ho udal“, jež pak zaplavila celý dům a slibovala dlouho nezmlknout.

Vidinka, jež zpočátku počastovala bratrance několika narážkami na Leonardovo zatčení, pokládala za vhodné přestat kličkovat a šla přímo k nim, jak se říká, s otevřeným hledím, kladouc jim za vinu, co se právě zběhlo.

Oni popírali a začali se s ní hádat. Zpočátku stranily obě stařeny Vidince, ale když ta utrousila tři čtyři peprné výrazy na adresu bratranců, jejich matka se urazila a postavila se za své syny; druhá stařena, Vidinčina matka, protestovala však proti sestřině zaujatosti a ještě horlivěji, doprovázena ostatními, stála na straně Vidinčině. Když byly takto vymezeny a odděleny oba tábory a na obou stranách byli strašliví protivníci, dalo se snadno předvídat, co se stane, nepřijde-li Leonardo včas, aby všechno uklidnil.

V radosti nad svou svobodou neměl Leonardo ani čas dát na pamětnou svým nepřátelům. Věděl už bezpečně, kdo zavinil jeho utrpení, neboť to vyrozuměl z rozhovoru, který se s ním snažil zapříst granátník.

Major Vidigal byl z toho případu celý bez sebe. Nikdy mu jediný kluk, na něhož vložil ruku, neupláchl; a tu se najednou objeví tenhleten, vyfoukne mu rybník, urazí jeho ješitnost dobrého náčelníka policie a poníží jej před granátníky. Kdo provedl majoru Vidigalovi nějaký takový kousek, byl pak pořád terčem majorova zájmu a měl ho každou chvíli na krku. Kdyby Leonardo nebyl býval utekl a dostal se na svobodu nějak jinak, byl by Vidigal ochoten stát se třeba i jeho přítelem; ale když ho dostal do takové bryndy, měl v něm nesmiřitelného nepřítele tak dlouho, dokud mu to plně neoplatí.

Jak vidět, Štěstěna Leonardovi nikdy nepřála; bylo to skutečně v té době povážlivé, zneprátelel si majora

Vidigala, zvláště když šlo o člověka jako Leonardo, jenž vedl tak pravidelný a tak „spořádaný“ život.

Teď uvidíme, co se zběhlo v domě, kam vstoupil Vidigal s granátníky, hledaje Leonarda.

KAPITOLA XIV

Rozčarovaný Vidigal

Když se major Vidigal přesvědčil, že je obelstěn, zařval; a jak jsme již čtenářům naznačili, slíbil si, že se Leonardovi krutě pomstí.

„No tohleto!“ říkal si pro sebe, „člověk se stará, mudruje, jak chytit kdejakého pobudu, jenž tady zamořuje město, po mnoha únavných dnech, po mnoha probdělých nocích, nekonečném lítání a toliké práci se mu podaří, že vyvolává hrůzu a zjednává si úctu u vagabundů a šejdířů, kteří se nikoho nebojí a nikoho si neváží, a nakonec ho doběhne takový harant a zostudí před těmi vojáky a všemi lidmi! Teď se mi každý usmrkanec, až se to dozví, vysměje a bude už počítat s tím, že mi provede druhý takový kousek jako tenhleto! . . .“

Major měl pravdu; byl vskutku terčem posměchu; a první, kdo se mu smáli, byli granátníci. Přestože jako otroci kázně vynakládali co nejupřímnější snahu, aby mu pomohli, a třebaže jim připadal díl slávy z majorových hrdinských kousků, bavili se tím, co se právě zběhlo, neboť znali Vidigalovu domyšlivost a všimli si jeho zklamané tváře.

Jakmile vyšel major ze dveří domu, jímž mu Leonardo unikl, nesmírný zástup, který toho byl svědkem, se dal do hlučného smíchu.

„Tak, pane majore,“ řekl mu jeden z davu, „tentokrát

*Uletěl ptáček, už je pryč,
jen peři nechal v dlani . . .“*

„Pane majore,“ radil jiný, „hledejte v kapsách.“

„V čepici,“ opravoval jiný.

„Za dveřmi,“ dodával čtvrtý.

A každou tuto radu doprovázel sborový smích.

„Tam je ten rarach, na nosítkách!“ křikl někdo náhle.

Vidigal pudově pádil k nosítkám a rozhrnul záclonky.

Smích v té chvíli byl homérský; major totiž pochopil, jakým způsobem Leonardo unikl, a jenom dlouze vzdychl. Nakonec zachmuřen odešel a v duchu přemýšlel, jak svou pověst napravit.

„Kdyby mě byli ti chlapi ze Sv. početí, kteří mě přišli upozornit na toho darebáka, prozradili, že je takový, nebyl bych býval musel stržit tak hroznou ostudu,“ říkal si pro sebe.

Z těchto slov čtenáři vidí, že Vidinčino obviňování bratranců bylo více než opodstatněné. Vskutku, to, co se právě odehrálo, bylo jen výsledkem dohody, ke které v den velké hádky, jež vypukla z důvodu čtenáři známého, došli oba sokové, dohody, že Leonarda udají. Zašli za Vidigalem, a aniž příliš zabředli do lží, vylíčili Leonarda živými barvami jako člověka, jenž nepracuje, žije na cizí útraty, překáží v domě dvou starých žen, z jejichž zkušenosti si nevzal poučení, a co víc, olupuje bratrance o sestřenčinu lásku.

Vidigal vyvaloval oči, když vypravování poslouchal, a byl hluboce vděčen oběma chlapcům za novinku, kterou mu přinesli, neboť mu takto umožňovali, aby

připojil další korouhev k vavřínům svých policejních výkonů. První pokus mu však přišel hodně draho.

Takové byly více méně úvahy, do nichž se major pohroužil. Nic by mu nebylo příjemnější, než kdyby mohl za pár dní, až už nikdo na nic takového nepomyslí, zamířit s eskortou granátníků k domu obou stařen, obklíčit je a chytit Leonarda, dříve než bude moci upláchnout. To se však přičilo jeho uražené pyše. Mnohokrát sice použil tohoto způsobu, ale k tomu, aby schytl podvodníky těžkého kalibru, známé jako takové a kované ve svém řemesle. Nechtěl sáhnout k těmž prostředku u nováčka a začátečníka. Ne, něco takového neudělá, žádné obklíčování, a tím méně žádná pomoc granátníků; odpřisáhl si, že on sám, bez pomoci kohokoliv, Leonarda polapí.

Vidigal chtěl už vstoupit na strážnici, kam se ubíral po své porážce, když tu najednou ucítil, jak mu kdosi objímá kolena, a uviděl u svých nohou jakousi ženu v mantile, která plakala a hlasitě štkala s kapesníkem na obličej.

„Co to má být, paní? Nechte mě na pokoji. Dneska je smolný den.“

Vzlyky pokračovaly jako jediná odpověď.

„Tak co, paní, necháte mi ty nohy? Já nemám rád plačky, rozumíte?“

Další vzlyky.

„No tohle je dobré . . . Jestli vám někdo zemřel, jděte si plakat do postele, tam je aspoň teplo.“

Nářek se zdvojnásobil.

„Tisíc láter! . . . Tak kdy tomu bude konec? . . . Kvůli téhleté ženské ještě upadnu . . .“

U dveří se shromáždila spousta lidí.

Po chvílce ticha, když už byl major připraven sáhnout k nějakému ostrému opatření, aby se plačky

zbažil, zvedla hlavu, a odtrhujíc si kapesník od tváře, zvolala v slzách:

„Pane majore, pusťte, pusťte, proboha vás prosím, mého kmotřence, pusťte toho ubohého chlapce; on je sice třeštidlo, ale . . .“

A vzlyky jí právě včas zastřely hlas.

Byla to kmotra, jež slyšela o kmotřencově uvěznění a přišla za něho orodovat nevědouc, že utekl. Výjev měl očekávaný účinek. Granátníci, kdykoliv kmotra říkala: Pusťte ho, pusťte ho!“ propukali v smích, a když pak všechno vyložili kolemstojícím, ti se smáli s nimi.

Major to bral všechno jako posměch, který si z něho tropí duch tuláctví a uličnictví; aby kmotru, jež stále objímala jeho kolena, seťrásl, musil prohlásit vlastními ústy, před všemi těmi lidmi, že Leonardo práskl do bot! Když to učinil, zmizel před všemi těmi pohledy, v nichž vycítoval urážku.

Sotva kmotra uslyšela to prohlášení, měla se k odchodu, a ani ona se nemohla ubránit úsměvu nad tím případem.

KAPITOLA XV

Rozlitá polévka

Kmotra, jakmile zanechala majora jeho hanbě, zamířila k Leonardovu úkrytu, aby chlapci blahopřála a vylíčila, jak je Vidigal z jeho útěku celý zoufalý. S tím Leonardo počítal a neudivovalo ho to; avšak Vidinka a obě stařeny se mezi spoustou kleteb a nadávek od srdce majorovi vysmály. Kmotra, aby nevyšla ze cviku, využila příležitosti, a když se nabažila povídání o majorovi, četla Leonardovi levity, které —

i když byly trochu přehnané — měly v podstatě své oprávnění, takže jí i sama Vidinka dávala občas zcela za pravdu. Námětem kázání bylo, že si Leonardo musí najít nějaké zaměstnání, že musí zanechat života, jež vedl a který byl příjemný, ale spojený s takovými nečekanými nebezpečími jako to, jež právě zažil. Strašákem, kterým kazatelka podporovala své argumenty, byly Vidigalovy drápy.

„Nakonec mu padneš do spárů,“ opakovala po každé větě. „A uniformě pak taky neujdeš.“

Pomyšlení na vojenskou službu otevřelo Leonardovi oči; být vojákem bylo v té době, a je možná ještě dnes, to nejhorší, co může člověka potkat. Slíbil tedy upřímně, že se polepší a že se bude chovat tak, aby proti němu policejní rozmar strašlivého majora nic nezmožl. Avšak najít zaměstnání pro toho, kdo se tolik let jakživ o žádné nestaral, a tak nahonem, nebylo lehké.

Mezitím však kmotra nasadila všechny páky a o několik dní později přišla, záříc radostí, a sdělila Leonardovi, že mu opatřila skvělé místo, které mu podle jejího názoru zajistí skvělou budoucnost a dokonce ho ochrání před Vidigalovým hněvem; bylo to místo sluhy v královské kuchyni. Nevšímajíc se si substantiva „kuchyně“ a přihlížejíc jenom k adjektivu „královský“, vyvalovali všichni přítomní i sám Leonardo oči nad kmotřiným objevem. Být zaměstnán v královském paláci? Och, něco takového se nedá odmítnout; ještě k tomu v kuchyni, v tom tak plném a bohatém, v tom bezedném dole! Kmotřin návrh byl přijat bez jediného hlasu proti.

Jak dokázala kmotra něco takového kmotřenci sehnat, je u boha.

Pár dní nato Leonardo s velkým sebevědomím a sebeuspokojením nastoupil místo.

Major, jenž ho nepustil z očí, se dověděl, co dělá, a vztekem se kousl do rtů, když viděl, že má tak pěkné místo. Jedině tím, že zanechá dosavadního života, mohl mu Leonardo vzít záminku, aby ho dříve či později zatkl.

„Co když si to vezme k srdci?“ říkal si zarmouceně major. „Jestli se dá na pokání, přijdu o pomstu . . . Jenže . . . (a tato naděje mu byla balzámem) on na to nevypadá, že by se mohl polepšit.“

Měl pravdu. Leonardo nevypadal na to, že by se mohl polepšit.

Zpočátku šlo ve službě všechno jako po másle; jenom nějaký zlomyslník by si byl mohl všimnout nevidané hojnosti ve Vidinčině spíží, ale nikdo takový se nenašel.

Jak se však zdá, bylo Leonardovým údělem, zděděným po otci, že mu milostné záležitosti přinášely vždy smůlu.

Na dvoře kuchyně bydlel jistý lokaj s dívkou, jež mu pečovala o domácnost; dívka byla hezká, kdežto lokaj byl hromotluk nejsměšnějšího ražení; každému bylo dívky líto, když ji viděl v ruku takového vlastníka.

Jako všem i Leonardovi, jenž měl měkké srdce, se dívky zželelo; a hned též řekneme, že jeho city byly natolik upřímné, aby vzbudily u té dotyčné nejupřímnější vděčnost. Kdo však pykal za lítost jednoho a vděčnost druhého, byl lokaj.

Zatím Vidinka doma žasla nad pracovní horlivostí nového zaměstnance a pozorovala, že k ní jaksi ochladl.

Jednoho dne odešel lokaj do služby; nikdo nečekal, že se brzo vrátí; bylo jedenáct dopoledne. Leonardo jednou z nescíslných tajných chodeb, které vedou

z kuchyně, zavítal k němu do bytu; ať si však nikdo nemyslí, že s nekalými úmysly; bylo to naopak s chvályhodným záměrem donést ubohé dívce misku téže polévky, jakou před chvilkou poslali králi . . . Zkrátka dárek člověka z kuchyně. Na tom není nic trestuhodného. Bylo by spíše trestuhodné, kdyby se ten, kdo takový dar přijímá, nesnažil odvděčit svrchovanou roztomilostí; dívka tedy Leonardo pozvala, aby jí s polévkou pomohl. A co by to bylo za neotesance, kdyby tak vlídnou nabídku nepřijal? A tak jí tedy přijal.

Najednou je slyšet, jak se otvírají dveře; dívka, jež držela v ruce misku, se zachvěje a miska se převrhne.

Příčinou toho všeho byl lokaj, jenž se právě nečekaně vrátil. Leonardo utekl nejkratší cestou, jakou našel; běžel asi pro jinou polévku, když se ta první rozlila. Lokaj se pustí za ním, jistě proto, aby mu řekl o trochu polévky i pro sebe.

A tak se stalo, že se za chvíli ozval z domu hluk rozbíjených talířů a káceného nábytku, křik, povyk; pak bylo vidět, jak Leonardo uhání dvorkem kuchyně a jak se lokaj vrací s urvanými výložkami a uniformou s utrženým šosem.

.....
Den nato byl Leonardo z kuchyně propuštěn.

KAPITOLA XVI

Žárlivost

Hned druhého dne věděl Vidigal od a až do zet, co potkalo Leonarda, a už se na něj chystal, neboť se blížila jeho chvíle.

Leonardo vkročil do kuchyně levou nohou; bouře, kterou tam prožil, nestála ani za řeč ve srovnání s tou, která se snesla na jeho hlavu, když vyšlo najevo, proč byl vlastně propuštěn.

Je to velké neštěstí, neopětuje-li žena, kterou milujeme, naše city; není to však o nic menší pohroma, padneme-li do rukou ženě, která si usmyslila, že nás bude milovat celým srdcem. Tuto poslední pravdu by mohl dosvědčit Leonardo. Vidinka byla žárlivá, že to dál nešlo; nu a ženy znají nekonečně mnoho způsobů, jak tento cit projevovat. Některým je do pláče a někde v koutku prolévají moře slz; pro toho, kdo to má trpět, je to velmi pohodlné. Druhé sahají k represáliím a pak v jednom kuse někoho mlátí; tento způsob je jistě velmi příjemný pro ně samé. Jiné nesahají k žádným represáliím, neuroní ani slzu, ale celý týden nebo čtrnáct dní od úsvitu až do noci jen opakují všemožné nářky, v nichž přijde na přetřes jejich otec, matka, příbuzní a přátelé, jejich kmotr, kmotra, věno, synové a dcery a všechno ostatní; ani okamžik neustanou, ani vteřinu si nedají pokoj, až z toho ubožákovi, poslouchajícímu to věčné lamentování, nad nímž by se i kámen ustrnul, hučí v hlavě. Jiné soudí, že musí předstírat pohrdání a nevšímavost; ty jsou pak v tak dobré míře, že je radost se na ně podívat. A konečně jsou takové, jež popouštějí uzdu divoké a nepotlačitelné zuřivosti; klejí, nadávají, rozbíjejí nádoby, trhají šaty, mlátí otroky a děti, klnou sousedům; to je nejhorší ze všech projevů, nejzoufalejší, nejméně šetrný a také nejméně plodný. K této poslední sortě patřila Vidinka.

Jakmile tedy, jak jsme před chvílí řekli, vyšla najevo skutečná příčina Leonardova odchodu, rozpoutala se taková bouře, jaká bude předcházet jen zániku světa.

Po křiku, pláči, proklínání, nadávkách, výhrůžkách, trhání, rozbíjení a ničení se Vidinka na chvíli zarazila, soustředila a zamyslela a potom, jako by se k něčemu důležitému odhodlala, řekla, obračejíc se k jedné stařeně:

„Mamičko, dej mi mou mantilu . . .“

„Ale holka,“ namítla stařena, „co blázníš? Kam teď půjdeš v mantile? . . .“

„Já vím kam . . . dej mi mantilu . . . už jsem řekla . . . chci svou mantilu . . .“

Všichni se sběhli k Vidince, překvapeni tímto požadavkem.

Leonardo seděl, či spíše tiše a mlčky se krčil v koutku.

„Chci svou mantilu, maminko; já ji chci, já ji chci . . .“

„Ale kam jdeš, holka? . . . No tak prosím tě! . . . Co tě to chytlo? . . .“

„Chci jít do kuchyně . . .“

„Propánakrále! . . .“

„Chci tam . . . co na tom, že to je královský palác? . . . Půjdu tam a vyhledám toho lokaje, chci se ho na něco zeptat . . . a jakože Kristus je synem Panenky Marie, nezůstane dnes v té kuchyni kámen na kameni.“

„Co je to za bláznovství, holka? . . . Co je to za nezrozum? . . .“

Oba bratrance se tomu všemu v duchu smáli.

Není nic prozaičtějšího než rozlíčená žena. Vidinčina něžnost, nyvost, smyslnost byla ta tam; zošklivěla, ba stala se odpornou.

Nikdo nebyl s to jí to vymluvit. Oblékla si mantilu a měla se k odchodu. Nářky, pláč, nic ji nedokázalo zadržet.

Leonardo viděl, že je zle, a ač byl dosud tichý jako pěna, rozhodl se, že i on Vidinku požádá, aby necho-

dila. To však bylo, jak se říkává, přilévání oleje do ohně.

„Kdepak! . . .“ odsekla Vidinka, „. . .no tohleto je ale pěkné . . . Kdepak! Tak já teda nemám chodit pryč? . . . Heleďme se . . . snad proto, že si to milostpán nepřije? No tohle . . .“

A odešla.

Smrákalo se.

Těm, kdo zůstali doma, nebylo do skoku. Nikdo nevěděl co dělat. Pak se Leonardo rozhodl jít za Vidinkou, aby jí to cestou rozmluvil.

Vidinka šla tak rychle, že ji Leonardo zpočátku ani neviděl. Nakonec ji však dohonil a začal prosit, aby se vrátila; při tom se zadušoval, že se bude napříště mýnit a nezavdá příčinu k mrzutostem. Vidinka však ničeho nedbala a šla pořád dál. Leonardo se tedy uchýlil k hrozbám a Vidinka hned přidala do kroku. On znovu začal se svými prosbami, ale Vidinka šla a šla.

Byli už na Palácovém náměstí; Vidinka div neutíkala — Leonardo kus za ní — a vběhla před ním do kuchyně a zmizela tam. Leonardo se na okamžik zastavil váhaje, zda tam má též jít. Leč v okamžiku, kdy už měl překročit práh, se náhle obrátil a nejraději by byl odtud vyletěl jako šíp; hubená paže chytila ho však za límec u kazajky — paže majora Vidigala, s nímž se srazil, když chtěl dovnitř, a jemuž se pokusil upláchnout. Když však viděl, že to je marné, poněvadž poblíž stála stráž, vzdal se. Major se naň podíval, zlomyslně se uchichtl a jenom klidně a rozvázně řekl:

„Tak jdem . . .“

Leonardo se dovtípl, co znamenají tato dvě slova, a vydal se po majorově boku směrem, jež mu naznačoval.

Bublina

Zanechme Leonarda, jenž v doprovodu majora Vidigala jde za svým osudem, a podívejme se, co se dělo v kuchyni po jeho uvěznění. Vidinka se tu a tam poptala a pak jako drak vběhla do lokajova bytu. Dívka s polévkou, přepadená tak nenadále, se hrozně lekla. Vidinka v ní instinktivně poznala příčinu svého žalu; odložila tedy mantilu na židli a obořila se na ni.

„Přicházím vám sem povědět do očí,“ řekla, „že račte být osoba bez citu...“

Dívka, jež nepochopila, co narážka znamená, byla z toho celá pryč a nevěděla co odpovědět.

Vidinka pokračovala:

„Nemáte kapku citu, to vám řeknu, to mi nikdo nevymluví.“

„Tak co je to tu za řeči?“ vzkřikl pojednou něčí mocný hlas.

To se ozval lokaj, jenž byl zrovna doma. Když slyšel Vidinčiny první dvě věty, přišel se podívat, co se děje.

Ať byl jeho hlas jakkoliv drsný a jeho skoro herkulovská postava jakkoliv výhrůžná, neustoupila Vidinka ani o krok a ani jediná vráska jí nevymizela z čela; zdálo se naopak, že jí mužova přítomnost přichází vhod, neboť se obrátila na něho a takto ho oslovila:

„To jste taky ale chlap, nechápu, jak vám můžou růst vousy...“

Prekvapení a sama postava Vidinky, unášené hněvem, ho trochu odzbrojovaly, takže odpověděl krotčeji:

„Tak vy jste mi sem, slečno, přišla číst levity? Kdo vás sem poslal?“

„Kdo by mě sem měl posílat?“ odpověděla výsměšně Vidinka, vrhající na tuto třetí postavu scény významný pohled: „Kdo by mě sem měl posílat?... Kdepak! Já se přišla zeptat, jestli bych mohla dostat trochu polévky!“

Dívka zbledla a lokaj vyvalil oči a potřásl hlavou, jako by chtěl říci: už chápu; div zase nevyletěl z kůže, když se mu vybavila ta událost, na kterou zapomněl díky družčině pokoře a snad i své povaze. Avšak Vidinka při svých posledních slovech vyjasnila trochu líc a znovu nabyla mnoha ze svých půvabů, znetvořených dosud vztekem. Kromě toho doprovázela své obvyklé „kdepak“ pousmáním, při němž se objevovaly její skvostné zuby.

Lokaj náležel asi k rodině Leonardů; okamžitě zjhl a zmohl se na úsměv a rozpačité:

„No tak!“

„No tak!“ chytila se toho Vidinka. „A on řekne: No tak! Kdepak, vy nemáte v těle kapku studu. Vy dva jste se ale dlouho hledali! Bůh vás stvořil a ďábel spojil; ona jí polévku a on na to jenom: No tak...“

Popadla mantilu a chtěla odejít.

Všechno splasklo jako bublina. Ona čekala energické odpovědi na své výpady, a proto si promyslíla tisíce útočných i obranných plánů s křikem, výpraskem, vězením a podobnými věcmi. Nic z toho se však nestalo a jí samé se tím ulevilo, ba cítila skoro uspokojení. Na oba spustila hromobití, oběma vyložila, kdo je, ale neřekla, co chce. Nakonec, i když nepořídila, odešla se slovy:

„Tak vy jste si asi mysleli, že vám to projde jenom tak, že? Moc jsem vám toho neřekla, ale budete na to dlouho vzpomínat...“

S ženským srdcem je to tak: je jako ze slámy, lehce

chytne, vyvalí se z toho mnoho kouře, ale za pět minut lehne popelem, jež sebelehčí vánek roznese a rozpráší.

Sotva ji lokaj viděl odcházet, místo aby vzal do parády svou družku, jež to celá bledá a rozechvěná čekala, zachoval klid a pod záminkou, že musí něco obstarat, odešel též. Zrodil se mu v hlavě plán, jehož uskutečněním by zabil dvě mouchy jednou ranou. Vidinka ho okouzila, Leonardo urazil; dobýt alespoň kousek Vidinčina srdce by znamenalo pomstít se Leonardovi a splnit vlastní touhu. Ač mu ten záměr připadal velice obtížný, neskládal zbraň; byl houževnatý a trpělivý.

Když došel k vratům, zeptal se strážce, kudy se dala Vidinka, a pustil se za ní. Brzy ji dohnal a z dálky doprovázel, aby zjistil, kde bydlí, a viděl, do kterého domu zajde.

KAPITOLA XVIII

Represálie

Když se Vidinka vrátila domů, byla rodina ještě celá polekaná a zmatená pošetlostí, které se dopustila; sotva ji viděla vcházet, vrhly se jí obě stařeny kolem krku, objímaly ji, líbaly a skrápěly slzami. Ona byla však ještě pod prudkými dojmy z toho, co prožila, a nemohla tyto důkazy přátelství opětovat; vrhla se na lavičku a chvíli tam mlčky seděla, neodpovídajíc na tisíce otázek, kterými ji zahrnovaly. Tato zamlklost ještě víc vystupňovala zvědavost rodiny; posléze se však rozhodla promluvit a vykřikla:

„Oni si myslí, že to nechám jenom tak! To ale byli na omylu!... Kdepak!... Však oni uvidí, s kým mají tu čest...“

„A jéjéj, holka, tys tam jistě provedla nějakou hloupost...“

„Kdepak hloupost... Udělala jsem to co každá žena, která má krev v žilách... A teď ať mi sem přijde do rány Leonardo, s ním si také ještě musím vyrovnat účty...“

„Ještě nepřišel... a už by tady měl být, vždyť šel hned za tebou...“

„Pravda...“ souhlasila Vidinka tak trochu s obavou, „do toho brlohu, totiž do té kuchyně nevstročil, a když jsem odtamtud odcházela, už tam nebyl...“

„Že by se mu něco stalo?... Major přísahal...“

„Major!“ opakovaly všechny s očividnou hrůzou.

A znovu bylo v domě všechno vzhůru nohama, poněvadž, jak už čtenáři asi viděli, přes mrzutost, kterou Leonardo té rodině způsobil, měli ho tam všichni, až na oba bratry, jeho soky, ze srdce rádi. Říkat některému z bratranců, aby ho šel hledat, nikoho ani nenapadlo, neboť všichni věděli, že by odmítl. Museli tedy čekat, až se vrátí bývalý ministrant, aby s jeho pomocí zařídili vše potřebné.

Čtenáři jsou možná udiveni, že při tom všem, co se zbývalo ve Vidinčině rodině, jsme se o této osobě ani slovem nezminili; učinili jsme tak schválně, abychom tím naznačili, že se pořád držel stranou.

Byl vlastně dávnou a prvopočáteční příčinou všech těchto událostí, neboť jeho přičiněním se Leonardo přistěhoval do rodiny, a proto byl velice rád, že proti němu nebyly vznášeny žaloby, jimž by se byl jen těžko mohl bránit. Jakožto taktický člověk choval se ve všech těch bojích zcela neutrálně. Proto jsme o něm pomlčeli.

Tehdy večer vrátil se nešťastnou náhodou později než obvykle, a v tak pozdní hodinu se nedalo už nic

podnikat. Celá rodina strávila noc v krutých obavách, poněvadž od jisté chvíle vyprchala naděje na Leonardův návrat. Nikdo už nepochyboval o tom, že se mu něco přihodilo, a v chmurných představách každého z nich se objevoval vždy major Vidigal; všichni byli přesvědčeni, že pokud se Leonardovi něco přihodilo, hrál v tom major jistě aktivní a důležitou, ne-li přímo hlavní úlohu.

A tak hned za svítání příštího dne byla prvním místem, kam vzkázali, strážnice. Avšak k všeobecnému překvapení tam Leonardo nebyl, ani o něm nevěděli; hledali pak na nejrůznějších místech, ale zcela bezvýsledně. Na Vidinčin popud šli za kmotrou a zpravili ji o tom, co se přihodilo; ubohá žena, jež o ničém nevěděla, se chytila za hlavu.

„Ten chlapec je ale smolař!“ zvolala. „Tak to mu něco provedli, jinak se to nedá vysvětlit.“

A vydala se hned hledat kmotřence.

V kmotru skládali veškeré naděje; nikdo nepochyboval o tom, že sotva se do toho vloží ona, hned se objeví Leonardova stopa. Byli však na omylu, neboť ani kmotra ji nevypátrala — tak dokonale ji major zahladil. Po několik dní neměl nikdo ani potuchy o tom, co se stalo; a hned se vyrojily domněnky, že on sám se z pochopitelných důvodů ukryl, a proto ho nemohou najít. Toto podezření sílilo a v celé rodině takové počínání začalo budit jisté rozhořčení, jež později dorostlo rozměrů prudké zášti, dokonce i u obou stařen.

Kdyby toto podezření nebylo liché, projevil by se Leonard jako hanebný nevděčník vůči lidem, kteří ho tak přívětivě přijali. V útocih, jež proti němu každou chvíli podnikali, hrála prim vždy Vidinka, a měla proč. Vedle důvodů společných s ostatními

byla ještě uražena ve svých citech. V jistých srdcích je už láska taková — veškerá něha, oddanost a věrnost po jistých zkušenostech vyprchá a mění se v smrtelnou nenávist.

Vidinka pozorovala zvláštní úkaz: od její návštěvy v kuchyni neminulo dne, aby aspoň dvakrát neviděla lokaje. Upozornila naň v rodině, a všichni už ho znali. Z počátku jí to bylo nemilé, a to tím spíše, že ani jednou nepřešel kolem ní, aby s úsměvem ve tváři neseškl; zdálo se jí to drze nestydaté. Později ji napadlo, že se za tím ustavičným obcházením a těmi pozdravy něco tají.

Pak jedna ze stařen, Vidinčina matka, připustila, že ten lokaj vypadá docela k světu, a tento názor se v rodině ujal. Jednou byla jedna ze stařen s Vidinkou u okna, a když šel lokaj kolem, jakoby lhostejně procedila skrze zuby:

„Kdyby na mně bylo, věděla bych si rady . . .“

Vidinka se sice neptala po smyslu té věty, ale věnovala jí přece jen pozornost a chvíli o ní přemýšlela.

Nazítří ji zavolala táž stařena k oknu ve stejnou hodinu jako den předtím; lokaj jako obvykle přešel kolem a pozdravil. Jako by chtěla doplnit svou myšlenku z předešlého dne, zvolala stařena při té příležitosti:

„No, já tedy bych tomu Leonardovi něco provedla . . . a to by bylo, panečku! Byl by potrestán on i ta holka.“

Naše vyprávěčská volnost nám dovoluje číst v stařeniných myšlenkách a sdělit čtenáři, pokud to ještě neuhodl, že „tou holkou“ byla míněna dívka s polévkou.

Po tomto vysvětlení i méně důvtipní bezpochyby pochopí, co by to stařena asi ráda Leonardovi provedla.

Vidinka, jež nebyla žádná nedovtipa, porozuměla všemu skvěle a tím snáze — jen to čtenářům řekneme —, že se ta myšlenka možná shodovala s jejími vlastními. Potom stařena ještě párkrát utrousila nárážku a Vidinka jí nakonec řekla co a jak.

Ušetříme čtenáře jistých podrobností a povíme mu, jak to dopadlo; několik dní nato přišel lokaj k Vidince na návštěvu . . .

Návštěvy se množily a mezi sousedy se začaly roztrušovat pověsti, které byly stejně zlomyslné jako pravdivé.

Takto se tedy věci měly. V rodině opět zavládl mír. Nevím, kdo to navrhl, aby se obnova pokoje a milostného štěstí oslavila novým výletem za město. Zvláštní shodou okolností si zvolili za cíl Cajueiros, kde se rodina seznámila s Leonardem.

Byl pozván i lokaj, jak ani jinak být nemohlo; vždyť byl jedním z oslavenců. On však na neštěstí přel jednu neřestí: za normálních okolností pil mírně, ale když měl nějaký důvod k radosti, přihnul si víc, a pak se z něho vyklubal hotový výtržník a rváč. A tak se stalo, že se při večeři, když byla oslava v nejlepším, bůhvíproč urazil, popadl cípy rohože, na které se jedlo, a vyhazoval nad hlavy spolustolovníků talíře, láhve, číše a všechno ostatní. Oba bratrance se ho pokoušeli zkrotit, ale marně; Vidinka plakala, stařeny proklínaly samy sebe; jedni se pokoušeli obnovit mír a druzí dělali ještě větší zmatek. Následkem toho tam zavládl pekelný rej.

Když se toho nejméně nadáli, vyvstal z křoví major Vidigal s granátníky, kteří se rozestoupili doleva i doprava, až hodovníky úplně obklíčili.

„Zajistěte tohoto muže, granátníku,“ přikázal major jednomu ze svých vojáků, ukazuje prstem na loka-

je, jenž tam stál a potácel se, ohrožuje okolostojící košem na mouku v jedné ruce a lahví v druhé.

Granátník váhal s vyplněním rozkazu; celá rodina se shlukla, a ukazujíc na vojáka, vyjekla údivem.

„No tak!“ pobízěl major vojáka, když si všiml jeho nerozhodnosti.

Granátník udělal krok směrem k zatýkanému.

„Pozor na to nádobí, kamarádíčku!“ vykřikl lokaj, „uvědomte si, že jsme si spolu nevyrovnali účty, pokud jde o tu polévku . . .“

Lokaj totiž nakonec poznal v granátníkovi našeho přítele Leonarda, stejně jako ho poznala rodina, když se objevil.

Byl to skutečně on.

KAPITOLA XIX

Granátník

Leonardo a lokaj si tedy beze zbytku vyrovnali své účty; jeden si zchladil záhu na druhém; poslední rána v boji připadla Leonardovi. Ten blahorečil náhodě, ba i majoru Vidigalovi za to, že mu poskytl příležitost, jak odtrhnout od sokových rtů pohár Štěstěny. Byl dokonce i rád, že musel na vojnu. Jak jsme již podotkli, nikdy neměl štěstí, aby se nezvrtilo v neštěstí, a neštěstí, které by se neobrátilo v štěstí.

Lokaje, jak jsme řekli, Leonardo odvedl, a čtenáři, obeznámení s osudem Vidigalových vězňů, jistě uhodnou, že ho asi poslali do strážnice na náměstí u katedrály. Vzhledem k svému stavu nemohl tam však přímo. Páry, které mu stoupily do hlavy, poněmáhlu zhoustly a v půli cesty měl mozek těžký jako cent; hla-

vu nemohl udržet, a tak mu klesala na trup, jemuž zase ta tíže připadala příliš velká, takže se chtěl spoléhat na nohy; ty však nebyly o nic pevnější, chvěly se mu a podlamovaly, takže se nedávný rváč svalil jak široký tak dlouhý na zem. Vojákům se ho nepodařilo zvednout, poněvadž to byl, jak jsme řekli z počátku, římbuch. Bylo tedy třeba nechat kořist kořistí; proti tomu major nic nenamítal, jednak proto, že jakékoliv jiné rozhodnutí předpokládalo velkou práci, jednak z toho důvodu, že i když to byl lokaj, to jest příslušník nejnižší vrstvy, byl přece jen člověkem z královského paláce a takové postavení zajišťovalo tehdy beztrčnost v mnoha věcech.

Leonardo zkoušel ještě několik jiných prostředků, aby nu takto bez hmatatelnějšího výsledku neuklouzla první kořist, kterou ulovil, neboť to by byla špatná předzvěst pro jeho vojenskou kariéru; ale at tak či onak, nejhezčí část pomsty již vykonal.

Nakonec zůstal lokaj ležet na chodníku.

Ukojme nyní několika slovy čtenáře, kteří chtějí bezpochyby vědět, jak se Leonardo dostal k uniformě. Když ho, jak je nám známo, chytil major u dveří do kuchyně, osobně ho odvedl na bezpečné místo, které Leonardo opustil až jako rekrut Nového pluku. V každém praporu, jenž byl již posádkou v městě, byla setnina granátníků, a protože bylo v setnině Nového pluku jedno místo volné, vybrali Leonarda, aby je obsadil.

Když se to major dozvěděl, vyžádal si jej pro sebe (tato setnina poskytovala totiž vojáky pro policejní akce), neboť jako člověk znalý těchto věcí tušil, že mu bude Leonardo platným pomocníkem. Skutečně se nemýlil.

Ježto měl čerta v těle a prodělal do té doby cennou školu tuláctví a uličnictví, musel Leonardo skutečně

znát všechny taje řemesla. Jedno mu však přece jen bránilo v řádném výkonu služby, totiž to, že jeho kousky mnohokrát donutily majora, aby kvůli němu mrhal časem, jež potřeboval pro ostatní. Ty zvyky byly u Leonarda tak vžitě, že je nevykořenila ani tuhá kázeň.

Povězme nyní o první darebnosti, které se dopustil v uniformě a jež vzbudila tím větší rozruch, že z počátku se jevil jako rázný voják, takže se o něm mluvilo div ne jako o „rasovi“.

Uličníci a flamendři, které major Vidigal ustavičně pronásledoval, si usmyslili, že zanechají nějakou památku na své kousky, a složili si fado s tímto refrémem:

Hele tatík, až na věky...

Hlavní postavou tohoto fada byl major, jehož mrtvola ležela v rubáši uprostřed místnosti. Ostatní osoby mu kolem prozpěvovaly písničky, končící vesměs refrémem, jež jsme právě uvedli.

Major se to doslechl a čekal na vhodnou příležitost, kdy se bude moci pomstít za takový posměch, z něhož vysvítalo, po čem touží jeho původci. Jednou mu donesli, že se kdesi v domě na kopci sv. Početí chystá téhož dne večer onen rej. Nastražil tedy vše tak, aby přistihl besedovníky při činu.

V patřičnou hodinu poslal dva tři granátníky jako předsunuté hlídky, aby každý zvlášť vypátral, co se děje; přitom určil kladné a záporné znamení, aby mohli jedni oznámit druhým, je-li vhodné a účelné zaútočit nebo ne; tato znamení předá granátník, jenž se dostane nejbliže k domu, dalšímu; ten zase je pošle dál, další pak učiní totéž, až se to nakonec dostane na majorovo stanoviště; byl to prostě systém předsunu-

tých hlídek, jako by šlo o velkolepé vojenské tažení. V případě, že se ozve kladné znamení, vyrazí se k útočce; bude-li vysláno znamení záporné, všichni se tiše rozptýlí. Jednou z věcí, na které si dával major obzvláště záležet, bylo neprozradit nikdy, že ho doběhli. Leonardovi připadl úkol zaujmout předsunuté postavení nejbližší k nepříteli a dát první znamení. Vyrazil tedy vpřed, zatím co jeho kamarádi čekali. A načekali se tak dlouho, že už toho měli dost; nakonec již chtěli porušit rozkaz, opustit postavení a jít hledat Leonarda, když tu se ozvalo trojí opakované dlouhé hvízdnutí, což bylo smluvené záporné znamení. Nakvašeně se tedy rozptýlili a sešli se až u majora na úpatí kopce v místě poblíž vchodu do Aljube. Tam shromáždění dlouho vyčkávali Leonarda, ale ten pořád nešel. Major se zamyslel a vydal najednou rozkaz k výstupu nahoru na kopec. Skutečně tam vystoupili a tentokrát s majorem v čele se odebrali k určenému domu. Sotva se přiblížili, uviděli k svému překvapení světla a uslyšeli, jak tam drnkají kytary a prozpěvují se písničky. Zpívalo se tam to pravé fado. Bez velkých bezpečnostních opatření, neboť všichni se cítili za větrem, obklíčil major stavení a schytil všechny, jak se říká, přímo při činu. Bylo to právě v okamžiku, kdy obřad dostupoval vrcholu.

Na zemi ležela osoba představující „tatika“, zahalená do prostěradla a s přikrytou hlavou, zatímco kol dokola ta cháska tančila a zpívala.

Když major, doprovázen svými lidmi, zaklepal a vstoupil, krev ztuhla všem v žilách; člověk oděný v rubáši sebou hrozně trhl a potom znehybněl, jako by byl z kamene, takže hrál úlohu mrtvého náležitěji, než si to možná přál. Podle svého zvyku nařídil major, aby se chvíli pokračovalo za jeho přítomnosti. Potom je

začal jednotlivě vyšetřovat, kdo má jaké zaměstnání, a podle toho, co zjistil, posílal je buď pryč, nebo stranou, aby jim připravil lepší zaopatření. Během celé té scény, jež trvala hodnou chvíli, ležel člověk v rubáši nehybně, jako zkamenělý, se zakrytou hlavou. Když všechny obešel, obrátil se major k němu:

„Hej, kmocháčku v rubáši, tak to vy doopravdy chcete odnést do hrobu?“

Ani jediný pohyb jako odpověď.

„No, je mrtev, ztratil řeč, toť se ví.“

Hluboké ticho.

Major dal znamení jednomu granátníkovi, aby se ho dotkl hrotem šavle; ani při tom se však nepohnul. Na nové majorovo znamení ho granátník strašlivě šlehl bičem. To mrtvého vzkřísilo. Vyskočil, ale snažil se uniknout oknem s hlavou stále přikrytou; granátníci ho však zadrželi a major mu řekl:

„Človče, i když jste mrtev, nečeňte se tak do pekla! Nejdřív tu s námi zůstaňte na kus řeči.“

„Tak, teď se podíváme na nebožtíkovu tvář.“

Výkřik údesu, doprovázený hurónským smíchem granátníků, vyrazil majorovi další slova z úst. Po odkrytí nebožtíkovy tváře se totiž přišlo na to, že je to náš přítel Leonardo...

KAPITOLA XX

Nové lotroviny

Zda Leonardovi pomohlo, že se dopustil trestného činu jen jednou, zatímco do té doby přesně plnil všechny své povinnosti, či zda mu opovržlivý čin naopak získal další majorovy sympatie, není nám známo.

Skutečností však je, že kromě smíchu, úštěpků kamarádů a úzkosti během té půlhodiny strávené v rubáši se mu už k úžasu všech a zvláště jeho samého nic nestalo. Major tím projevil neobvyklou shovívavost. Po několik dní chodil Leonardo se svěřenou hlavou a zamyšlen, jako by klesal pod tíží krutých výčitek svědomí; kamarádi z toho hojně těžili a přetřásali to, nepopřávající mu ani na okamžik klid.

„Ještě se úplně nevzkřísil,“ říkal kdosi, když šel kolem něho.

„Kdepak!“ pravil jiný, „on není z tohoto světa.“

„*Hele tatík, až na věky...*“ zanotovali druzí sborově.

Na nic z toho nedbal, a to bylo dobře, neboť tím nemilosrdné kamarády připravoval o téma k novým posměškům. Když ty těžké chvíle uběhly, zapomnělo se na to a vše se znova vrátilo do vyježděných kolejí.

Jednoho dne major oznámil, že musí být proveden velký a důležitý podnik.

Týkalo se to jednoho zapeklitého darebáka, dokonaleho typu tehdejších výtržníků; major měl na něho už několik měsíců spadeno, ale zatím se mu nepodařilo ho lapit. Ač jeho zaměstnání bylo pro mnoho lidí nerozlučitelnou záhadou, byl ten človíček stále více méně při penězích. Jediná cennější věc, kterou vlastnil, byl plášť, do něhož se ustavičně halil, a kytara, kterou nikdy neodkládal. Těšil se pověsti velkého šprýmaře, a proto nebylo veselice, na kterou by nebyl zván. Plněním těchto pozvání trávil veškerý svůj čas. Úsvit ho obvykle zastihl ve společnosti, s kterou začal hýřit večer a jež oslavovala například narozeniny; odtud šel na oběd pořádaný u příležitosti křtin a večer se zúčastnil svatební hostiny. Pověsti zábavného člověka, jejíž zásluhou mohl tak příjemně marnit čas, požíval díky

jistým schopnostem, a zvláště jedné, v níž mu nemohl nikdo konkurovat. Hrál na kytaru a pěkně zpíval, bezvadně tančil fado, uměl mluvit, jako mluví černoši, a obdivuhodně tímto jazykem i zpíval, s naprostou přirozeností uměl dělat ochrnutého na kteroukoliv část těla, dokonale napodoboval mluvu mladých lidí z vnitrozemí, znal tisíce hádanek a konečně — a to bylo jeho nejlepší číslo — se vzácnou dokonalostí uměl napodobovat nekonečně mnoho tváří tak, jak by nikdo nedokázal. Jeho přítomnost byla proto zlatým hřebem veselých společností, do kterých docházel. Chtěl-li pořadatel nějaké domácí pitky sezvat hodně lidí a dobrou společnost, stačilo, aby oznámil hostům, že přijde i Teotônio (tak se jmenoval).

Pokud jde o to, jaké zaměstnání mu skýtá prostředky k životu, což pro mnohé lidi bylo neproniknutelným tajemstvím, činil se major tolik, že na to přišel. V jistých dnech se ve sklepech, v němž Teotônio bydlel, scházel jistý počet osob, které tam pobývaly dlouho do noci. Teotônio držel totiž bank při karbanu.

‡ Vzhledem k tomu ho chtěl major chytit in flagranti. A jelikož se o to pokoušel již dlouho, a pořád toho ne a ne dosáhnout, neboť Teotónioví hosté vždy oklamali jeho pozornost tím, že měnili den své schůzky, rozhodl se při první příležitosti lapit Teotónia a s jeho pomocí ostatní kumpány.

Jak si čtenáři asi vzpomenou, žil starý Leonardo, to jest Leonardo-Měďák, s kmotřinou dcerou, s kterou měl dítě, jehož narození jsme byli přítomni. Nu a třebaže už od té doby uplynulo drahně času, nebylo dítě ještě pokřtěno. Na naléhání kmotry, kterou toto otálení hluboce rmoutilo, rozhodl se Leonardo-Měďák konečně, že dítě musí přijmout křesťanství. Podle nezměnitelných zvyků měla se téhož dne konat i pitka a podle

módy byl na ni pozván i Teotônio. Major, jenž se o tom všem dozvěděl, čekal na ten okamžik, aby mohl Teotônia dopadnout. Odtud ono jeho upozornění vojákům, o kterém jsme se svrchu zmínili.

Majorovým údělem bylo stále někomu kazit radost; a pro nás, pisatele těchto řádků, je úplnou tragédií, že musíme jednotlivě opakovat skoro stejné scény jen s mírnými obměnami. Jinak však nelze máme-li věrně vylíčit dobu, kterou zobrazujeme a jejíž některé zvyky chceme zachytit.

V určenou hodinu přišel major k Leonardu-Měďákovi; ježto nebylo nejmenšího důvodu k používání násilí, neboť všechno se odehrávalo naprosto pokojně, vstoupil tam sám s předchozím souhlasem Leonarda-Měďáka a přihlížel zábavě. Při jeho příchodu chlubil se Teotônio svými dovednostmi. Když je už všechno vyčerpával, chtěl přejít k poslední, totiž ke grimasám. Dlužno poznamenat, že Teotônio se neuměl pitvořit jen tak nazdařbůh, nýbrž že uměl více méně věrně napodobit i tu nebo onu známou tvář; diváci se při tom mohli smíchy potřhat.

Všichni seděli a Teotônio, jenž stál uprostřed sálu, se na někoho díval a udělal přitom tvář starce; pak se najednou obrátil k jinému přítomnému a napodobil tvář kreténa, jak se přiblíže směje; a tak dlouhou dobu uváděl nové a nové typy. Když pak byl už se svým uměním u konce, odběhl do kouta, postavil se tak, aby naň bylo ze všech stran vidět, a ukázal poslední tvář. Všichni se smáli, až se prohýbali, a ukazovali na majora.

Právě totiž věrně napodobil Vidigalovu protáhlou, vyzáblou tvář.

Major sevřel rty, poněvadž pochopil, že se mu Teotônio posmívá; měl-li s ním již tehdy dobré záměry, od té chvíle byly ještě lepší.

Smáli se dlouho; a jelikož tomu on nemohl přihlížet lhotejně, ale — jak jsme už naznačili — nebylo důvodu ani oprávnění k zákroku, pokládal za vhodnější vzdálit se a vyčkat příhodného okamžiku, až se zábava trochu rozproudí a on pak bude moci Teotônia pozvat, aby se šel šklebit na granátníky ve strážnici.

Jeho odchod byl naprosto trapný.

Když se shledal s granátníky, kteří zůstali nedaleko odtud, obrátil se k Leonardovi a naznačil mu, že chce děj se co děj zajistit ještě večer Teotônia, ale že se obává, aby na to lidé v domě nepřišli a nějak mu nedopomohli k útěku; je tedy zapotřebí někoho, kdo by jej střezil zblízka, ale přitom nebyl podezřelý; touto osobou měl být Leonardo.

„Tady v otcově domě se na mne dívají skrz prsty,“ namítl Leonardo na majorův návrh.

„Dnes je vhodný den k usmíření . . .“

„Možná že mě ani nebudou chtít vpustit dovnitř . . .“

„A copak tam nemáte kmotru? . . .“

„No ano . . . ale taky její dceru a ta je na mne jako ras! . . .“

„Ras neras, půjdete tam a basta; kázeň je kázeň, nemohu připustit, aby se ten ničema po mně beztretně pitvořil.“

Granátníci, kteří znali Teotônia a věděli o jeho dovednosti, pochopili hned z majorova výroku, co se stalo, a teď se zase oni dali do smíchu. Výzva k zachování disciplíny, s níž byl od oné noci, kdy dělal majorovu mrtvolu, na štíru, překonala u Leonarda všechny námitky a nechuť, již projevil při přejímání úkolu uloženého majorem, a dal se na cestu k otcovu domovu.

Došel tam a zaklepal; jakmile spatřili zevnitř barvu stejnokroje a čepice, dali se zděšeně do křiku a na smluvené znamení (major měl pravdu!) zhasly ihned

všechny svíčky v místnosti a zavládl tam takový zmatek, jako by mezi hosty vypukla rvačka.

Leonardo v tom viděl první nepřijemnost, ale přesto se mu zamlouvalo, jaký nahnal strach. Rozhodl se tedy ještě venku promluvit, aby bázlivce uklidnil.

„Pěkného přijetí se dočkal syn v otcovském domě! Jako o Popelčíně středě, jen ještě vymítat ďábla . . .“

Kmotra, jež to zaslechla, poznala Leonardův hlas a dala se do smíchu.

„Holenku, ten nás ale doběhl! On je to Leonardo! Rozsvěťte svíčky, lidičky! To nic není, tenhle uniformovaný je náš člověk,“ zvolala.

„Ten klacek jeden,“ zabručel Leonardo starší, „má ale nápady. Takhle nás všechny vyděsit! . . . Příteli Teotônio, slezte dolů, nic se neděje . . .“

Ve světle první svíčky, kterou přinesli, viděl Leonardo, jak z podkroví za přepážkou, za níž se schoval, seskakuje Teotônio.

Sotva seskočil na podlahu, tak nápadně se zašklebil strachy, že tím vyvolal výbuch smíchu. Z různých skrytí bytu se vyrojili lidé a za Leonardovy přítomnosti se veselice znovu rozproudila.

Několik lidí se přesto podívovalo Leonardově návštěvě a jeho šatům a mělo strach. Tak brzo po majorově odchodu . . . Avšak kmotra všechny uklidnila tvrdíc, že dostal propustku z kasáren, poněvadž neměl toho dne službu, a tak tedy přišel na sestřiny křtiny.

„On je trochu potřestěný,“ opakovala všem, „ale jinak je moc něžný a nikdy nezapomíná na svou rodinu.“

Leonardo potvrdil všechna kmotřina prohlášení, a když ho proti jeho očekávání všichni tak pěkně přijali, začal se vpravovat do zábavy. Jak se postupně rozhňoval radostí z fada a písniček, počalo ho mrzet,

že se propůjčil k tak jídášské úloze; když se díval na Teotônia, jenž ho upoutával od jeho příchodu, svíralo se mu srdce, neboť si vzpomněl, že ho má vydat majorovi. Nejednou mu proběhlo hlavou, aby ho varoval a umožnil mu únik, ale pak si vzpomněl na slova o kázni, na výstup s majorovou mrtvolou, a zakolísal.

Přepadán těmito myšlenkami, díval se každou chvíli na Teotônia.

Ten nebyl na hlavu padlý a začal něco větřit; nějakým instinktem četl v Leonardových myšlenkách a byl ve střehu.

Pojednou se Leonardo rozhodl.

„Čert vem disciplínu,“ řekl si pro sebe. „Ať se stane co stane, pomůžu tomu chlapci k útěku.“

A ze svého místa dodal hlasitě:

„Hej, pane Teotônio, chcete něco vědět? Jestli vy-táhnete paty tady ze dveří, drapne po vás major; čeká na vás a mne poslal sem . . .“

„U sta hromů!“ zvolali všichni.

„Jen žádné strachy, ono všechno půjde, já se o to přičiním.“

„Jen se v ničem neomoč, hochu,“ pošeptala kmotra Leonardovi do ucha. „Uvědom si, že s majorem nejsou žádné žerty; mohlo by se ti to vymstít!“

„Když mně je ho líto — už kvůli těm grimasám . . .“

Oba, Leonardo a Teotônio, dali tedy hlavy dohromady a společně dohodli plán, podle něhož měl Teotônio majorovi utéci, aniž by byl Leonardo kompromitován.

Byla už hluboká noc; na příkaz obou vyhrnula se ven spousta hostí, a ještě před nimi odběhl Leonardo k majorovi.

„Tady jde ten darebák, pane majore!“

„Tak ho obstupte, tak ho obstupte!“ rozkázal major.

Všichni granátníci se rozestavili tak, aby mohli splnit příkaz.

Major se přilepil na dveře do chodby a zbystřil zrak.

Blížila se k němu postava, klidně si pohvizdující refrén nějaké písničky. Když se ocitla poblíž, vyskočil major ze svého místa a zadržel ji.

Ozvalo se slabé „ach“ doprovázené slovy:

„Pusťte mě! Co to má být?“

Když major poznal, že to není Teotóniův hlas, zářoval se pozorněji a zjistil, že zadržel ubohého hrbáče, nadto ještě chromého na pravou nohu a levou ruku.

„Táhněte k čertu,“ zvolal major, „marš odtud! To bych rád věděl, co tu v tuhle hodinu pohledávají na ulicích takové postavy.“

Mrzák spěšně zmizel, už beze strachu, opět si pohvizduje svou melodii.

Poté se rozhostilo hluboké ticho a major viděl jít kolem jenom hosty z večírku, nikoliv však Teotónia.

To ho dohrálo, a shromáždív kolem sebe granátníky, řekl Leonardovi:

„On neodešel...“

„Jakpak by ne,“ odpověděl Leonardo, „měl na sobě bílou kazajku a slaměný klobouk; viděl jsem ho, jak míří ke dveřím, u nichž jste stál, pane majore.“

„Bílou kazajku a slaměný klobouk?“ jistil se major.

„Ano prosím, a černé kalhoty. Já ho nezatkl, poněvadž jsem byl jist, že panu majorovi nemůže upláchnout.“

„Ach ten lotr,“ zabručel Vidigal, „to jsem si nemyslel... Byl to ten hrbáč, ten mrzák...“

„On umí napodobovat hrbatého i chromého jedna radost,“ podotkl jeden z granátníků. „Já ho to jednou viděl dělat a vypadal jako opravdový...“

Hrbáč, kterého major zastavil, byl skutečně Teotónio.

Leonardo se smál pod vousy, jak majora doběhl.

Zanedlouho jej však radost přešla, když se major dohmátl, že byli smluveni.

KAPITOLA XXI

Odhalení

Jedno staré rčení praví, že je něco horšího než nepřítel: špatný přítel. Jeden z hostů Leonarda-Měďáka se prohlašoval za Teotóniova velkého přítele, a když viděl, jak se ho Leonardo snaží vyrvat z majorových rukou, rozhodl se hned rozdělit své city mezi Teotónia a Leonarda tak, aby nikdo z nich nebyl poškozen. Několik okamžiků po tomto prohlášení podal hned první důkaz o tom, že je míní plnit.

Zatím co se odehrávaly scény, jež jsme právě popsali, už se rozednilo. Major a jeho lidé se dali na ústup; ještě byli poblíž místa, kde se pokoušeli zajmout Teotónia, když se srazili se zmíněným přítelem, jenž odcházel jako jeden z posledních. Když viděl, že nevedou Teotónia, usoudil, že se plán zdařil a že majorovi vypálili tentokrát rybník. To mu udělalo takovou radost, že zapomněl na majorovu přítomnost a běžel k Leonardovi, aby ho objal, a zaníceně zvolal:

„Bravo! Něco takového se člověku hned tak nepovede! To bylo něco! On ti bude navždy vděčen a já s ním, poněvadž jsem přítel jeho i tvůj.“

Při takové nerozváženosti stydla Leonardovi krev v žilách. Vidigal, jenž šel se svěřenou hlavou, přemýšleje o tom, jak to prohrál na celé čáře, se prudce obrátil;

slovo „on“ v ústech toho strašlivého přítele mu otevřelo oči. A vzápětí vyburcoval majorův hlas Leonarda ze strnulosti.

„Odeberte se do kasáren a hlaste se tam jako vězň!“ říkal zvolna.

Tento rozsudek pohnul Leonardovi žlučí; zdrtil pohledem neobezřetného muže, jenž to zavínil a ještě mu stále jakoby nic tiskl pevně ruku, kterou zřejmě nebyl ochoten jen tak hned pustit.

Zanechme nyní Leonarda, jenž jakožto oběť své šlechtnosti kráčel do kasárenského vězení, a přejděme k jiným věcem. Už dlouho jsme nehovořili o doně Marii a její rodině. Vězte tedy, čtenáři, že po líbánkách, kdy chodili po samých růžích, José Manuel, jak se říká, vystrčil růžky a natropil tolik věcí, že za chvíli bylo všechno na válečné noze; se svou ženou Luisinkou se odstěhoval od dony Marie a kvůli různým věcem, jako bylo věno a dědictví, zahájil proti ní tak složitý proces, že byla oprávněná obava, zda se stařena dočká jeho konce.

José Manuel byl na Luisinku manžel jako drak, tak dokonalý, jak to jen ta doba zná, a působící ženě ustavičná muka. Od té doby, co se odstěhovali od dony Marie, nikdy už Luisinka nedýchala vzduch ulice, jenom potají, škvírami v žaluziích; a nezbývalo jí než oplakávat svobodu, již se těšila kdysi, procházky a rozhovory u dveří v měsíčné noci, nedělní mše v katedrále po boku své tety s jejím houfem služek vzadu, návštěvy, které přijímala, a Leonarda, po kterém se jí stýskalo, a konečně to všechno, čeho si tehdy patřičně nevážila, ale co jí teď připadalo krásné a milé. Od své svatby, k níž došlo na tetino přání, chovala se k svému manželovi naprosto lhostejně, což je snad horší než sama nenávisť.

Zkrátka, Luisinčin život po svatbě byl věrným obrazem života většiny dívek, jež se tehdy vdaly; bylo to proto, že nebyly žádnou vzácností Vidinky a že bylo málo rodin, které nemusely bédovat jako ta, která se vrátila z Kamenné kaple ztenčena a jejíž příběh se tak hodil kmotře, když osnovala pikle, aby vyřadila José Manuela z boje.

Nu, je samozřejmé, že kdežto předtím dona Maria kvůli těm pletichám, jež předcházely svatbu José Manuela s její neteří, ke kmotře poněkud ochladla, nyní, když s ním byla na kordy, obnovila se ona pouta přátelství, jež se na čas trochu uvolnila.

Jednoho dne se obě sešly na mši a zase se daly spolu do řeči. Leonardovy trampoty — námět tohoto rozhovoru — dojaly donu Marii, jež se zase svěřila kmotře s tím, jak je na tom teď ubohá Luisinka.

„Ach paní!“ říkala kmotra o José Manuelovi, „jako bych měla nějaké takové tušení, když jsem se na toho ničemu dívala; hrom aby toho člověka vzal, je to povaleč, že mu není rovno. Ten přivede tu ubohou dívku do hrobu. Chudinka, tak dobře vychovaná, a takovou má smůlu.“

„Nikdy jsem si, paní, nemyslela, nikdy jsem si nemyslela, že by se mohlo stát něco takového . . . jak byl prohnáný! Byl jen samý med a tvářil se jako svatoušek! Teď, paní, teď bych docela uvěřila té historce o dívce unesené z Kamenné kaple; jemu by to bylo podobné . . . Ale já se mu pomstím, jakože tady stojím; soud mi tu radost dopřeje; při Pánubohu v to doufám.“

Tímto rozhovorem i tím, co následovalo, se obě usmířily.

Některá přátelství, zkalí-li se jednou, když prodělala mírný otřes, těžko se vracejí k dřívějšímu stavu;

s jinými je tomu však právě naopak: otřesy jsou tu prospěšné, poněvadž se snadno navrácí mír, a zdá se, že jsou potom přátelská pouta těsnější. Přátelství dony Marie a kmotry patřilo k tomuto poslednímu druhu. Po rozhovoru na mši jejich vztahy nejenže nabyly původní podoby, nýbrž zvroucněly víc než kdykoliv předtím. Od té chvíle nebylo mezi nimi jediného tajemství, které by si nesvěřily, a také se spolu dohodly na tom, že si budou vzájemně pomáhat, aby vyléčily — jedna neteřiny bolesti a druhá kmotřencovy čertoviny.

Leonardo, jak jsme řekli, seděl v chládku; vzkázal to kmotře, jež z toho byla celá pryč, nikoliv pro tu skutečnost samu, nýbrž pro šlechetný důvod, který to zavínil. První krok, jež musely obě, dona Maria i kmotra, na základě svého paktu udělat, bylo přičinit se o Leonardovo propuštění a uchránit ho všeho, ať to bylo cokoliv, co se proti němu chystalo.

Jak pořídily, hnedka uvidíme.

KAPITOLA XXII

Protekce

První, co kmotra učinila, bylo, že šla orodovat za Leonarda k majorovi; major byl však neoblomný; je to vážný případ a nikoliv první; kázeň nemůže být do nekonečna beztrestně porušována; trest je nevyhnutelný a musí být přísný. Kmotra, jež tam šla s velkými nadějemi, se od majora dozvěděla, co sama nevěděla a ani nepředpokládala: totiž že Leonardo si nejen pobude delší čas ve vězení, nýbrž dostane i napráskáno... Ubohá žena, sotva jí to major sdělil, klesla na kolena, plakala, naříkala, ale všechno jako když hrách na stěnu

hází. Odešla zoufalá, s mantilou na stranu, celá neupravená a běžela, letěla k doně Marii. Když ji viděla, jak vypadá, vyskočila dona Maria z lavičky a upustila krajkovou podušku.

„Co je vám, paní, co je vám?“ zvolala. „Kriste-pane, co je? Mluvte!“

„Ach drahá dono Mario, to neštěstí!“ bědovala kmotra. „Jak toho chlapce pronásleduje smůla... Tak to má za to, že udělal dobrý skutek!... A já s ním trpím a soucítím, jako by to byl vlastní syn...“

Vzlykot udusil její slova.

„Mluvte, paní,“ odpověděla dona Maria, „mluvte, vždyť mě samotnou to rmoutí...“

„Dostane, dono Mario... dostane napráskáno... on... Leonardo...“

„Bože můj, ubohý chlapec, takové neštěstí ho potkalo. Má to ale úděl, chudáček; ten chlapec se narodil na nešťastné planetě, za to bych, kmotro, krk dala... Ale nemluvila jste s majorem? Co říkal?“

„Tvrdí jako kámen, paní; nic jím nepohnulo; prosila jsem ho při pěti ranách Kristových, při Panně přesvaté... všechno nadarmo, všechno marné...“

„Dobrá, ale nedělejte nad tím kříž, kmotro; máme ještě jeden prostředek, který myslím neselže; půjdeme za ní, neboť tam budeme mít prošlapanou cestičku; my jsme jedna ruka, a tak ona se za chlapce přimluví.“

„Na to jsem si už také vzpomněla, ale v tom souzení mi to zase vypadlo z hlavy; jestli ale s ní nic nepořídíme, je všechno ztraceno.“

Čtenáři jsou už jistě zvědaví, kdo je to *ona*, a plným právem; hned jejich zvědavost ukojíme. Major byl starý hříšník a v mládí byl jedním z těch, o kom se říká, že se chytá za každý fěrtoušek; dodnes mu ještě tu minulost *něco* připomínalo; to *něco* byla Veselá

Maria, jež bydlela v Prainhě. Veselá Maria, to byla kdysi holka jako lusk, jak se lidově říká; měla neobyčejně veselou povahu, ustavičně se smála, všemu se smála, a pokaždé dlouho a od srdce; proto jí přezdávali Veselá.

Přezdávky byly v době, kdy se odehrává náš příběh, věci zcela běžnou; nedivte se tedy, čtenáři, že jí má tolik osob, které v něm vystupují.

Všichni říkají a básníci přísahají, že první láska je ta opravdová; my jsme tu věc studovali, a dnes si myslíme, že básníku nelze věřit; naše zkoumání došla k závěru, že tou pravou láskou jsou buď všechny, nebo jen jedna, a v tomto druhém případě to není první, nýbrž poslední. Poslední je opravdová, poněvadž je jediná, jež se nedá změnit. Pokud by čtenářky s touto doktrínou nesouhlasily, necht' mě přesvědčí o opaku, dokáží-li to.

To všechno říkáme proto, že Veselá Maria vroucně milovala majora Vidigala a major Vidigal jí oplácel stejnou mincí. Nu a dona Maria byla jednou z nejmilejších kamarádek Veselé Marie. Proto si dona Maria a kmotra, když o ní hovořily, dělaly takové naděje v dobré vyřešení Leonardova případu.

Již tenkrát (a to se říká, že je to vadou naší doby!) byly hybnou pákou celého společenského dění protekce a známosti.

„Dejte připravit nosítka,“ poručila dona Maria jedné své otrokyni.

Dona Maria se připravila, vlezla do nosítek, kmotra popadla mantilu a taktó odešly do Prainhy.

Veselá Maria je přijala s radostným smíchem.

„To je ale zázrak, má ty svatá Engracie! To štěstí! Ta radost! Co vás sem přivádí? To musí být ale nějaká ohromná novinka!“

„Je to novinka,“ odpověděla dona Maria, „ale smutná.“

S obvyklými formalitami, jichž nebylo tehdy mnoho, byla kmotra představena Veselé Marii, s níž se dosud neznala. Pak nejdříve dona Maria a po ní kmotra líčily do všech podrobností Leonardovu historii a po nesčetných oklikách, při nichž byla posluchačka jako na trní a div nepukla zvědavostí, dospěly konečně k nejdůležitějšímu bodu, k důvodu své návštěvy: nešlo jim o nic menšího než o svobodu a odpuštění pro Leonarda, a aby toho dosáhly, počítaly s přimluvou Veselé Marie u majora.

„No,“ řekla ona, stavějíc se skromnou, „já už teď nic nezmůžu . . . kdysi to bylo dobré . . . ale teď . . . major . . . ony se věci mění, dono Mario . . . A potom, co se dal k policii . . . to není jako včera . . . kdo ví, jak to bude! . . . No ale dobrá, dono Mario, já neumím říci ne, mám už takové měkké srdce, a vždycky jsem je měla . . . kdysi toho hodně lidí využívalo . . . Udělám, co bude v mých silách; promluvím s ním . . . a možná že mě vyslyší . . .“

„Vyslyší, určitě vyslyší,“ odpověděla kmotra; „on není ještě tak starý, aby zapomněl na minulost.“

„Uvidíme, uvidíme. No ale to víte, paní kmotro, jací jsou muži! . . .“

„Mně budete povídat . . . abych nevěděla . . .“

„No ale,“ skočila jí do řeči dona Maria, „ta věc nesnese odkladu, poněvadž mu každou chvíli mohou vyprášit uniformu, a potom by mu ani svatý Antoníček nepomohl.“

„To se nesmí stát; s pomocí boží to ještě včas vyřídíme. Pro větší jistotu půjdeme odtud k majorovi všechny tři a každá učiníme všechno, jen abychom chlapce dostali na svobodu.“

Veselá Maria se spěšně oblékla, přehodila si mantilu a vedle nosítek, v nichž nesli donu Marii, se vypravily za majorem.

KAPITOLA XXIII

Trojčlenná výprava

Všechny tři tedy odešly k majorovi, jenž bydlel tehdy v ulici Milosrdenství, jedné z nejstarších ve městě.

Major je přijal v kartounové čamaře a pantoflích. Z počátku totiž ani netušil, jak významná to bude návštěva. Sotva však ty tři poznal, odběhl do sousední komůrky, a jak nejrychleji dovedl, vklouzl do uniformy. Jelikož čas kvapil a bylo neslušné nechávat dámy o samotě, nenavlékl si ji celou a vrátil se do pokoje v domácích kalhotách, pantoflích a s alcobacským šátkem, jež měl podle svého zvyku přehozen přes rameno. Když ho kmotra viděla takto ustrojeného, přes svůj zármutek nemohla potlačit úsměv, jenž se jí kmitl kolem rtů. Uvítací pozdravy proběhly, jako vždy probíhají. V majorově překotném vstupu kmotra hned vycítila předzvěst dobrého výsledku jednání. Výhodou pro ni bylo i to, že si major, ač stár, uchoval sladké vzpomínky na mládí, a sotva se octl ve společnosti žen, nebylo-li to na veřejném místě a za okolností, kdy by tím mohla utrpět kázeň, stával se z něho zamilovaný blázen, jaký jen u starého Leonarda mohl mít obdobu. Jestliže ty ženy uhodily na jeho citlivou strunu, jestliže ho chválily a sebehoupějí mu pokryteckým způsobem lichotily, dostaly z něho, co chtěly; on sám od sebe jim pak nabídl vše, co mohly od něho žádat, a ještě jim byl za to vděčen.

Přesto však, i když kmotra věděla o této okolnosti předem nebo ji z toho, co viděla, mohla tušit, bylo jejich jednání tak závažné, že ji ani to neuklidnilo. Za podpory svých přítelkyň, které sice tolik nezajímal Leonardův osud, ale přesto se neméně zasazovaly o jeho věc, se připravila k útoku. Chvilé rozpaků nastala, když se rozhodovalo, kdo bude za poselstvo mluvit. Major to vycítil a nadmul se pýchou, když viděl, jak ty tři ženy jsou zmateny a jak jsou v rozpacích před jeho vznešeným zjevem; pohnul rukou, jako by je chtěl povzbudit, a mimovolně šoupal pantoflem.

„Och, pantofle a uniforma, to není špatná kombinace . . . Milé dámy, tohle dělá prostě stáří . . .; za mých mladých časů se něco takového nestávalo . . .“

„To by dona Maria mohla vypravovat,“ přispěchala hned kmotra, majíc na mysli Veselou Marii a snažíc se prorazit, kudy se dalo; „teď však jde o něco jiného . . .“

„Pravda, pane majore, ty zlaté časy jsou už ty tam.“

„A Bůh odpust' tomu, komu se po nich stýská,“ odvětil major se stařecky smyslým úsměvem . . .

„Ano, ano,“ pravila nato Veselá Maria, „ale tohle nechme na později . . .“

„Ach ženská,“ přerušila ji dona Maria, jež dosud mlčela, asi znavena přemírou úklon, jež sekala při příchodu, „dopřejte každému, ať si vzpomíná na své mládí, to člověka utěší; já jsem ráda, když vidím . . .“

„To jako já,“ odpověděl major, „když někdo zjistí mé staré rány . . .“

„Právě proto, že si vzpomínám na ty staré rány,“ skočila mu do řeči Veselá Maria, „přišla jsem sem s těmito dámami, které pan major dobře zná; kdyby jich nebylo, nebyla bych sem přišla, ale věc je vážná . . .“

Kmotře se zdálo, že Veselá Maria uchopila tu věc za pravý konec, a přikývla na znamení souhlasu.

„No, uvidíme, jestli je to věc tak vážná,“ odpověděl major, jenž už podle kmotřiny přítomnosti více méně tušil, oč asi jde. Pochybovačně však zakýval hlavou, buď aby si dodal vážnosti, nebo proto, že vskutku nechtěl vzbuzovat velké naděje.

Řečnice pokračovala:

„Váš granátník Leonardo je hodný chlapec.“

Major se vypjal, svažil čelo a stáhl rty, jako by s tím tak docela nesouhlasil . . .

„Jen prosím neprotestujte, pane majore. Ano prosím, je to moc hodný chlapec a není důvodu, proč by měl být trestán za maličkost, kterou provedl . . . To není přece důvod k tomu, aby dostával napráskáno chlapec, jenž není žádný pobuda; nu, pan major ví, že když kmotr zemřel, odkázal mu nějaké úspory, kterými by docela dobře mohl už disponovat, aby se zbavil té zpropadené uniformy, která mi byla vždycky solí v očích (kromě jedné, toť se ví), jenže otec, který má . . . ale nechme otce, poněvadž to sem nepatří.“

„Já už všechno vím,“ přerušil ji major.

„Ještě ne, pane majore,“ poznamenala kmotra, „to nejlepší ještě nevíte, totiž že za to, co udělal, vlastně ani nemohl. Vy dobře víte, že syn v otcovském domě . . .“

„Ale když je ten syn voják . . .“ namítl major s vážností, s jakou vždy mluvil o kázni.

„Ani proto nepřestává být synem,“ doplnila jej dona Maria.

„Dobrá, ale co zákon?“

„No, zákon . . . co je zákon proti slovu pana majora? . . .“

Major se usmál s nevinnou skromností. Rozhovor ožíval, ale major ne a ne ustoupit, ba zdál se ještě neoblomnější než dříve; dokonce se vymrštil a vzrušeně se rozhovořil o Leonardově přečinu a o tom, že je ho zapotřebí přísně potrestat. Bylo komické vidět ho, jak ve své svérázné uniformě, již jsme popsali, vstoje řeční o kázni třem tak nedůvěřivým posluchačkám, které odolávaly i nejpádňjším argumentům.

Těm třem zbýval ještě jeden prostředek, kterého mohly proti němu použít; sáhly tedy k němu.

Když byl major nejvíce rozohněn, všechny tři současně, jako by byly smluveny, se rozplakaly . . . Major se zarazil . . . okamžik se na ně díval, jeho výraz viditelně jihl, zacukalo mu kolem rtů, a nakonec se i on dal dojetím do pláče. Sotva si ty tři uvědomily svůj triumf, vzaly nepřítel ztečí. Spustily takový nářek a nevýslovný pláč, že by se i kámen ustrnul.

Majorova zjihlost se proměnila v rozpaky, a protože se styděl za slzy, stékající mu po tvářích, osušil si je a snažil se znovu nabýt své staré důstojnosti.

„To nic,“ řekl, setřásaje ty tři ženy a dlouhými kroky se procházejce po místnosti. „To nic; co by lidé o mně rekli, kdyby mě viděli, že tady brečím jako malé dítě? Já, major Vidigal, a plakat uprostřed tří žen! . . . Dámy, případ je to vážný a já nevidím, že by se z něho dalo nějak vyváznout; příklad, kázeň, vojenské zákony . . . ne, to nejde . . .“

A obrátil se k nim zády a znovu se procházel, hluchně klapaje pantofli na podlaže.

Veselá Maria pošeptala něco druhým dvěma ženám, v jejichž obličejích nebyla už ani jiskřička naděje:

„Ještě není všechno ztraceno . . .“

A obračejíc se k majorovi, dodala:

„Dobrá, pane majore, ale co bylo, bylo . . .“

„Jaképak bylo, paní! Vždyť musíte vidět, že je to vážný případ...“

„Ať je to jakkoliv, lituji, že jsem nepořídila a nemohla posloužit těm, kterým jsem posloužit chtěla; pravda, já jsem s tím už počítala a taky jsem neslibovala... Ale nakonec vám chci přece jen něco říci, jenže o samotě...“

„Pojďme tam, rád vás vyslechnu.“

Bystrý pozorovatel by poznal — ne však snadno —, že major už dávno byl ochoten ustoupit, ale že se chtěl dát prosit.

Veselá Maria odvedla majora v pokoji do kouta a pošeptala mu několik slov. Majorova tvář se rozjasnila, celý sebou zavrtěl, podrbal se na hlavě, prohnul se v kolenou a hryzl se do rtů.

„No tohle!“ řekl tiše ženě. „Tak bylo o tom vůbec třeba mluvit? Prostě...“

„Tak zaplat Bůh, že skončily jeho útrapy,“ odpověděla Veselá Maria hlasitě.

„Tak?“ zvolaly druhé dvě ženy, nadějně se usmívajíce.

„Vždyť jsem vám říkala, že pan major má dobré srdce...“

„Já o tom nikdy nepochybovala, přesto však... Ale teď, co se stalo, stalo se; případ je to vážný, jak pan major říkal, ale přesto Leonarda pardonoval!...“

„To víte, dono Mario! Kdo byl králem, vždycky si uchová majestát...“

„Majestát... kdežpak! To už by nebylo pro mne...“

Tím major zarazil onen výbuch vděčnosti, jenž, jak se zdálo, mohl jít daleko.

„Budete se mnou ještě spokojenější... neřeknu vám proč, ale uvidíte...“

„No, to je něco! Uvidíme, co to bude...“

„Já už vím, je to...“

„To jistě bude...“

„Už jsem to skoro uhádla...“

„Ale teď lituji, dámy!“ přerušil je major. „Mám určité řízení, u kterého nesmím chybět... Chlapec je úplně osvobozen; pokud,“ dodal, obrací se k Veselé Marii, „dané slovo platí...“

„Já vždy držím slovo,“ odpověděla ona.

Všechny tři odešly plně uspokojeny a major se potom vydal též na cestu, aby splnil svůj slib.

KAPITOLA XXIV

Smrt je soudce

Dona Maria zamířila v nosítkách přímo k domovu. Když přišla domů, zpozorovala tam velký hluk a rozčilení; snažila se tomu hned přijít na kloub. Otrok její neteře ji čekal s dopisem. Sotva jej dočetla, dona Maria ne že by zesmutněla, ale zneklidněla.

„Nechodte s nosítky dovnitř; počkejte tady, půjdu zas ven.“

A vskutku do nich opět vstoupila a přikázala, aby ji odnesli k její neteři.

Šlo o to: José Manuela musili donést domů, neboť ho na ulici ranila mrtvice na zpáteční cestě z notářství, kde se prudce pohádal s advokátem dony Marie kvůli sporu, jež spolu vedli. Chudák Luisínka, jež si nevěděla rady, vypravila hned posla k tetě.

Sotva dona Maria přišla, dala zavolat lékaře, který nemocného prohlédl a pak prohlásil, že jeho chvíle jsou sečteny. Přesto mu však mezitím přikládaly nějaké obklady, jež se však minuly účinkem.

„Jsi vdova, holka,“ oznámila dona Maria Luisince, poněkud zarmoucená lékařovou diagnózou.

Luisinka se dala do pláče, ale tak by plakala pro každého živého tvora, neboť měla něžné srdce.

Bylo u toho několik osob ze sousedství a jedna z nich, vidouc Luisinčin nářek, řekla tichounce druhé:

„Takhle nepláče vdova . . .“

Tak vdova skutečně nepláče, však jsme to už řekli. Svět se nad tím často pohoršuje. Ale co bylo předtím? Copak její srdce mohlo José Manuela ctít jako manžela? Nikdy jím nebyl, leda z konvence, a pro konvenci tyto slzy stačily.

Ani lékař, ani dona Maria se nemýlili; v podvečer José Manuel vydechl naposledy.

Příštího dne se konaly přípravy k pohřbu. Kmotra, jež byla o všem informována, se objevila se zarmoucenou tváří, hotova poskytnout jim své služby a útěchu.

Pohřební vůz vyjel, doprovázen přáteli zemřelého; otroci z domu v úloze plaček ztropili strašlivý rámus. Všichni sousedé se postavili k oknu a probírali vše možné, od prstenů a obrub na rakvi až po počet a vlastnosti hostů; a o každé této podrobnosti se vyskytly tři čtyři různé názory.

V oněch dobách nebylo ještě zvykem pronášet smuteční proslovy, ani psát nekrology, jež jsou dnes tak v módě; tomu zde tedy unikneme. A José Manuel spí spánkem spravedlivých v místě svého posledního odpočinku.

Jak kmotra slíbila, za soumraku někdo přišel. Byl to Leonardo. Když vkročil do místnosti, vyjekla dona Maria překvapením.

Přicházel v dokonalé uniformě seržanta setniny granátníků.

„Jak to? V tom má prsty major, ne?“

„Ano, paní, za všechno vděčím jemu.“

To vzbudilo všeobecný údiv. Všichni by byli bývali spokojeni pouhým Leonardovým propuštěním; a on nejenže byl svobodný a volný, ale dokonce ho povýšili na seržanta, což v armádě není jenom tak.

Leonardo se začal rozhlížet, hledaje někoho nebo něco, nač byl velice zvědav; konečně to našel — Luisinku. Už dlouho se neviděli; nemohli tedy zakrýt rozpaky. A tím větší bylo toto vzrušení, že jeden byl překvapen druhým. Luisinka viděla v Leonardovi švarného chlapíka s knírem a licousy, elegána, pokud jím může být granátník s dobře padnoucí uniformou seržanta. Leonardo objevoval v Luisince štíhlou, skoro půvabnou dívku s černýma očima a s černými vlasy, už zdaleka ne tak neohrabanou jako dříve. Krom toho její oči, zarudlé slzami, její pobledlý obličej — pobledlý žalem, ne-li tohoto dne, tedy jistě dnů předchozích — měly v té chvíli nádech melancholické krásy, která by asi zpravidla příliš nezaujala pozornost seržanta granátníků, ale jež vzrušila seržanta Leonarda, jenž přece jen nebyl seržantem jako každý jiný. A tak během němé scény, jež se mezi nimi odehrála, když se setkaly jejich zraky, vybavila se v Leonardově mysli minulost, a probíraje se jednotlivými episodami, dospěl až k oné směšné, ale dojemně naivní scéně, kdy vyznával Luisince lásku. Zdálo se mu, že si tehdy zvolil nevhodnou příležitost, ale že teď by to bylo na místě mnohem spíš.

Kmotra, jež bystře pozorovala všechno, co se dělo, jako by četla v kmotřencově duši všechny ty myšlenky, a nenápadně dala najevo radost; hlavou jí proběhla jakási chytrá myšlenka. Začala si znova rýsovat starý plán, jehož provedení dlouhou dobu připravovala a který by podle toho, co se právě zběhlo, měl naději na úspěch.

Když vyprchalo první vzrušení, Luisinka se zvedla a mdlé se Leonardovi uklonila; ten odpověděl něčím mezi civilním pokynutím a vojenským pozdravem.

Kmotra zapředla hned potom hovor, aby zabavila donu Marii a umožnila mladým věnovat se jen sobě.

„Poslyšte,“ řekla, obracejíc se k doně Marii, „co ta vaše pře s nebožtíkem?“

„Tentokrát ji rozsoudila smrt. On nemá dědice, byl na světě sám . . . Já jsem sice neprosadila svou, protože nemohu přece říci, že jsem vyhrála; také jsem ale neprohrála. Teď s radostí odkáži všechno dívce, jenom jsem nechtěla, aby mi ty věci brali násilím, nýbrž abych je mohla dávat z vlastního rozhodnutí.“

„Dobrá, minulost už neplatí; Bůh je takový, i jeho křivolaké cesty vedou přímo.“

A takto ty dvě stařeny tlachaly dál. Leonardo a Luisinka se po chvíli mlčení, když už všichni hosté odešli, ponenáhlu rozhovořili a po nějaké době se bavili tak zaujatě jako kmotra a dona Maria, ale s tím rozdílem, že rozhovor obou žen byl hlasitý a nenucený, kdežto jejich tichý a zdrženlivý.

Nic se po přerušení neobnoví tak rychle jako důvěrnost, jež je milá srdci. Není tedy divu, že se jí oddala Luisinka i Leonardo.

A chcete vědět jednu zvláštnost, která se někdy opakuje? Od té doby, co dospěla v dívku a ženu, neprožila Luisinka nikdy takové okamžiky opravdové rozkoše jako teď v tomto rozhovoru, v den truchlení, kdy odnesli v rakvi do hrobu toho, jenž ji měl učinit šťastnou. Také Leonardo nezažil mezi všemi událostmi svého výstředního života chvíle, které by uběhly tak rychle jako ty, kdy v den smutku viděl svou první lásku zkrúšenou neštěstím.

Nu, zdá se, že právě tyto okolnosti oživily minulost.

Nejvíce se z toho radovala kmotra, jež sice předstírala, že je zcela zaujata donou Marií, ale ve skutečnosti si nedala ujít ani jedinou maličkost z jejich hovoru.

Konečně nadešla chvíle odchodu, nikoliv pro kmotru, jež se nabídla, že zůstane s vdovou, nýbrž pro Leonarda, jež čekal major, neboť byl ve službě a dostal propustku jen proto, aby mohl splnit svou dvojitou povinnost — vyjádřit doně Marii soustrast a poděkovat jí za zájem, jež o něho projevila, když prostřednictvím Veselé Marie dosáhla toho, že mu major odpustil trest, a dokonce ho nečekaně povýšil.

Luisinka se nerada loučila s Leonardem. Podala mu ruku a on ji silně stiskl.

Nu, v oné době toho bylo dost, aby o tom kdekdo mluvil.

KAPITOLA XXV

Šťastný konec

Kmotra strávila s vdovou a její tetou skoro celý čas smutku a sedmého dne ji doprovodila na mši. Tam přišel také Leonardo, jenž si po skončení obřadů odvedl rodinu domů.

Dona Maria si dobře všimla onoho Leonardova stisku Luisinčiny ruky v den pohřbu José Manuela a stejně tak jí neuniklo ani mnoho jiných věcí, jež se udály poté.

Proto jí nepřipadala nijak podivná myšlenka, jež jí vrtala hlavou.

Když si ta dobrá stařena při klekání sedla na svou stoličku v koutě pokoje, aby se pomodlila, mnohokrát jí mezi Otčenášem a Zdravasem připadlo na mysl znovu provdat novopečenou vdovičku, již hrozilo, že

jednoho krásného dne zůstane sama na světě, kde o manžely, jako byl José Manuel, není nouze, zvláště když jde o zámožnou vdovu.

V téže chvíli, kdy ji zaměstnávala tato myšlenka, vzpomínala na Leonarda, který miloval její neteř v dětství a je přes svou výstřednost hodný chlapec, ne tak zcela bez prostředků díky shovívavosti nebožtíka holiče.

Pravda, nevědělo se, jak otec s jeho jměním naložil, ale jelikož existovala závět, nebylo by pro donu Marii nic snažšího než tu věc předložit soudu, jehož rozsudek byl nepochybný.

Jedna okolnost však hatila její plány. Leonardo byl voják. A z vojáků šel tehdy strach.

Když dona Maria došla ve svých úvahách až sem, zanechala jich a modlila se dál růženec.

Skoro přesně tak uvažovala kmotra a také podle jejího názoru byla ta vojenská služba jedinou překážkou při uskutečňování jejích plánů.

Zatím co tyto dvě meditovaly, druzí dva jednali.

Luisinka a Leonardo obnovili starou idylu; a chtěli někdo vidět, jak se něco rychle rozvíjí, ať sleduje lásku vdovy.

Při první příležitosti jí chtěl Leonardo vyznat lásku; avšak Luisinka to vzala zkrátka: spokojila se s vynádním učiněným před několika lety.

Druzí ani netušili, že ti dva se často vidají a jednají o svých věcech.

Bohužel naráželi však na stejnou nesnáz; seržant v aktivní službě se nemůže oženit. Oba se upřímně milovali, ale žít ve volném spojení jim bylo proti mysli. Možná však, že se najde nějaký snadný prostředek, jak to zařídit.

Láska je inspirovala.

Onen prostředek, o němž jsme se zmínili, ona kari-

katura rodiny, jež byla tehdy velice v módě, je jistě jednou z příčin, jež způsobily žalostný morální stav naší společnosti.

Jenom ta nesnáz je zadržovala. Mezitím objevil Leonardo spásu a přišel Luisince sdělit, jak se to všechno dá zařídit: mohl by zůstat na vojně a oženit se, kdyby přešel z armády k policii.

Nesnáz byla však ještě v tom, jak tento přechod zařídit. Odstranit tuto překážku si vzala na starost Luisinka.

Když se jednoho dne modlila teta růženec, právě v přestávce mezi Otčenášem a Zdrávasem přistoupila k ní Luisinka a svěřila se jí se vším, předesílajíc svému výkladu toto prohlášení, jež šlo ke kořeni věci:

„Abych vás poslechla a udělala vám radost, už jednou jsem se vdala a nebyla jsem šťastná; teď chci zkusit, zda budu mít větší štěstí, vyberu-li si sama.“

Zakrátko však poznala, že tato opatrnost byla zbytečná, neboť dona Maria přiznala, že už sama dlouho přemýšlela o témž plánu.

Obě se tedy dohodly.

Jelikož v nich majorova dobrota vzbuzovala velkou důvěru, řekly si, že by se naň měly znovu obrátit.

Vypravily se za Veselou Marií, jež jim den předtím sdělila, že se odstěhovala z Prainhy, a zvala je do svého nového obydlí.

Členkou výpravy byla i kmotra, jež také byla o všem zpravena.

Když přišly k Veselé Marii, první osobou, s kterou se tam setkaly, byl major Vidigal, a co víc — major Vidigal v nedbalkách — v čamaře a pantoflích.

„Ach,“ podotkla kmotra lišácky, sotva přišla Veselá Maria, „jak vidím, tady se krásně bydlí...“

„Nevzpomínáte si,“ odpověděla Veselá Maria, „na

ono tajemství, jímž jsem dosáhla chlapcova propuštění? Nuže, to bylo tohle!“

Veselá Maria dlouhý čas odolávala toužebným přáním majora, jenž chtěl, aby se k němu nádobro přestěhovala. Její odpor nepřisuzujeme pouze rozmaru, abychom snad někomu nekřivdili; pravda však je, že o to major horlivě usiloval; měl k tomu asi svoje důvody.

Tajemstvím, které Veselá Maria pošeptala majorovi do ucha, když s donou Marií a kmotrou šla orodovat za Leonarda, byl slib, že bude-li jí vyhověno, učiní majorovi po vůli.

Tím je tedy vysvětlena majorova shovívavost k Leonardovi — shovívavost, jež šla tak daleko, že mu byly nejenom odpuštěny všechny poklesky, ale že byl i tak rychle povýšen.

To také vysvětluje majorovu přítomnost u Veselé Marie.

Potom se začalo vyjednávat. Majorovi se tentokrát zdálo přání zcela oprávněným vzhledem k pohnutce, která je vyvolávala. Svým vlivem všechno vymohl; a za týden odevzdal Leonardovi dvě listiny; jednou byl propuštěn z armády, druhou byl jmenován policejním seržantem.

Mimo to dostal Leonardo v téže době dopis od otce, jenž ho k sobě volal, aby mu odevzdal, co zůstavil jeho kmotr — vše v nábožně nedotknutém stavu.

Po povinném smutku se Leonardo v uniformě policejního seržanta oženil v katedrále s Luisinkou. Svatby se zúčastnila celá rodina.

Leč potom se ukázal rub mince. Zemřela dona Maria, zemřel Leonardo-Měďák a došlo k celé řadě dalších smutných událostí, kterých čtenáře ušetříme, abychom zde mohli za svým vyprávěním udělat tečku.

OBSAH

Předchůdce brazilského realistického románu 7

PAMĚTI POLICEJNÍHO SERŽANTA

ČÁST PRVNÍ

Kapitola	I: Původ, narození a křest	17
Kapitola	II: První trampoty	21
Kapitola	III: Je konec rozpustilostem	29
Kapitola	IV: Hádní osudu	33
Kapitola	V: Vidigal	35
Kapitola	VI: První noc mimo domov	39
Kapitola	VII: Kmotra	43
Kapitola	VIII: Dvůr plesnivců	47
Kapitola	IX: Holičovo „Protloukl jsem se“	50
Kapitola	X: Vysvětlování	54
Kapitola	XI: Pokrok a zaostalost	59
Kapitola	XII: Vstup do školy	64
Kapitola	XIII: Životní změna	67
Kapitola	XIV: Nová pomsta a její výsledek	72
Kapitola	XV: Skandál	77
Kapitola	XVI: Úspěch plánu	83
Kapitola	XVII: Dona Maria	86
Kapitola	XVIII: Lásky	93
Kapitola	XIX: Boží hod svatodušní	96

Kapitola	XX: Ohňostroj na Campu	99
Kapitola	XXI: Mrzutosti	103
Kapitola	XXII: Spojenectví	106
Kapitola	XXIII: Vyznání	109

ČÁST DRUHÁ

Kapitola	I: Kmotra v akci	115
Kapitola	II: Úklady	119
Kapitola	III: Porážka	123
Kapitola	IV: Učitel modlení	127
Kapitola	V: Žvrat	131
Kapitola	VI: Ještě horší zvrat	136
Kapitola	VII: Léky proti žalu	141
Kapitola	VIII: Nová láska	145
Kapitola	IX: José Manuel triumfuje	149
Kapitola	X: Spolubydlíci	155
Kapitola	XI: Udání	159
Kapitola	XII: José Manuel vítězí na celé čáře	163
Kapitola	XIII: Únik	166
Kapitola	XIV: Rozčarovaný Vidigal	170
Kapitola	XV: Rozlitá polévka	173
Kapitola	XVI: Žárlivost	176
Kapitola	XVII: Bublina	180
Kapitola	XVIII: Represálie	182
Kapitola	XIX: Granátník	187
Kapitola	XX: Nové lotroviny	191
Kapitola	XXI: Odhalení	199
Kapitola	XXII: Protekce	202
Kapitola	XXIII: Trojčlenná výprava	206
Kapitola	XXIV: Smrt je soudce	211
Kapitola	XXV: Šťastný konec	215

SVĚTOVÁ ČETBA

S v a z e k 2 3 5

Řídí Dagmar Steinová, Zdeněk Štolba a Jiří Zapletal

MANUEL ANTÔNIO DE ALMEIDA
PAMĚTI POLICEJNÍHO SERŽANTA

Z portugalského originálu Memórias de um sargento de milícias, vydaného nakladatelstvím Melhoramentos, Rio de Janeiro, přeložil a předmluvu napsal Zdeněk Hampejs, verše přeložil Eduard Hodoušek. Graficky upravil František Muzika.

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., jako svou 1098. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1960. Odpovědný redaktor Eduard Hodoušek.

Z nové sazby písmem borgis Baskerville Monotype vytiskl Knihtisk 03, n. p. Formát papíru 70 × 92 cm 9,55 autorských archů, 9,76 vydavatelských archů D 597863.

*Náklad 15.000 výtisků — Tematická skupina 13/3
Vydání první*

*Cena kart. 6,40 Kčs
56/VIII-2*